

T.C. İSTANBUL KÜLTÜR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

**TÜRKİYE'DEKİ KÜÇÜK VE ORTA ÖLÇEKLİ İŞLETMELERİN FİNANSAL
SORUNLARININ ÇÖZÜMÜNDE KREDİ GARANTİ FONU'NUN ROLÜ VE
EKONOMİYE KATKISININ DEĞERLENDİRİLMESİ**

YÜKSEKLİSANS TEZİ

İbrahim AYDIN

1410010404

Anabilim Dalı: İşletme

Programı: İşletme – Uzaktan Eğitim

Tez Danışmanı: Dr. Meral TOPRAK

TEMMUZ 2018

T.C. İSTANBUL KÜLTÜR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

**TÜRKİYE'DEKİ KÜÇÜK VE ORTA ÖLÇEKLİ İŞLETMELERİN FİNANSAL
SORUNLARININ ÇÖZÜMÜNDE KREDİ GARANTİ FONU'NUN ROLÜ VE
EKONOMİYE KATKISININ DEĞERLENDİRİLMESİ**

YÜKSEKLİSANS TEZİ

İbrahim AYDIN
1410010404

Anabilim Dalı: İşletme
Programı: İşletme – Uzaktan Eğitim

Tez Danışmanı: Dr. Meral TOPRAK
Diğer Jüri Üyeleri: Doç. Dr. Yasemin ŞEN
Dr. M. Kadri MİRZE

TEMMUZ 2018

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR.....	v
TABLO LİSTESİ.....	vii
ŞEKİL LİSTESİ.....	viii
TÜRKÇE ÖZET.....	ix
ABSTRACT.....	x
1. GİRİŞ.....	1
2. GENEL OLARAK KOBİLER.....	3
2.1. Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletme (KOBİ) Kavramı.....	3
2.1.1. AB Kriterlerine Göre KOBİ Tanımı.....	3
2.1.2. Amerika Birleşik Devletleri'nde KOBİ Tanımı.....	4
2.1.3. Türkiye'deki KOBİ Tanımı.....	4
2.2. Çalıştıkları Alanlar Bakımından KOBİ'ler.....	7
2.3. Tarihsel Süreçte Türkiye'de KOBİ'ler.....	8
2.3.1. Cumhuriyet Dönemi Öncesinde KOBİ'ler.....	10
2.3.2. Özel Girişimciliğe Teşvik Dönemi (1923-1929).....	12
2.3.3. Devletçilik Uygulamaları Dönemi (1933-1946).....	14
2.3.4. Liberal Ekonomiye Geçiş Dönemi (1946-1960).....	16
2.3.5. Planlı Ekonomi Denemesi Dönemi (1960-1980).....	17
2.3.6. Dışa Açık Liberal Ekonomi Dönemi (1980 ve Sonrası).....	18
2.4. KOBİ'lerin Türkiye Ekonomisindeki Yeri ve Önemi.....	21
2.5. KOBİ'lerin Güçlü ve Zayıf Yönleri (SWOT Analizi).....	25
2.5.1. KOBİ'lerin Güçlü Yönleri ve Avantajları.....	25
2.5.1.1. KOBİ'lerin Sosyal Avantajları.....	26
2.5.1.2. KOBİ'lerin Ekonomik Avantajları.....	29
2.5.2. KOBİ'lerin Zayıf Yönleri.....	32
2.5.3. KOBİ'lerin Sahip Oldukları Fırsatlar.....	34
2.5.4. KOBİ'lere Yönelik Tehditler.....	35
2.6. KOBİ'lerin Temel Sorunları.....	35
2.6.1. Yönetim Sorunları.....	36
2.6.2. Koordinasyon Sorunları.....	37
2.6.3. Denetim Sorunları.....	37
2.6.4. Kuşak Çatışması.....	38

2.6.5. Nüfus Problemleri.....	38
2.6.6. Roller Çatışması.....	38
2.6.7. Eğitim Sorunları.....	38
2.6.8. Nepotizm (Kayırmacılık) Sorunu.....	39
2.6.9. Bilgi Yönetimi Sorunları.....	39
2.6.10. Kurumsallaşma Sorunları.....	39
2.6.11. Finansal Sorunlar.....	39
2.7. KOBİ'lerin Finansman Sorunları.....	40
2.8. KOBİ'ler İçin Finansman Kaynakları.....	42
2.8.1. KOSGEB (Küçük Sanayi Geliştirme ve Destekleme Merkezi).....	43
2.8.2. AB Fonları.....	44
2.8.3. Avrupa İmar ve Kalkınma Bankası (EBRD).....	45
2.8.4. Banka Kredileri.....	46
2.8.5. Eximbank.....	47
2.8.6. Türkiye Kalkınma Bankası.....	47
2.8.7. Kalkınma Ajansları.....	48
2.8.8. Türkiye Teknoloji Geliştirme Vakfı (TTGV).....	48
2.8.9. TESKOMB.....	48
2.8.10. Satıcı Kredisi.....	49
2.8.11. Leasing.....	50
2.8.12. Factoring.....	51
2.8.13. Forfaiting.....	52
2.8.14. Risk Sermayesi.....	53
2.8.15. KOBİ Borsaları.....	54
2.8.16. Kredi Garantisi.....	56
3. KREDİ GARANTİ FONU.....	57
3.1. KGF'nin Tarihçesi ve Kuruluş Amacı.....	57
3.2. KGF'nin Ortaklık Yapısı.....	58
3.3. KGF'nin Kaynakları.....	60
3.4. KGF Kefaletine Başvurma.....	60
3.5. KGF'nin Kefalet Verdiği Finans Kuruluşları.....	61
3.6. KGF'nin Kefalet Verdiği Kurumlar.....	62
3.7. KGF'den Yararlanabilecekler.....	63

3.8. KGF Tarafından Verilen Kefaletlerin Amacı.....	63
3.9. KGF Sisteminin İşleyişi.....	63
3.9.1. KGF Özkaynak Kefaletleri.....	65
3.9.2. Hazine Destekli KGF Kredileri.....	68
3.10. KGF Kredilerine İlişkin Diğer Bilgiler.....	73
3.11. KGF Kapsamında Kullanılan Krediler.....	73
3.11.1. KGF Kefalet Hacmindeki Gelişmeler.....	74
3.11.2. KGF Özkaynaklarından Verilen Kefaletler ile Sağlanan Banka Kredileri.....	74
3.11.3. Hazine Desteğinden Verilen Kefaletler ile Sağlanan Banka Kredileri...	76
4. KGF’NİN TÜRKİYE EKONOMİSİNE KATKILARI.....	79
4.1. Türkiye Ekonomisinde Son Yıllarda Yaşanan Gelişmeler.....	79
4.2. KGF Destekli Kredilerin Ekonomiye Katkıları.....	82
4.2.1. Ekonomik Büyüme Üzerindeki Etkileri.....	83
4.2.2. Sanayi Üretimi Üzerindeki Etkileri.....	88
4.2.3. İstihdam Üzerindeki Etkileri.....	93
4.2.4. Dış Ticaret Rakamlarındaki Gelişmeler.....	97
4.2.5. Enflasyondaki Gelişmeler.....	99
4.2.6. Bankacılık Sektörüne İlişkin Gelişmeler.....	100
4.2.7. Firmaların Likiditesi.....	108
5. SONUÇ VE ÖNERİLER.....	111
6. KAYNAKÇA.....	116

KISALTMALAR

AB	: Avrupa Birliği
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
ABİGEM	: Avrupa Birliği Türkiye İş Geliştirme Merkezleri
AET	: Avrupa Ekonomik Topluluğu
AR-GE	: Araştırma ve Geliştirme
BDDK	: Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu
BİST	: Borsa İstanbul A.Ş.
DPT	: Devlet Planlama Teşkilatı
DTH	: Döviz Tevdiat Hesabı
EBRD	: Avrupa İmar ve Kalkınma Bankası
EIF	: Avrupa Yatırım Fonu
ESKKK	: Esnaf ve Sanatkârlar Kredi ve Kefalet Kooperatifleri
EUR	: Euro
Eximbank	: Türkiye İhracat Kredi Bankası A.Ş.
FMKD	: Faktör Maliyetiyle Katma Değeri
GİP	: Gelişen İşletmeler Piyasası
GSMH	: Gayri Safi Milli Hâsıla
GSYH	: Gayri Safi Yurtiçi Hâsıla
IMF	: Uluslararası Para Fonu
ILO	: Uluslararası Çalışma Örgütü
İTO	: İstanbul Ticaret Odası
KAP	: Kamuoyu Aydınlatma Platformu
KGF	: Kredi Garanti Fonu
KOBİ	: Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmeler
KOBİS	: KGF İçsel Derecelendirme Sistemi
KOSGEB	: Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeleri Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı
KKO	: Kapasite Kullanım Oranı
KSEP	: KOBİ Stratejisi ve Eylem Planı
KÜSGET	: Küçük Sanayi Geliştirme Teşkilatı
MEKSA	: Mesleki Eğitim ve Küçük Sanayi Destekleme Vakfı
OECD	: Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü

PGS	: Portföy Garanti Sistemi
PLS	: Portföy Limit Sistemi
SGK	: Sosyal Güvenlik Kurumu
SYR	: Sermaye Yeterlilik Rasyosu
TBB	: Türkiye Bankalar Birliği
TCMB	: Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası
TDO	: Takibe Dönüşüm Oranı
TESK	: Türkiye Esnaf ve Sanatkârları Konfederasyonu
TESKOMB	: Türkiye Esnaf ve Sanatkârlar Kredi ve Kefalet Kooperatifleri Birlikleri Merkez Birliği
TOBB	: Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği
TOSYÖV	: Türkiye Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler, Serbest Meslek Mensupları ve Yöneticiler Vakfı
TTGV	: Türkiye Teknoloji Geliştirme Vakfı
TÜBİTAK	: Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu
TÜFE	: Tüketici Fiyat Endeksi
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
USD	: Amerikan Doları
YP	: Yabancı Para

TABLO LİSTESİ

Tablo 2.1.	: AB'nin KOBİ Tanımı.....	3
Tablo 2.2.	: Türkiye'de Yeni Yönetmeliğe Göre KOBİ Tanımı.....	5
Tablo 2.3.	: 1915 Sanayi Sayım Sonuçları.....	12
Tablo 2.4.	: 1930-39 Döneminde GSYH ve Sektör Hasılları.....	15
Tablo 2.5.	: 1979-2000 Döneminde GSYH ve Sektör Hasılları Büyüme Oranları.	20
Tablo 3.1.	: 2017 Yılı Kasım Ayı İtibarıyla KGF'nin Ortaklık Yapısı.....	59
Tablo 3.2.	: Yıllar İtibarıyla Kefalet Taleplerinin Karşılama Durumu (<i>Özkaynak</i> + <i>Hazine</i>).....	74
Tablo 3.3.	: Yıllar İtibarıyla Kefalet Taleplerinin Karşılama Durumu (<i>Özkaynak</i>)	75
Tablo 3.4.	: Verilen Kefaletlerin İşletme Ölçeklerine Göre Dağılımı (<i>Özkaynak</i>)...	75
Tablo 3.5.	: Verilen Kefaletlerin Sektörlere Göre Dağılımı (<i>Özkaynak</i>).....	76
Tablo 3.6.	: Yıllar İtibarıyla Kefalet Taleplerinin Karşılama Durumu (<i>Hazine</i>)....	76
Tablo 3.7.	: Verilen Kefaletlerin İşletme Ölçeklerine Göre Dağılımı (<i>Hazine</i>).....	77
Tablo 3.8.	: Verilen Kefaletlerin Sektörlere Göre Dağılımı (<i>Hazine</i>).....	78
Tablo 4.1.	: 2010-2016 Yılları Arası Türkiye'nin Dış Ticareti.....	81
Tablo 4.2.	: 2010-2017 Yıllarında Çeyrek Dönemler İtibarıyla GSYH ve Kurumsal Nitelikli Kredi Verileri.....	85
Tablo 4.3.	: 2010-2017 Yılları Arası Çeyrek Dönem Sanayi Verileri.....	90
Tablo 4.4.	: 2010-2017 Yılları Arası Yıllık Sanayi ve Kredi Verileri.....	91
Tablo 4.5.	: Mevsimsel Etkilerden Arındırılmış Temel İşgücü Göstergeleri.....	95
Tablo 4.6.	: Bankacılık Sektörüne İlişkin Başlıca Oranlar (2010–2017).....	104
Tablo 4.7.	: Protesto Edilen Senetlerin Sayısı ve Tutarı (2010–2017).....	109
Tablo 4.8.	: Bankalararası Takas Odalarına İbrahim Edilip Karşılıksız Kalan Çek Adet ve Tutarı (2010–2017).....	110

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil 2.1.	: Büyüklük Grubuna Göre Temel Göstergeler (2014).....	22
Şekil 2.2.	: KOBİ'lerin Dış Ticaretteki Payı.....	22
Şekil 3.1.	: KGF Özkaynaklı Kredilerde Risk Paylaşımli Kefalet Süreci.....	66
Şekil 3.2.	: KGF Özkaynaklı Kredilerde Doğrudan Kefalet Süreci – 1.....	67
Şekil 3.3.	: KGF Özkaynaklı Kredilerde Doğrudan Kefalet Süreci – 2.....	67
Şekil 3.4.	: Hazine Destekli KGF Kredilerinde Kefalet Süreci – PGS.....	70
Şekil 3.5.	: Hazine Destekli KGF Kredilerinde Kefalet Süreci – PLS.....	71
Şekil 3.6.	: Hazine Destekli KGF Kredilerinde Doğrudan Kefalet Süreci.....	73
Şekil 4.1.	: Türkiye'de 2000 Yılı Sonrası Ekonomik Büyüme.....	80
Şekil 4.2.	: KOBİ–Kurumsal/Ticari Nitelikli Krediler ile Büyüme Arasındaki İlişki.....	86
Şekil 4.3.	: GSYH Değişim Oranı.....	87
Şekil 4.4.	: Kredi Hacmindeki Değişim ile Sanayi ve İmalat Sanayii Üretim Endeksi Arasındaki İlişki.....	92
Şekil 4.5.	: İmalat Sanayii Kapasite Kullanım Oranları.....	92
Şekil 4.6.	: 2010–2017 Yılları Arası Dış Ticaret Verileri.....	97
Şekil 4.7.	: İhracatın Ülke Grubu Dağılımı, 2017 Yılı.....	98
Şekil 4.8.	: İthalatın Ülke Grubu Dağılımı, 2017 Yılı.....	98
Şekil 4.9.	: Kredi Büyümesi ve Enflasyon.....	99
Şekil 4.10.	: Kredi Türlerinin Gelişimi.....	100
Şekil 4.11.	: KOBİ Kredilerinin Gelişimi.....	101
Şekil 4.12.	: KGF Kefaletli Kredilerin Sektörel Dağılımı.....	102
Şekil 4.13.	: Gayrinakdi Kredilerin Gelişimi.....	103
Şekil 4.14.	: Sermaye Yeterliliği Oranı.....	104
Şekil 4.15.	: Takibe Dönüşüm Oranı.....	105
Şekil 4.16.	: Mevduatın Krediye Dönüşüm Oranı.....	106
Şekil 4.17.	: Kredi ve Mevduatlara Uygulanan Ağırlıklı Ortalama Faizleri.....	107
Şekil 4.18.	: Bankaların Kredi / Varlık Oranı.....	107
Şekil 4.19.	: Bankacılık Sektörünün Dönem Net Karı.....	108
Şekil 4.20.	: Protesto Edilen Senetlerin Sayısı ve Tutarı.....	109

Enstitüsü : Sosyal Bilimler
Dalı : İşletme
Programı : İşletme
Tez Danışmanı : Dr. Meral TOPRAK
Tez Türü ve Tarihi : Yüksek Lisans – Temmuz 2018

KISA ÖZET

TÜRKİYE'DEKİ KÜÇÜK VE ORTA ÖLÇEKLİ İŞLETMELERİN FİNANSAL SORUNLARININ ÇÖZÜMÜNDE KREDİ GARANTİ FONU'NUN ROLÜ VE EKONOMİYE KATKISININ DEĞERLENDİRİLMESİ

İbrahim AYDIN

Türkiye ekonomisinin dinamik ve sürükleyici unsurlarından biri olan KOBİ'ler, ekonomik gelişmenin, politik istikrarın ve sosyal barışın en önemli güvencesi ve temel taşlarıdır. Değişen piyasa koşullarına hızlı uyum yetenekleri, esnek üretim yapıları, bölgeler arasında dengeli büyüme, işsizliğin azaltılması ve yeni iş alanları açılmasındaki katkıları gibi bir dizi olumlu özellikleri nedeniyle ülke ekonomileri içinde önemli bir yer tutmaktadırlar. Ekonomi açısından böylesine önem arz eden KOBİ'ler, çeşitli sosyo-ekonomik nedenlerden ötürü ülkeler tarafından desteklenmekte ve teşvik edilmektedir.

Bugüne dek ülkemizde, KOBİ'ler için birçok teşvik ve destekleme sistemi uygulamaya konulmuş fakat hiçbiri Kredi Garanti Fonu kadar kısa vadede etkiler yaratmamıştır.

Bu tez çalışmasının amacı, KGF kefaletiyle sağlanan kredilerin KOBİ'lerin finansal sorunlarının çözümündeki rolünü ve ekonomi üzerindeki olumlu ve olumsuz etkilerini değerlendirmektir. Çalışmada Hazine destekli KGF kredilerinin yoğun olarak kullanılmaya başladığı 2016 yılı sonundan itibaren ekonomide meydana gelen gelişmeler ele alınmış ve söz konusu kredilerin KOBİ'lere ve Türkiye ekonomisine birçok olumlu etkisinin bulunduğu sonucuna varılmıştır.

Anahtar Sözcükler: KOBİ'ler, Bankalar, KGF Destekli Krediler, Türkiye Ekonomisi.

University : İstanbul Kültür University
Institute : Institute of Social Science
Department : Business Administration
Program : Business Administration
Supervisor : Dr. Meral TOPRAK
Degree Awarded and Date : MA – July 2018

ABSTRACT

ROLE OF THE CREDIT GUARENTEE FUND IN THE SOLUTION OF FINANCIAL PROBLEMS OF SMALL AND MEDIUM-SIZED ENTERPRISES IN TURKEY AND EVALUATION OF ITS ECONOMIC CONTRIBUTIONS

İbrahim AYDIN

SMEs, which are dynamic and engaging one of the elements of Turkey's economy, economic development, security of political stability and social peace and security are cornerstones most important. They have an important place in the country's economy because of their ability to adapt quickly to changing market conditions, flexible production structures, balanced growth among regions, reduction of unemployment and contributions to opening new business areas. SMEs who are so important in terms of economy are supported and encouraged to the country due to various socio-economic reasons.

Until now, many incentives and support systems have been put into practice in our country for SMEs, but none of them have had any effect on the short term as the Credit Guarantee Fund.

The purpose of this thesis is to evaluate the role of credits provided by the KGF bail in solving the financial problems of SMEs and the positive and negative effects on the economy. The study since the end of 2016 began to utilized extensively by the Treasury backed CGF credit discussed the developments occurring in the economy and the said loans to SMEs and Turkey's economy has been concluded which has many positive effects.

Keywords: SMEs, Banks, KGF Backed Loans, Turkish Economy.

1. GİRİŞ

Girişimciliğin geçmişi tarih öncesi çağlara kadar dayanmaktadır. Eski çağlarda genellikle bireysel olarak veyahut ufak çapta yürütülen girişimcilik, 19. yüzyılın sonlarından itibaren, kitlesel ve tek tip üretim biçimi olan Fordist üretim modeline geçilmesiyle beraber yerini, yüksek üretim kapasiteli büyük işletmelere bırakmıştır. Bu dönemde büyük işletmelerle rekabet edemeyen birçok küçük işletme piyasadan silinmiş veyahut kendiliğinden çekilmiştir. Zamanla büyük işletmeler, sayılarının artması, piyasanın doygunluğa erişmesi ve farklı ürün arayışları gibi sebeplerden ötürü bekledikleri ilgiyi görmemeye başlamıştır. Bunun sonucunda da büyük işletmelerin üretim oranlarında önemli düşüşler gerçekleşmiştir.

1970’li yıllara kadar “kitlesel tüketim eğilimli” olan talep, artık yerini “farklı piyasa isteklerini önceleyen” talebe bırakmıştır. 1970’li yıllarda yaşanan ekonomik krizlerde birçok büyük işletme olumsuz etkilenmesine rağmen, esnek yapıya sahip KOBİ’ler, işsizliğin giderilmesi ve yeni teknolojilere çabuk adapte olma konularındaki başarıları ile tercih sebebi olmuşlardır. İzleyen süreçte ülkeleri yöneten iktidarlar, ekonomik kriz dönemlerinde, KOBİ’lerin avantajlarından daha çok faydalanılması ve piyasanın bir nebze olsun rahatlatılması amacıyla KOBİ’lerin teşvik edilmeleri ve desteklenmesi gereğini kısa sürede benimsemiştir.

Tüm dünyada önemi her geçen gün daha da anlaşılan KOBİ’ler, 1980’lerin sonundan itibaren gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin hemen hemen hepsinde farklı türden sosyal ve ekonomik desteklere tabi tutulmuşlardır. KOBİ’lerin önemli bir kısmı kredilerle desteklenmiş ve birtakım vergilerden muaf tutularak teşvik edilmişlerdir.

KOBİ’ler büyük işletmelerle kıyaslandığında, yapıları gereği konjonktürel dalgalanmalara karşı esnek olma, yeni teknolojilere uyum sağlama ve değişime açık olma gibi özellikleri nedeniyle çok daha avantajlı konumdadır. Ayrıca ülkelerin sosyo-ekonomik yapısından kalkınmasına, büyümesinden verimliliğine kadar birçok alanda etkilere sahiptir.

Türkiye’deki işletmelerin %99,8’inin de KOBİ’lerden oluşmakta, yatırım ve istihdamın önemli bir kısmı KOBİ’ler tarafından sağlanmaktadır. Bu denli önemli olduğu tartışılmaz kabul edilen KOBİ’ler ne yazık ki varlıklarını sürdürme ve gelişimlerini devam ettirme konusunda yeterince yüksek bir performans gösterememektedir. Ekonomik zorluklar, rekabetin yoğun baskısı, gelişen teknolojiye ayak uyduramama, yeterli yönetsel gücü kullanamama ve sermaye kısıtları KOBİ’lerin arzu edilen noktalara gelmesinde engel teşkil etmektedir. Bu noktada KOBİ’lere verilen destekler ve sağlanan teşvikler önem arz etmektedir. Ülkemizdeki destek ve

teşvik uygulamaları 1990'lı yıllardan itibaren uygulamaya konulsa da henüz istenilen seviyeye gelememiştir.

Türkiye ekonomisi için böylesine önem arz eden KOBİ'lerin sorunları çözülmeden ve kalkınması sağlanmadan, ekonomik kalkınmanın tam anlamıyla gerçekleşmeyeceğini söylersek yanlış olmaz. Özellikle de son yıllarda ülkemizde yaşanan siyasi ve ekonomik gelişmeler sonrasında, bu gelişmelerden en çok etkilenenlerden biri de KOBİ'ler olmuş ve KOBİ'lere yönelik politikalar yeniden gözden geçirilme gereği duyulmuştur. Bu kapsamda istihdamı artırmaya yönelik tedbir ve teşvikler, ticari kredi teminat ve koşullarını iyileştiren mekanizmalar uygulamaya konulmuştur. Söz konusu destek ve teşvik uygulamalarının, özellikle de KGF'nin ekonomik göstergeler üzerinde etkisi çok kısa sürede etkisini göstermiştir.

Bu çalışmanın başlangıcında KOBİ'lerin Türkiye ve dünyadaki tanımı ile kapsamından bahsedilmiş, akabinde girişimciliğin ve KOBİ'lerin Türkiye'deki tarihçesine ve Türkiye ekonomisindeki önemine değinilmiştir. Türkiye'deki KOBİ'lerin genel özelliklerine, güçlü ve zayıf yönleri ile sorunlarına değinildikten sonra, bu sorunlardan finansman sorunlarına dikkat çekilmiş ve KOBİ'lerin finansman kaynakları üzerinde durulmuştur.

Bir sonraki bölümde KOBİ'lerin finansman kaynaklarından biri olan Kredi Garanti Fonu'nun (KGF) kuruluşu, yapısı ve işleyişi hakkında bilgi verildikten sonra, KGF kapsamında kullanılan kredilere, kredi türlerine, söz konusu kredilerden yararlanabilme şartlarına ve bu kredilerle ilgili sayısal verilere yer verilmiştir.

Son bölümde ise Türkiye ekonomisinin içinde bulunduğu durumdan kısaca bahsedildikten sonra, yoğun olarak 2017 yılı içerisinde KGF desteğiyle kullanılan kredilerde yaşanan artışın Türkiye ekonomisine ne gibi etkilerinin olduğu 2010-2017 yıllarına ait ekonomik veriler kullanılarak değerlendirilmiştir.

2. GENEL OLARAK KOBİLER

2.1. KÜÇÜK VE ORTA BÜYÜKLÜKTEKİ İŞLETME KAVRAMI

Dünyada herkes tarafından kabul görmüş, standart bir KOBİ tanımı bulunmamaktadır. Zira işletmelerin büyüklük-küçüklük anlayışları ülkeden ülkeye farklı olduğu ve zamanla değişebildiği gibi, tanımlardaki kıstasların farklılığı da çeşitli KOBİ tanımlarının kabul edilmesine sebep olmaktadır.

2.1.1. AB Kriterlerine Göre KOBİ Tanımı

AB Komisyonu'nun hazırladığı, 20.05.2003 tarihinde AB Resmi Gazetesi'nde yayımlanan karara göre 2005 yılından itibaren kullanılan AB KOBİ tanımı şöyledir¹:

- a) **Mikro İşletmeler:** 10 kişiden az çalışan istihdam eden ve yıllık satış hasılatı veya mali bilançosundan herhangi biri 2 milyon EUR'u aşmayan ve bağımsız işletme kriterine uygun işletmeler.
- b) **Küçük İşletmeler:** 10-49 arası çalışan istihdam eden ve yıllık satış hasılatı veya mali bilançosundan herhangi biri 10 milyon EUR'u aşmayan ve bağımsız işletme kriterine uygun işletmeler.
- c) **Orta Büyüklükteki İşletmeler:** 50-250 arası çalışan istihdam eden ve yıllık satış hasılatı 50 milyon EUR veya mali bilançosu 43 milyon EUR'u aşmayan ve bağımsız işletme kriterine uygun işletmeler.

Tablo 2.1: AB'nin KOBİ Tanımı

İşletme Kategorisi	Yıllık Çalışan Kişi Sayısı	Satışlar (Yıllık Ciro)	Mali Bilanço
Mikro Ölçekli	1-9	≤ 2 Milyon EUR	≤ 2 Milyon EUR
Küçük Ölçekli	10-49	≤ 10 Milyon EUR	≤ 10 Milyon EUR
Orta Ölçekli	5-249	≤ 50 Milyon EUR	≤ 43 Milyon EUR

Kaynak: European Commission, The New SME Definition: User Guide and Model Declaration, EC Enterprise and Publications, 2005, s. 32

Tanımlarda bahsedilen “bağımsız işletme”, sermayesinin ya da hisse senetlerinin %25 ya da daha fazlası bir firma tarafından üstlenilmemiş olan veya sermayesi KOBİ tanımı dışındaki

¹ http://ec.europa.eu/growth/smes/business-friendly-environment/sme-definition_en

firmalardan oluşmamış işletmelerdir. Ancak işletmenin sahipleri, kamu yatırım ortaklıkları, risk sermayesi şirketleri veya kurumsal yatırımcılar ise bu kriterler aşılabacaktır.²

2.1.2 Amerika Birleşik Devletleri'nde KOBİ Tanımı

ABD endüstrisinde resmi bir KOBİ tanımı yapılmasa da, finansman ihtiyacı sahibi tarafından karşılanan ve sahibi tarafından bağımsız bir şekilde yönetilen işletmeler, küçük işletmeler olarak kabul edilmektedir. Ciro ve işçi sayısı kriterlerine göre yapılan tanımlamalar, diğer ülkelerdeki tanımlamalara benzemektedir. Diğer taraftan KOBİ'lerin tanımlanmasında satış tutarları ve çalışan sayısı kıstasları da dikkate alınmaktadır. Örneğin ABD'de toptancılık sektöründe faaliyet gösteren KOBİ'ler için yıllık satış geliri 25 milyon USD olarak belirlenmişken, perakendeci KOBİ'lerde bu tutar 3-13 milyon USD arasında değişmektedir.³ İşçi sayısı kriterine baktığımızda ise, 500 işçiden az istihdam sağlayan işletmeler “küçük işletme”, 500-1500 arası istihdam sağlayan işletmeler ise “orta büyüklükte işletme” olarak kabul edilmektedir.

2.1.3 Türkiye'deki KOBİ Tanımı

Yakın zamana kadar ülkemizde küçük ve orta büyüklükteki işletmelere ilişkin standart bir KOBİ tanımı yoktu. 19.10.2005 Tarihli Bakanlar Kurulu Kararı ile çıkarılan, “Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmelerin Tanımı, Nitelikleri ve Sınıflandırılması Hakkındaki Yönetmelik” öncesinde; Halk Bankası, Hazine Müsteşarlığı, Eximbank, KOSGEB, Dış Ticaret Müsteşarlığı vb. kurum ve kuruluşların çeşitli KOBİ tanımları bulunmaktaydı. Söz konusu Yönetmelik, belirlenen ilke ve tanımların tüm kurum ve kuruluşların uygulamalarında esas alınmasını sağlamak amacıyla hazırlanmıştır.

4 Kasım 2012 tarihli ve 28457 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanan “Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmelerin Tanımı, Nitelikleri ve Sınıflandırılması Hakkında Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik” ile revize edilmiştir. Buna göre çalışan sayısında değişiklik yapılmamasına rağmen, işletmelerin tanım kriterlerinde kullanılan yıllık ciro ve mali bilanço rakamlarında değişikliğe gidilmiştir.

² Dilek Şahin, *Küreselleşme Sürecinde Rekabet Gücünün Artırılması ve KOBİ'ler*. (Ankara: Murat Kitabevi, 2016) 133-138.

³ Halil Sariaslan, *Orta ve Küçük Ölçekli İşletmelerin Finansal Sorunları*, (Ankara: TOBB Yayınları, 1994) 35.

KOBİ; 250 kişiden az yıllık çalışan istihdam eden ve yıllık net satış hasılatı veya mali bilançosundan herhangi biri 40 milyon TL'yi aşmayan ekonomik birimler veya girişimlerdir.

Tanıma göre KOBİ'ler; "mikro", "küçük" ve "orta" büyüklükteki işletmeler olmak üzere üç gruba ayrılmaktadır. Bu tanımlamalar yapılırken iki ana kriterden yararlanılmıştır. Bunlardan ilki istihdam edilen kişi sayısıdır. İkincisi ise işletmelerin mali büyüklüğüdür.

KOBİ'ler aşağıdaki gibi sınıflandırılmıştır⁴:

a) Mikro İşletme: 15 kişiden az yıllık çalışan istihdam eden ve mali bilançosu veya yıllık net satış hasılatından herhangi biri 1 milyon TL'yi aşmayan işletmeler.

b) Küçük İşletme: 50 kişiden az yıllık çalışan istihdam eden ve mali bilançosu veya yıllık net satış hasılatından herhangi biri 8 milyon TL'yi aşmayan işletmeler.

c) Orta Büyüklükteki İşletme: 250 kişiden az yıllık çalışan istihdam eden ve mali bilançosu veya yıllık net satış hasılatından herhangi biri 40 milyon TL'yi aşmayan işletmeler.

Tablo 2.2: Türkiye'de Yeni Yönetmeliğe Göre KOBİ Tanımı

İşletme Kategorisi	Yıllık Çalışan Kişi Sayısı	Satışlar (Yıllık Ciro)	Mali Bilanço
Mikro İşletme	1 – 9	≤ 1 Milyon TL	≤ 1 Milyon TL
Küçük İşletme	10 – 49	≤ 8 Milyon TL	≤ 8 Milyon TL
Orta Büyüklükteki İşletme	5 – 249	≤ 40 Milyon TL	≤ 40 Milyon TL

Kaynak: 4 Kasım 2012 tarih ve 28457 sayılı Resmi Gazete ile yayınlanan Yönetmelik

KOBİ sınıfının veya niteliğinin tespit edilmesinde kullanılan kriterler yıl içinde değişse bile işletmenin statüsünü etkilemeyecektir. Ardı ardına iki hesap döneminde söz konusu kriterlere sahip olmadığı belirlenen işletmeler, KOBİ niteliğini kaybedecek veyahut sınıf değiştirecektir.

Diğer taraftan ilgili KOBİ yönetmeliği, Avrupa Birliği'nin tavsiye niteliğindeki tanımlarına uygun olarak işletmeleri "bağımsız", "ortak" ve "bağlı" işletme olarak 3 kategoride toplamaktadır.⁵

Bağımsız İşletme: Gerçek veya tüzel kişilerin sahip olduğu ve söz konusu yönetmeliğe göre ortak veya bağlı işletme sayılmayan bir işletme;

a) Başka bir işletmenin %25 veya daha fazlasına sahip değilse,

⁴ 4 Kasım 2012 tarihli ve 28457 sayılı Resmi Gazete

⁵ 3143 Sayılı Sanayi ve Ticaret Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkındaki Kanununun ek bir maddesi olan, 5331 sayılı "KOBİ'lerin Tanımı, Nitelikleri ve Sınıflandırılması Hakkındaki Yönetmelik" M. 7-10.

- b) Herhangi bir tüzel kişi veya kamu kurum ve kuruluşu veya birkaç bağlı işletme tek başına veya müştereken bu işletmenin %25 veya daha fazla hissesine sahip değilse,
- c) Konsolide hesaplar düzenleyen başka bir işletmenin hesaplarında yer almıyorsa, konsolide edilmiş hesaplar düzenlemiyorsa ve bu nedenle bağlı bir işletme değilse

Bağımsız işletme olarak kabul edilir.

Ortak İşletme: Bir işletmenin tek başına veya bağlı işletmeleriyle birlikte hâkim etki oluşturmayacak şekilde, başka bir işletmenin oy hakları veya sermayesinin %25'inden fazlasına ve %50'sinden azına sahip olması yahut kendisinin oy hakları veya sermayesinin %25'inden fazlasına ve %50'sinden azına başka bir işletmenin hâkim etki yapmayacak şekilde sahip olması durumunda, bunlar ortak işletme sayılırlar. Fakat;

- d) Kamu yatırım şirketleri, girişim sermayesi yatırım ortaklıkları ve bir işletmedeki toplam yatırımları 2 Milyon TL'yi aşmamak şartıyla kendi fonlarını borsaya kote edilmemiş işletmelere yatıran ve düzenli olarak risk sermayesi yatırımlarında bulunan gerçek kişiler veya kişi grupları,
- e) Üniversiteler, üniversitelerin kurduğu vakıflar ve kar amacı gütmeyen araştırma merkezleri,
- f) Bölgesel kalkınma fonları da dâhil kurumsal yatırımcılar,
- g) Yıllık bütçesi 18 Milyon TL'den az olan veya nüfusu beş binden az olan yerlerdeki; belde belediyeleri, dâhil belediyeler ve köy tüzel kişilikleri,

Tarafından aşılsa bile bu işletme bağlı işletme ilişkilerine sahip olmaması şartıyla bağımsız işletme sayılır.

Bağlı İşletme: Bir işletme;

- h) Başka bir işletmenin sermaye veya oy haklarının çoğunluğuna sahip olma,
- i) Başka bir işletmenin yönetim, yürütme veya denetim kurulu üyelerinin çoğunluğunu atama veya azletme yetkisine sahip olma,

- j) Başka bir işletmenin hissedarı veya ortağı olup, bu işletmenin diğer hissedarları veya ortaklarıyla yaptığı anlaşma ile bunların oy haklarının çoğunluğunu tek başına kontrol etme hakkına sahip olma,

Şartlarından en az birini taşıması halinde bağlı işletme sayılır.

19.10.2005 tarih ve 25997 sayılı Resmi Gazete’de yayınlanan, “Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmelerin (KOBİ) Tanımı, Nitelikleri ve Sınıflandırılması Hakkında Yönetmelik” için 6 aylık bir geçiş döneminin ardından 19.04.2006 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Avrupa Birliği ve Türkiye’nin bütçesinden karşılanacak olan destek kredilerinde ve hibelerde ilgili tanımı haiz olan işletmeler yararlandırılmaktadır.⁶

2.2. ÇALIŞTIKLARI ALANLAR BAKIMINDAN KOBİ’LER

Ticarethanelerden fabrikalara, hizmet birimlerinden el sanatkârlığına kadar çok sayıda işletmeyi kapsayan bir yapı söz konusu olduğunda, küçük ve orta büyüklükteki işletmeleri sadece bir grupta toplayıp değerlendirmek oldukça güçtür. Bu nedenle, çalıştıkları alanlara göre küçük ve orta boyutlu işletmeleri temel olarak üç kategoride incelemek mümkündür.⁷

- a) **Ticaret sektöründe çalışan KOBİ’ler:** Ticari işletme kavramı, doğrudan müşterilere veya müşterilere satış yapan perakendecilere mal temin eden işletmeleri tanımlamaktadır. Bu işletmeler de toptancılar ve perakendeciler olmak üzere iki gruba ayrılmaktadır. Toptancı işletmelerle karşılaştırıldığında perakendecilik yapan işletmeler sayısal olarak çoğunluktadır.
- b) **Üretim sektöründe çalışan KOBİ’ler:** Üreticilerin amacı, tüketicilerin taleplerini karşılamaktır. Üretim işletmeleri de bu amaca yönelik olarak çalışırlar. Buna bağlı olarak sanayi (imalat) işletmeleri de üretim sektörünün bir bölümünü oluşturur. Son yıllarda tüketim alışkanlıklarındaki değişimler, talebin kısa süreli olması, ürün yaşam sürelerinin kısılması birçok üründe yığın üretim yerine siparişe dayalı üretimin ve buna bağlı olarak da değişken üretimin popüler olmasını sağlamıştır. Bu şekilde, küçük işletmeler de bu sektörde birçok iş olanakları yaratmıştır.⁸

⁶ Aslı Deniz Helvacıoğlu Kuyucu, Abdülmecit Karataş, İ. Hakkı Eraslan, “AB’ye Aday Ülkeler Perspektifinde Stratejik İşbirlikleri: Çerçeve Programları Kapsamında KOBİ Destekleri”, (İstanbul: 4. KOBİ’ler ve Verimlilik Kongresi, İstanbul Kültür Üniversitesi, İİBF, İşletme Bölümü, 2007) 26-27.

⁷ Ömer Dinçer, *Stratejik Yönetim ve İşletme Politikası*, (İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım, 1998)

⁸ Oktay Alpugan, *Küçük İşletmeler Kavramı, Kuruluşu ve Önemi*, (Ankara: Der Yayınları, 2. Basım, 1994) 14.

c) **Hizmet sektöründe çalışan KOBİ'ler:** Doğrudan tüketicilere hizmet sunan işletmelerdir. İnsanların alın gücü ve sosyal refahı arttıkça bazı hizmetleri kendileri yapmak yerine satın almayı tercih ederler. Bir hizmet işletmesinde mal, hizmetin kendisidir ve elle tutulmaz. Hizmet işletmesinde temel olarak aşağıdaki işlevler yer alır.⁹

- Satışlar
- Finansman
- İşlemler
- Pazarlama
- Personel

2.3. TARİHSEL SÜREÇTE TÜRKİYE'DE KOBİ'LER

Bu bölümde Türkiye'deki KOBİ'lerin tarihsel süreçteki gelişimine ve gerçek manada KOBİ kavramının ne zaman ortaya çıktığına dair görüşlere kısaca yer verildikten sonra, KOBİ'lerin gelişim süreci; cumhuriyet öncesi dönem, özel girişimciliğe teşvik dönemi (1923-1929), devletçilik uygulamaları dönemi (1930-1946), liberal ekonomiye geçiş dönemi (1946-1960), planlı ekonomi denemesi dönemi (1960-1980) ve dışa açık liberal ekonomi dönemi (1980 sonrası) olmak üzere altı dönemde ele alınacaktır.

KOBİ'ler Türkiye ekonomisinde geçmişten beri var olsa da, 1980'li yıllardan itibaren önemli hale gelmeye başlamıştır. Cumhuriyetin kuruluş yıllarından itibaren bakıldığında; 1940'lı yılların sonuna kadar durağan bir yapıya sahip olan KOBİ'ler, o tarihlerde tüketicilerin ihtiyaçlarını ancak karşılayabildiği görülmektedir. 1950'lerden itibaren KOBİ'leri güçlendirecek ve gelişimine katkı sağlayacak politikaların olmadığı 1980'lere kadar süren uzunca bir döneme girilmiştir. 1980'lerden sonra, özellikle de AB uyum sürecinin başlamasıyla birlikte KOBİ'lerin küresel ekonomide sahip olduğu önemin farkına varılmıştır.¹⁰ Fakat yine de KOBİ'lere verilen önem ve desteğin henüz istenen bir düzeye ulaşmamıştır.

Bugünkü Türkiye sanayisinin ilk ve planlı kuruluş safhası 1933-1939 yılları arasındaki dönemdir. 1933'te kabul edilen, 1934'te uygulamaya konulan Birinci Beş Yıllık Sanayi Planı ile başlayan bu dönemde birçok önemli sanayi inşa edilmiştir. Fakat bu dönem İkinci Dünya

⁹ B. Zafer Erdoğan, *Girişimcilik ve KOBİ'ler*, (Bursa: Ekin Basım Yayın Dağıtım, 2012) 115.

¹⁰ Orhan Küçük, *Girişimcilik ve Küçük İşletme Yönetimi*, (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2005) 199.

Savaşı'nın çıkması yüzünden sekteye uğramış, yeni sanayi hamlesi ancak 1948'den sonra başlayabilmiştir. 1960'lardan sonra sanayileşme hız kazanmış, hatta 1960-1981 yılları arasında Avrupa Ekonomi Topluluğu (AET) sanayisinden %80 daha fazla bir oranda büyüme gerçekleşmiştir. Fakat bu oranının yüksek olmasında sanayinin yeni kurulmuş olmasının ve boyutlarının küçüklüğünün rolü büyüktür.

Mevcut sanayisinin %100'e yakını KOBİ olan Türkiye'de 1980'lere kadar gümrük duvarları ile korunan sanayide atölye niteliğindeki küçük ve orta ölçekli müesseseler yaşamlarını nispeten rahat bir şekilde sürdürebilmiştir. Fakat 1980'li yıllarda liberalizm hareketinin başlamasıyla, durumun ciddiyetini kavrayan büyük sanayi işletmeleri kendilerini toparlamak zorunda kalmıştır.

Dışa açılma ve serbest piyasa konusunda hazırlıksız olan Türkiye'nin 1980'lerde liberalizm akımı ile karşılaşmasıyla birlikte büyük sanayi birtakım önlemler alma gereksinimi duymuştur. Büyük sanayi, en verimli insanın kendine çalışan insan olduğu görüşünden hareketle, çekirdeğini, yani maaşlı kadrosunu olanağı oranında daraltırken, bilhassa büyük sanayi kuruluşlarına hizmet edecek, verimli bir yan sanayi doğurmak gereksinimini hissetmiştir. Böylece KOBİ olarak adlandırdığımız sanayi doğmuştur.¹¹ Dolayısıyla KOBİ'ler mal ve hizmet üreten bağımsız birer işletme olarak değil de, büyük işletmelere mamul ve yarı mamul girdiler üreten, tamamlayıcı bir unsur olarak ekonomik hayata adım atmıştır. İzleyen süreçte KOBİ'ler büyümüş ve bağımsızlıklarını kazanmaya başlamıştır.

Türkiye'de KOBİ olgusunun gerçek anlamda gündeme gelmesi 1996 Ocak ayında yürürlüğe giren Gümrük Birliği Anlaşması ertesine rastlamaktadır.¹² Türkiye'nin Gümrük Birliği'ne girmesinden yapısal olarak en çok KOBİ'ler etkilenmiştir. Gümrük Birliği ile KOBİ'ler büyük bir rekabet ortamına girmiştir çünkü kendi seviyelerinde olmayan yabancı büyük ve küçük işletmeler ile aynı ortamı paylaşmak ve rekabet etmek durumunda kalmıştır. Bunun sonucunda KOBİ'ler başka işletmelerle rekabet edebilmek için kendilerini yenileme gereği duymuştur. Gümrük birliği ile AB üyesi ülkelerde KOBİ olgusu yeniden ele alınmış, yeni teşvik araçları uygulamaya konmuştur. Bu bağlamda Türkiye'deki KOBİ'lerin kalkınması için AB nezdinde Türkiye'ye kaynak aktarılmış ve bu kaynağın KOBİ'lerin kalkınması için kullanılması şart koşulmuştur.

¹¹ Üzeyir Garih, *Globalleşme Sürecinde Türkiye*, (İstanbul: Hayat Yayıncılık, 2007) 66.

¹² Mehmet Melemen, *Sektörel Dış Ticaret Şirketleri*, (İstanbul: Türkmen Kitabevi, 2001) 77.

2.3.1. Cumhuriyet Öncesi Dönemde KOBİ'ler

Az gelişmiş ülke kategorisinden gelişmiş ülke kategorisine bir türlü geçemeyen Türkiye'nin, Cumhuriyet Dönemi'nden önceki ekonomi politikalarının araştırılması neden hala Batılı ülkelerden geri olduğumuzun öğrenilmesi açısından dikkate değerdir.

Türkiye'de KOBİ'lerin tarihi 13. yüzyılda Selçuklular döneminde Şeyh Mahmut Ahi Evran'ın öncülüğünde kurulan Ahilik sistemi ile başladığı kabul edilmektedir.¹³ Selçuklular ticareti ve üretimi kapsayan Ahilik ile hâkim oldukları bölgeleri adil, öngörülebilir ve planlanabilir bir alana çevirmiştir. Ahilik, Osmanlı Devleti zamanında yerini “her işte kurulmuş birlik” anlamında kullanılan “lonca” sistemine bırakmıştır. 15. yüzyıldan itibaren lonca teşkilatının Osmanlı şehirlerinde yaygın olarak faaliyet gösterdikleri bilinmektedir. Yüzlerce yıl varlığını idame ettiren bu teşkilatlar, özellikle de Sanayi Devrimi sonrası sosyal ve ekonomik yapıda medyana gelen değişikliklere ayak uydurmakta zorluk çekmiştir.

Ekonomik, sosyal ve mesleki birlikler şeklinde örgütlenen loncalar ve talebe bağlı üretim esasına göre kurulu ekonomik düzen, 18. yüzyılın sonlarına doğru Batı kaynaklı ölçek ekonomisine, makineleşmeye, ucuz hammadde ve enerjiye, otomasyona ve bunların getirdiği kalite ve fiyat rekabetine çok fazla direnememiştir. Özellikle de 1838 Balta Limanı Ticaret Anlaşması sonucunda iç pazarın rekabete açılmasıyla birlikte esnaf ve sanatkârların birçoğu faaliyetlerini sürdüremez hale gelmiştir. Osmanlı Devleti'ndeki güçlü sosyal yapıdan dolayı Batı'daki gibi kapitalist bir ekonomi gelişmemiştir. Osmanlı'da sermaye birikiminin niçin oluşmadığının yanıtı lonca teşkilatında aranmalıdır. Çünkü lonca teşkilatlarında esnaf ve sanatkârların birden fazla iş yapmasına izin verilmemektedir. Örneğin kumaşçı sadece kumaşçılık yapmakta, kazandığı fazla parayla başka bir alana –söz gelimi boya işine– girememektedir. Dolayısıyla kumaşçı elindeki serveti büyütememekte, yayamamaktadır. Ahiliğe göre bir Ahi sadece ustası olduğu işte büyüyebilir, isterse kazandığı fazla parayı sadece o işe yatırabilir. Ahilerin kazandığı paraların bir kısmı vakıf, dergâh, zaviyeler gibi sosyal müesseselerin ihtiyaçlarını karşılamak için kullanılmıştır.

Osmanlı'da imparatorluğun çekirdeğini oluşturan Müslüman Türklerde, Batı'daki gibi sermaye birikiminin olmamasının sebeplerinden biri de Türk asıllı vatandaşların ticarete çok ilgi duymaması, daha ziyade çiftçilik ve askerlik mesleğinde çalışmayı tercih etmeleriydi. Üretim ve ticaret işleri büyük ölçüde Rumlar, Ermeniler, Yahudiler, İtalyan asıllı Türk vatandaşları gibi

¹³ İdris Sarısoy, *Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelere Yönelik Vergi Teşvik Politikası*, (İstanbul: İstanbul Ticaret Odası Yayınları, 2008)

gayrimüslim azınlığın elindeydi. Bunlar bankerdi, ithalatçıydı ve genellikle tüccardı. Ayrıca gayrimüslim azınlığın sanayi kuruluşlarına değil de ithalatçılığa yönelmesi yerli işletmelerin kurulmasını zorlaştırmıştı. Azınlıkların çoğunun Kurtuluş Savaşı sonrasında mübadelelerde veya isteyerek yurdu terk etmesinden sonra Türk girişimciler ekonomide boy göstermeye başladı.¹⁴

Osmanlı'da lonca teşkilatının Avrupa ile rekabet edemediğini gören padişahlar, Tanzimat Fermanı ile şirketleşmenin önünü açarak ülkeyi içinde bulunduğu ekonomik sıkıntılardan kurtarmayı amaçlamıştır. Bu bağlamda 1840 yılında Ticaret Nezareti kurulmuş, 1850'de "Kanunname-i Ticaret" ile şirketleşmeye ilişkin yenilikler gündeme getirilmiştir. 1851 yılında daha sonra sadrazam olacak Fuat Paşa ile Cevdet Paşa, Osmanlı Devleti tarihinin ilk anonim şirketi olan Şirket-i Hayriye'yi kurmuştur. 1860-1873 yıllarında faaliyette bulunun Islah-ı Sanayi Komisyonu, şirketleşme konusuna odaklanmış ve dağılmaya yüz tutmuş zanaat birliklerinin yeniden etkin bir konuma getirilmesi için çaba göstermiştir. Buradaki amaç, dağınık halde olan esnafın ortak bir sermaye ile bir anonim şirket çatısı altında toplanmasını sağlamaktır. "Islah-ı Sanayi" çalışmaları sonucunda İstanbul Ticaret Odası kurulmuş ve küçük atölyelerin rekabet gücünü artıracak tedbirler alınmıştır.¹⁵ İstanbul Ticaret Odası'ndan sonra 1885'te İzmir Ticaret Odası, 1891'de ise İzmir Ticaret Borsası kurulmuştur.¹⁶ Ancak söz konusu uygulamalardan beklenen netice elde edilememiştir.

1900'lü yılların başları, sanayileşmenin ve girişimci sınıfı oluşturmanın önemini anlaşıldığı, devletin özel şahısları sanayi ve ticarete teşvik ettiği, bu amaçla teşvik kanunları çıkarttığı, özellikle 1. Dünya Savaşı sırasında bir Türk girişimci sınıfı oluşturmak maksadıyla devlet olanaklarının geniş çaplı kullanıldığı bir dönem olmuştur. Bu sayede 1849-1908 döneminde yılda ortalama olarak 1,45 anonim şirket faaliyete geçerken bu oran 1908-1918 döneminde 22,6'ya çıkmıştır.¹⁷

¹⁴ Mustafa Aykaç, Zeki Parlak, Süleyman Özdemir, *Küreselleşme Sürecinde Rekabet Gücünün Artırılması ve Türkiye'de KOBİ'ler*, (İstanbul, İstanbul Ticaret Odası-Artus Basım, 2008) 134

¹⁵ Süleyman Özdemir, Halis Yunus Ersöz ve Halil İbrahim Sarioğlu, "Küçük Girişimciliğin Artan Önemi ve KOBİ'lerin Türkiye Ekonomisindeki Yeri", (İstanbul: Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi, İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Yayını, 2007, Sayı: 53) s. 179-180.

¹⁶ <http://www.izto.org.tr/tr/i-kurulus-donemi> ve <http://itb.org.tr/Sayfa/15-tarihce>

¹⁷ Murat Demirez, Rıfat Cebeci, *Türkiye'de Girişimciliğin Tarihçesi ve Girişimcilerin Sosyolojik Profili*, (KOSGEB Ulusal Girişimcilik Raporu, Bölüm II, 2005) 30.

1913 yılında “Teşvik-i Sanayi Kanunu” kabul edilerek sanayicilere birtakım teşvik, muafiyet ve destekler sağlanmıştır. Uygulanan politikalar olumlu neticeler vermiş, geçmiş dönemlerle karşılaştırıldığında bu yıllarda sanayi ve ticaret alanlarında faaliyet gösteren Müslüman-Türk girişimcilerin sayısında önemli bir artış sağlanmıştır.

Tablo 2.3: 1915 Sanayi Sayım Sonuçları

	Gıda	Dokuma	Diğer	Toplam
Kuruluş Sayısı	75	73	116	264
Çalışan İşçi Sayısı	3.916	6.363	3.781	14.060
Devlet Kuruluşu	1	18	3	22
Özel Kuruluş	74	55	113	242

Kaynak: KOSGEB GGM Ulusal Girişimcilik Raporu, 2005.

Çok kapsamlı olmasa da, ilk sanayi sayımı 1915’te gerçekleştirilmiştir. 1913’te “Teşviki Sanayi Kanun Mavakkatı” adıyla çıkarılan yasa ile birlikte yeni kurulacak işletmelere Hazine arazisinden bedel alınmadan yer tahsisi ve birtakım vergilerden muafiyet vb. teşvik tedbirleri getirilmiştir. Söz konusu yasa uygulamasına ilişkin Marmara Bölgesi’nde İzmit, Bursa, Bandırma ve İstanbul Bölgesi ile Batı Anadolu’da Manisa, Uşak ve İzmir Bölgesi’ni içine almak üzere yapılan sayım sonuçlarına Tablo 2.3’te yer verilmiştir.¹⁸

2.3.2. Özel Girişimciliğe Teşvik Dönemi (1923-1929)

1920’lerin başında Türkiye ekonomisindeki genel manzara şöyledir: Ülkede sermaye birikimi yoktur. Tüm Türkiye’de tek bir sanayi ürünü dahi üretilmemektedir. Kalkınmada aktif rol alabilecek herhangi bir girişimci ortada gözükmemektedir.¹⁹

Anadolu’da Kurtuluş Savaşı’nı zafere götüren yurtsever kadro, Anadolu halkının gerçek kurtuluşunun ancak ekonomik bağımsızlığın kazanılmasıyla mümkün olabileceğinin bilincindeydi. Mustafa Kemal ve arkadaşları bu gerçeği her fırsatta ifade etmişlerdir. Daha Ocak 1923’te, Mustafa Kemal, “Türkiye Devleti devlet-i iktisadiye olacaktır.” sözüyle ekonomik bağımsızlığın önemini vurgulamıştı. Nitekim daha barış antlaşması imzalanmadan, Cumhuriyet’in ilanından evvel, Şubat 1923’te, takip edilecek iktisat politikasının tespit edilmesi ve iktisadi kalkınma hamlesinin tüm toplum temsilcilerinin katılımı ile başlatılması için İzmir’de Türkiye İktisat Kongresini toplamıştır.²⁰ Türkiye ekonomisinin temelleri bu Kongre’de atılmıştır.

¹⁸ Demirez vd. 32.

¹⁹ Özkan 30.

²⁰ Hüseyin Şahin, *Türkiye Ekonomisi*, (Bursa: Ezgi Kitabevi, 2014) 22.

Açılış konuşmasını yapan Mustafa Kemal, İktisat Kongre'sinin Erzurum ve Sivas Kongreleri kadar önemli olduğunu, önemli sonuçlar verebileceğini ifade etmiştir. Diğer taraftan söz konusu kongre, yönetici kadro ile toplumun ileri gelen sınıflarının temsilcileri ile bir araya gelmeleri, tanışmaları ve ekonomik seferberlikte işbirliğine girmeleri için bir temel oluşturmuştur.

Türkiye İktisat Kongresi'ne; sanayici grubu, tüccar grubu, çiftçi grubu ve işçi grubunu temsil etmek üzere 1135 delege katılmış olup, kongre sonunda 12 maddelik "İktisat Misakı" esasları kabul edilmiştir.

Ülkenin savaştan neredeyse tüm kaynaklarını kaybetmiş olarak çıkması ve yerli müteşebbisin yeterli sermaye birikimine sahip olmaması gibi engellere rağmen kongrede serbest piyasa ekonomisi ile ilgili kararlar oybirliği ile alınmıştır.²¹

Esnaf ve sanatkârlar ile küçük imalatçıları aynı örgüt çatısı altında birleştirmeyi hedefleyen "Ticaret ve Sanayi Yasası", İzmir İktisat Kongresi'nden bir yıl sonra, 1924'te yürürlüğe girmiştir. Yine İzmir İktisat Kongresi'nde alınan karar doğrultusunda 1924 yılında İş Bankası kurulmuştur.²² Çok geçmeden kooperatifleşme hareketlerine de hız verilmiş ve 1925'te "İstanbul Umum Ayakkabıcılar Kooperatifi" kurulmuş, akabinde 1926'da "İstanbul Umum Saraç Sanatkârları Kooperatifi" faaliyet göstermeye başlamıştır.²³ 1927 yılında ise "Teşvik-i Sanayi Kanunu" çıkarılarak sanayi sektöründe yer alan işletmelere birçok teşvik ve kolaylık sağlanmıştır.

1927 Sanayi Sayımında 65.245 işyeri tespit edilmiştir. Bu rakam 1913-1915 Osmanlı sanayi sayım ve anket rakamlarıyla karşılaştırılmayacak kadar yüksektir. Sayımda tespit edilen 65 bin dolayında sınai işyerinde toplam 256.855 işgücü istihdam ediliyordu.²⁴

Ekonomik göstergeler açısından genel bir değerlendirme yapıldığında dönemin oldukça başarılı bir gelişmeye sahne olduğunu söylemek mümkündür. Dolar kuru 1923'te 1,7 iken 1929'da 2'ye yükselmiştir. Yani TL, dolar karşısında %18'a yakın değer kaybına uğramıştır. Buna karşın GSYH 570 milyon dolardan 1.001 milyon dolara yükselmiş, yani iki kat artış sergilemiştir.

²¹ Birol Çetin, Osman Çevik, İstatistiksel Veriler Işığında Cumhuriyet Dönemi Şirketleşme Tarihi, (Ankara: Siyasal Kitabevi, 2005) 17.

²² <https://www.isbank.com.tr/TR/hakkimizda/bizi-taniyin/tarihimiz/o-gunlerden-bugunlere/Sayfalar/o-gunlerden-bugunlere.aspx>

²³ Selman Karayılmazlar, Ayşin Aşkın ve Yıldız Çabuk, "Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelerin Tarihsel Gelişimi ve Tanımlama Kriterleri", Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi, 2007, Cilt 2, Sayı 1, ss. 151-164

²⁴ Hüseyin Şahin 33.

Dönemin büyüme oranı (ilk yılın başlangıç olarak alınması nedeniyle sıfır kabul edilmesine karşın) %9,4 olmuştur.²⁵

Özetle, Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluş döneminde özel sektör eliyle sanayileşmeye önem veren bir ekonomi politikası izlemiştir. Bu doğrultuda özel sektör, sanayiye yatırım yapma hususunda teşvik edilmiştir. Fakat özel sektörün elindeki sermayenin ve girişimci tecrübesinin yetersiz olması, sanayileşme için gerekli olan alt yapının yetersiz olması ve tüm teşviklere rağmen, spekülasyon ve ticaretin özel girişimciler için daha karlı olması nedenlerinden ötürü, mevcut ticari sermayeyi sanayiye aktarmak kolay olmamış ve özel sektör eliyle sanayileşme süreci harekete geçirilememiştir.

2.3.3. Devletçilik Uygulamaları Dönemi (1930-1946)

Cumhuriyetin kuruluş yıllarında özel girişimciliği esas alan, milli ve liberal bir ekonomi politikası izlenmiştir. Özel kesime, korumacı ve özendirici tedbirlerle destek verilmiş, sanayileşmede inisiyatif özel kesimden beklenmiş; başrol özel kesime verilmiştir. Fakat söz konusu politikalarla ekonomik hayatta tatminkâr bir iyileşme sağlanamamış, özellikle sanayileşme alanında beklenildiği ölçüde bir başarı gerçekleştirilememiştir. 1929 yılında meydana gelen büyük buhran ekonomiyi olumsuz etkilemiştir. Söz konusu krizin ardından Türkiye'nin ihracat ve ithalat değerleri azalmış ve dış ticaret hadleri ülke aleyhinde değişmiştir. Tüm bu gelişmeler neticesinde özel girişimciliği teşvik programının gözden geçirilmesi gerektiği anlaşılmış ve kalkınmayı ve sanayileşmeyi hızlandırmak için “devletçilik politikası” bir alternatif olarak doğmuştur.

1930 yılında Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası kurulmuştur. Bu iki açıdan önem arz etmektedir. Birincisi, Türkiye artık kendi parasını kendi Merkez Bankası kanalıyla basabilecektir. İkincisi ise, para politikasını yönlendirebilecek bir kurum ortaya çıkmaktadır. Aynı yıl Türk Parasının Kıymetini Koruma Kanunu çıkarılmıştır.²⁶

Devletçilik devlet kesimini ekonomide bir yatırımcı ve üretimci olarak öne çıkarmaktaydı. 17 Nisan 1934'te Sovyet danışmanların da katkılarıyla, Birinci Beş Yıllık Sanayi Planı yürürlüğe girdi. Planın, ekonominin veya kent ekonomisinin tümünü kapsama iddiası yoktu, devlet kesiminin yapacağı sanayi yatırımlarını düzenleyecekti. Böylece 1930'ların ortalarından itibaren Sümerbank, Etibank, Denizcilik Bankası ve diğer kuruluşların da devreye girmesiyle

²⁵ Mahfi Eğilmez, Ercan Kumcu, *Ekonomi Politikası*, (İstanbul: Remzi Kitabevi, 19. Basım, 2004) 252.

²⁶ Mahfi Eğilmez, Ercan Kumcu, *Ekonomi Politikası*, (İstanbul: Remzi Kitabevi, 19. Basım, 2004) 253.

birlikte, devlet kesimi demir ve çelik, tekstil, şeker, cam, kâğıt, çimento, madencilik gibi sektörlerde öncü konuma gelmeye başladı.

Tablo 2.4: 1930-39 Döneminde GSYH ve Sektör Hasılları (Cari Fiyatlarla)

Yıllar, Dönemler	Tarım (Milyon TL)	Sanayi (Milyon TL)	Hizmetler (Milyon TL)	GSYH (Milyon TL)	Kişi Başına GSYH (TL)
1930	718,7	176,1	685,7	1.580,5	109
1931	627,6	171,2	592,8	1.391,6	94
1932	467,1	161,4	542,7	1.171,2	79
1933	425,9	181,5	534,0	1.141,4	74
1934	414,2	214,2	587,2	1.216,1	77
1935	461,9	232,6	615,5	1.310,0	82
1936	730,1	258,5	706,4	1.695,0	104
1937	737,2	293,1	776,2	1.806,5	109
1938	759,5	311,4	824,8	1.895,7	112
1939	804,4	370,6	888,1	2.063,1	119
Yıllık Ortalama Büyüme Oranı 1930-34 (%)	-12,9	5,0	-3,8	-6,3	-8,3
Yıllık Ortalama Büyüme Oranı 1936-40 (%)	3,3	12,8	7,9	6,8	4,6
Sektörlerin İstihdamdaki Payları (%)	76,4	11,7	11,9	100	-

Kaynak: Bulutay, Tuncer, Yahya S. Tezel ve Nuri Yıldırım, *Türkiye Milli Geliri (1923-1938)*, Ankara: AÜSBF Yayını, Tablolar, 1974.

Tablo 2.4'ten de görüleceği üzere; Türkiye, 1929 dünya ekonomik bunalımından ciddi biçimde etkilenmiştir. GSYH'de ve sektör hasıllarında 1930'dan itibaren, dört yıl üst üste yüksek oranda gerilemeler yaşanmış ve GSYH 1929'daki 2.078 Milyon TL'lik seviyesini ancak 1939'da yakalayabilmiştir.²⁷ Kriz 1934'e kadar etkisini sürdürmüş ve 1934'ten itibaren ekonomi toparlanma sürecine girince devlet sanayileşme hamlesini ancak başlatabilmiştir.

Yine bu dönemde yaşanan önemli gelişmelerden birisi de Türkiye Halk Bankası'nın kuruluşudur. Sürdürülebilir bir ekonomik kalkınma, sosyal denge ve toplumsal barışın korunması için uygun şartlarla esnaf-sanatkâr ve küçük meslek sahiplerine kaynak aktarmak amacıyla Türkiye Halk Bankası 1933'te kurulmuş ve 1938'de faaliyete geçmiştir.²⁸

İkinci Beş Yıllık Sanayi Planı'nın hazırlıklarına ise 1936'da başlanmış ve bu plan 1938'de yürürlüğe girmiştir. İkinci Beş Yıllık Sanayi Planı, ilk planın aksine, yatırım ve ara malları

²⁷ Hüseyin Şahin 53.

²⁸ <http://www.halkbank.com.tr/channels/1.asp?id=932>

sanayisine ve alt yapı yatırımlarına yönelik bir plandı. Ne var ki bu planın uygulanması 2. Dünya Savaşı'nın cereyan etmesi nedeniyle büyük oranda sekteye uğramıştır.

2.3.4. Liberal Ekonomiye Geçiş Dönemi (1946-1960)

1946 yılı Türkiye'nin tek partili rejimden çok partili rejime geçiş yılıdır. Bu yıl aynı zamanda iktisadi yapıdaki dönüşümün de başlangıcı sayılmaktadır. Savaş sonrası ekonominin toparlanması amacıyla 1946 yılında İvedili Sanayi Planı ve 1947 yılında ise Kalkınma Planı hazırlansa da, bu iki plan da uygulama şansı bulamamıştır. 1946-50 yılları arası dönem Türkiye'de iktisat politikasında esaslı dönüşümlerin hazırlandığı yıllar olmuştur. Bu geçiş dönemi 1950'de Demokrat Parti'nin iktidara gelmesiyle tamamlanmıştır. Mayıs 1950'de iktidara gelen Demokrat Parti, programında vaat ettiği üzere liberal bir iktisat politikası uygulamaya başlamıştır.

Demokrat Parti iktidarının ilk icraatlarından birisi Sınai Kalkınma Bankası'nın kurulması olmuştur. Bu banka aracılığı ile sağlanacak kredilerle özel sektörün geliştirilmesine gayret edilmiştir. Diğer taraftan dış pazara dönük bir sanayileşme modeli benimsenmiş; tarımın yanı sıra, madencilik, altyapı ve inşaat alanlarına öncelik verilmiştir.²⁹

1949 yılında çıkarılan 5373 sayılı yasayla birlikte esnaf odaları, ticaret ve sanayi odalarından ayrılmış, faaliyetlerini bağımsız şekilde yürütmeye başlamıştır. Yine aynı yıl içerisinde "Esnaf Dernekleri ve Esnaf Birlikleri Kanunu" çıkarılmış, dernekler ve birlikler sistemine geçilmiştir. Akabinde Türkiye Halk Bankası'na, "esnaf, esnaf dernekleri, küçük sanat kooperatifleri ve küçük sanayi teşekküllerinin" kredi ihtiyacını karşılama ve halk sandıklarına kredi açma görevi verilmiştir. 1957'de kabul edilen "Sanayi Sicil Kanunu" ile birlikte esnaf, sanatkâr, küçük üretici kesimi için de bir tanımlama yapılması gerektiği üzerinde durulmuştur.³⁰

1950-1960 yılları arasında uygulanan "sanayi kesiminde yatırımların ve dolayısıyla hızlı bir büyümenin yerli ve yabancı sektör eliyle sağlanması" stratejisi sonucunda özel sektör çok hızlı bir dinamizm kazanmış ve bugün imalat sanayiinde faaliyet gösteren büyük holdinglerin önemli bir kısmı bu dönemde kurulmuştur.³¹

²⁹ Özkan 33.

³⁰ Alev Günal, *Esnaf ve Sanatkârların Sorunları ve Çözüm Önerileri*, (İzmir, 2. İktisat Kongresi, DPT Yayın, 1981) 233-240.

³¹ Orhan Morgil, "Büyüme ve Sanayileşme Politikaları", *Atatürk'ten Günümüze Türkiye Ekonomisi* (Ed. Bahaeddin Yediyıldız), Ankara, 2002, Hacettepe Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü Yayınları, 37-51.

1951’de çıkarılan Yabancı Sermaye Yatırımlarını Teşvik Kanunu ile yabancı sermayenin Türkiye’ye gelmesi amaçlanmıştır. Beklenen miktarda yabancı sermayenin Türkiye’ye gelmemesi sebebiyle 1954 yıllarının başlarında halen yürürlükte bulunan Yabancı Sermayeyi Teşvik Kanunu ve Petrol Kanunu ile yabancı sermayeye çok kapsamlı teşvikler getirilmiştir.

Özetle 1950 sonrasında özel sektör eliyle kalkınma yolu tercih edilmiş; yeni müteşebbisler meydana getirme, mevcut müteşebbislere çeşitli teşviklerle destekleme politikası izlenmiştir. Bu dönemdeki gelişmelerin bir sonucu olarak ekonomide “Türk girişimciler grubu” oluşmuş, fakat girişimciler sayı ve nitelik açısından istenilen seviyeye ulaşamamıştır.

2.3.5. Planlı Ekonomi Denemesi Dönemi (1960-1980)

1960-1990 yılları arasında planlı ekonomi denemelerinde bulunulmuş, sanayi politikasının temel omurgasını “ithal ikamecilik” oluşturmuştur. 30 Eylül 1960 tarihinde kurulan DPT’nin hazırladığı ve 1963 sonrası uygulamaya koyduğu beşer yıllık kalkınma planlarıyla Türkiye’deki ekonomi politikalarına yön verilmiştir. Bu dönemde özel sektöre sağlanan teşvik ve desteklerle devletin ekonomideki ağırlığı dengelenmeye çalışılmış, ülkemize özgü “Karma Ekonomik Sistem” benimsenmiştir.³²

Devlet İstatistik Enstitüsü’nün verilerine göre 1964 yılında sanayi sektöründeki işletmelerin %97,7’sini, 1970 yılında %97,3’ünü, 1980 yılında %95’ini küçük ve orta büyüklükteki işletmeler oluşturmuştur.³³

Dönem içerisinde hazırlanan birinci, ikinci ve üçüncü 5 yıllık kalkınma planlarının hemen hepsinde KOBİ’lerden bahsedilmiş ve KOBİ’lerin örgütlenme, hammadde, teknoloji yetersizliği, donanım, kalite, kredi, iç ve dış pazarlama problemlerinin çözümlenmesine dair tedbirlere değinilmiştir. Fakat yine de söz konusu planlarda KOBİ’lere dair politikalar kapsamlı olarak yer almamıştır. Bunun ne büyük sebebi ise ülkemizdeki “geleneksel esnaf, sanatkâr, el sanatları ve tacir” vb. sınıflandırmalarla bu tür işletmelerin yerinin tam belirginlik kazanmamasıdır.³⁴

1970’lerde teknolojinin gelişmesi, bilgi toplumuna geçiş, artan rekabet ve yaşanan petrol krizleriyle birlikte ülkelerin ekonomik ve sosyal yapılarında önemli dalgalanmalar olmuştur.

³² Taş vd. 144-145.

³³ Ahmet Diken, “KOBİ’lerin İhracat Sorununun Çözümünde Sektörel Dış Ticaret Şirketlerinin Rolü”, (Erzurum: Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, Cilt 12, Sayı 1-2, 1998) ss. 39-53.

³⁴ Selman Karayılmazlar, Aşşın Aşşkın ve Yıldız Çabuk, *Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelerin Tarihsel Gelişimi ve Tanımlama Kriterleri*, Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi, 2007, Cilt 2, Sayı 1, s. 155.

Yaşanan ekonomik krizler karşısında küçük işletmelerin daha dirençli olduğu ve yaşanan gelişmelere karşı daha esnek oldukları gözlemlenmiş ve önemleri daha çok artmaya başlamıştır.

2.3.6. Dışa Açık Liberal Ekonomi Dönemi (1980 ve Sonrası)

24 Ocak 1980’de alınan kararlarla, Türkiye o zamana kadar korumacı bir anlayışı belli ölçülerde sürdüren ithal ikameci modelden vazgeçmiş, dışa açık liberal ekonomi dönemine girmiştir. Serbest bir piyasa ekonomisinin gelişmesi, dış ticaretin liberalleşmesi, fiyat kontrollerinin terk edilmesi ve para politikaları, 24 Ocak 1980 ile başlayan tarihi sürecin unsurlarıdır.

1970’li yıllar KOBİ’ler açısından verimli yıllar olmakla birlikte, 80’li yıllar özel sektörün toplumun her kesiminde özendirildiği; yeni bir girişimcilik ve ihracat anlayışının başladığı yıllar olmuştur. 1980’li yıllara dek ulusal bir girişimci kesimi meydana getirmeye yönelik istek ve çabalar, bununla birlikte kamu kesiminin sağladığı geniş teşvikler, girişimci sayısında önemli artışların görülmesini sağlamıştır. Türkiye özellikle 1980 yılından itibaren birçok alanda kabuk değiştirmiş; önce ekonomik, akabinde sosyokültürel değişimler yaşamaya başlamıştır.³⁵

1980’li yıllarda uluslararası piyasalarla bütünleşmenin ve yabancı yatırımların arttığı ülkemizde, sanayi üretiminin artışına paralel olarak istihdamın yapısı değişmiş, tarımın ağırlıklı olduğu ekonomik yapıdan, sanayinin ağırlıklı olduğu ekonomik yapıya geçilmiştir. Dünyadaki gelişmelere paralel olarak sanayiye ağırlık verilmesinin yanı sıra küçük ve orta büyüklükteki işletmelere de özel bir önem verilmiş, bu tür işletmelerin Türkiye ekonomisi için önemi anlaşılmaya başlamıştır.

1980’lerin başında mal ve hizmet üreticisi konumunda olan devlet, bu rolünü terk ederek daha ziyade “düzenleme” aygıtı olarak görev yapmaya başlamıştır.³⁶ 24 Ocak kararlarıyla dışa açık liberal ekonomiyi benimseyen Türkiye, ekonomiye pek müdahalede bulunmayıp istihdam alanı meydana getiren ve getirmeye teşebbüs edecek girişimcilere kolaylık sağlamayı yeğlemiştir. Bu bağlamda 1981-1991 yılları arasında, KOBİ’lere devlet tarafından sağlanan teşviklerle çoğunluğunu KOBİ’lerin oluşturduğu 6.000 yeni iş yeri kurulmuştur. Fakat bu iş yerlerinin

³⁵ Mustafa Kemal Öktem, Mehmet Devrim Aydın ve Serdar Ekinci, “Türkiye’de Girişimciliğin Geliştirilmesinde KOSGEB’in Rolü ve Önemi: Uygulamalı Bir Çalışma”, Sosyoekonomi Dergisi, 2007, Sayı 5, ss. 47-76.

³⁶ Süleyman Özdemir, Halis Yunus Ersöz ve Halil İbrahim Sarıoğlu, “Küçük Girişimciliğin Artan Önemi ve KOBİ’lerin Türkiye Ekonomisindeki Yeri”, İstanbul: Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi, İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Yayını, 2007, Sayı: 53, s. 173-230.

yarısından çoğu kısa zamanda kapanmıştır. Ayakta kalan KOBİ'ler istihdam artışına önemli bir katkı sağlamaktadır.³⁷

1980'den sonra da kalkınma planlarına devam edilmiş, en son 2014-2018 arası kapsayan Onuncu Kalkınma Planı uygulamaya konmuştur. 1979'dan 2018'e kadarki süreyi kapsayan kalkınma planlarında KOBİ'leri geliştirmeyi amaçlayan destekler kısaca aşağıda açıklanmıştır.

- 1979 yılında Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı döneminde küçük sanayiye desteğin merkezileştirilmesi amacıyla KÜSGET kurulmuş ve ilgili kurum vasıtasıyla ülke genelinde idari, mali ve teknolojik teşvik ve destekler sağlanmıştır.
- 1985-1989 Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda eğitim, istihdam ve teknik desteklerin ağırlık kazandığı görülmektedir.
- 1990-1994 Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda KOBİ'lerin ihtiyaçlarına yönelik tespitlerde bulunulmuş, destek sistemine yönelik asgari bir yapılanma oluşturulmaya çalışılmıştır.
- 1996-2000 Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı döneminde, KOBİ'ler açısından verimli geçmiştir. 1996 yılı "KOBİ Yılı" ilan edilmiş ve KOBİ'lerin özellikle de finansman, teknoloji ve organizasyon alanlarında teşvik edilmesi ve desteklenmesi öngörülmüştür.
- 2001-2005 Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda KOBİ'lere dair teşvik ve destekler genişletilmiş; finansman yatırım ortaklığı, risk sermayesi, kredi garanti fonu ve gayrimenkul yatırım ortaklığı vb. uygulamalarının daha da yaygınlaştırılması planlanmıştır.
- 2007-2013 Dokuzuncu Kalkınma Planı'nda firmaların devlet yardımlarından yararlanmasının kolaylaşacağı, KOBİ'lere ve girişimcilere iş kurma ve iş geliştirme aşamalarında eğitim ve danışmanlık hizmeti sağlanacağı, KOBİ'lerin rekabet güçlerinin arttırılacağı vaatlerinde bulunulmuştur.
- 2014-2018 dönemini kapsayan Onuncu Kalkınma Planı çerçevesinde KOBİ'lerin rekabet güçlerinin arttırılarak ekonomik kalkınmaya sağladığı katkının artırılması ve

³⁷ Erol Taymaz, Alpay Filiztekin, Mahir Fisunoğlu, Yılmaz Kılıçaslan ve Aykut Lenger, *KOBİ'lerde Dönüşüm: Küçük Firmaların Büyük Başarıları*, (İstanbul: TÜRKONFED Yayını, 2008) 16-17.

gelişmesinin önündeki engellerin kaldırılması amaçlanmaktadır. KOBİ'lerin çeşitli sorunlarına çözüm arayışı diğer planlarda olduğu gibi bu planda da devam etmektedir.

Tablo 2.5: 1979-2000 Döneminde GSYH ve Sektör Hasılları Büyüme Oranları (%)

Yıllar ve Dönemler	GSMH	GSYH	Tarım	Sanayi	Hizmetler
Dördüncü KP (1979-1983)	1,7	2,0	0,3	2,4	2,6
1984	7,1	6,7	0,5	9,9	7,9
Beşinci KP (1985-1989)	4,7	4,6	0,8	6,5	5,0
Altıncı KP (1990-1994)	3,6	3,6	1,6	3,8	4,1
1995	8,0	7,2	2,0	12,1	6,3
Yedinci KP (1996-2000)	4,4	3,9	1,7	4,0	4,5

Kaynak: T.C. Kalkınma Bakanlığı, Kalkınma Planları Dönem Ortalamaları

Türkiye 2001 yılında büyük bir ekonomik kriz yaşamıştır. Bu bunalımlı yılda Türkiye ekonomisi yaklaşık %10 küçülmüştür. İşsiz sayısı 1 milyon 902 bine, işsizlik oranı ise %8,5'e çıkmıştır. 2000 yılında kendini hissettiren ve 2001'de doruk noktasına ulaşan ekonomik kriz iç talepte de büyük bir düşüşe yol açmıştır. GSYH 2001'de %7,5 oranında azalmış, imalat sektörü %8,1, ticaret sektörü ise %9,4 oranında daralmıştır.³⁸ Bu ekonomik kriz Türkiye ekonomisinin yapı taşı olan KOBİ'leri derinden etkilemiştir.

Diğer taraftan, 2001 krizi sonrası, bankacılık sisteminin çürük elmaları niteliğini taşıyan, gerçek anlamda bankacılık faaliyetinde bulunmaktan öte, yalnızca grup şirketlerini finanse etme amacıyla kurulmuş küçük holding bankaları sistemden elenmiştir. Ayrıca BDDK'nın 31 Ağustos 2000'de faaliyete geçmesinin de etkisiyle, sektöre ilişkin getirilen sıkı düzenleme ve uygulamalarla, bankacılık piyasası pozitif yönde değişimini sürdürmüştür.

2002 yılının sonundan itibaren KOBİ'ler yeniden yapılanma sürecine girmiş; ithalat, ihracat, katma değerden önemli ölçüde pay almaya başlamıştır. Ancak kayıt dışılık durumunda pek bir iyileşme gözlemlenmemiştir. 2006'da KOBİ'lerin katma değerden aldıkları pay %28 düzeyine, toplam kredilerden aldıkları pay %25'e kadar çıkmıştır. Daha önceleri bankalar nezdinde KOBİ'lere kredi vermenin riskleri dile getirilirken son yıllarda kredi vermenin faydaları öne çıkmaya başlamıştır. Nitekim KOBİ'lerin büyük işletmelere kıyasla borcuna daha sadık davrandığı saptanmıştır.

2002 sonrası dönemde ayrıca teşvik politikası daha çok dış ticaret ağırlıklı olarak uygulanırken destekleme politikası ağırlıklı bir uygulamaya sahne olmamıştır. Dönem içerisinde tarife dışı

³⁸ Özkan 37.

engeller uygulamasına başvurulmuş ve özellikle Uzakdoğu'dan gelen ucuz ithalatı kısıtlayıcı önlemler alınmıştır.³⁹ Bu durum ise en çok KOBİ'lerin işine yaramıştır.

İzleyen yıllarda düşen enflasyon ve artan siyasi ve ekonomik istikrarın yanı sıra, Merkez Bankası, BDDK ve diğer düzenleyici-denetleyici özerk kurumların ekonomi ve finansal piyasalarda yarattıkları güven ortamı reel faizlerdeki düşüşü beraberinde getirmiştir. Ayrıca tüm bu gelişmelerle birlikte, bankacılık sisteminin bilanço yapısı da olumlu yönde değişim göstermiştir. Hem güçlenen özkaynak oranları, hem de geçmişten bu yana yalnızca kamu finansmanlarından ibaret olan varlıklarının yerini giderek asli görevleri olan özel sektörün finansmanına yönelmelerinin bir sonucu olarak, ticari kredilerde artmaya başlamıştır. Elbette bundan KOBİ'ler de payına düşeni almaktadır. Ülkemizde gerek makro düzeyde sosyo-ekonomik gelişmişlik, gerekse mikro anlamda girişimcilerin deneyim ve uzmanlık düzeyi artmaktadır.

2.4. KOBİ'LERİN TÜRKİYE EKONOMİSİNDEKİ YERİ VE ÖNEMİ

KOBİ'ler esnek yapıları, iç ve dış pazarda ekonomik gelişmelere katkı sağlamaları, bölgeler arasında dengeli büyüme, değişen piyasa şartlarına çabuk bir şekilde uyum sağlayabilme yetenekleri, istihdamın artırılması ve yeni iş alanları açılmasındaki katkıları gibi birçok pozitif özelliklerinden ötürü ülke ekonomilerinde önemli bir yer teşkil etmektedir. Ayrıca ülkelerin her bölgesine yayılmış bir vaziyette olmaları itibarıyla da gelir dağılımına yaptıkları katkıları düşünüldüğünde, iktisadi anlamdaki faydalı yönlerinin yanı sıra, sosyal hayata da önemli katkılar yaptıkları görülecektir.⁴⁰

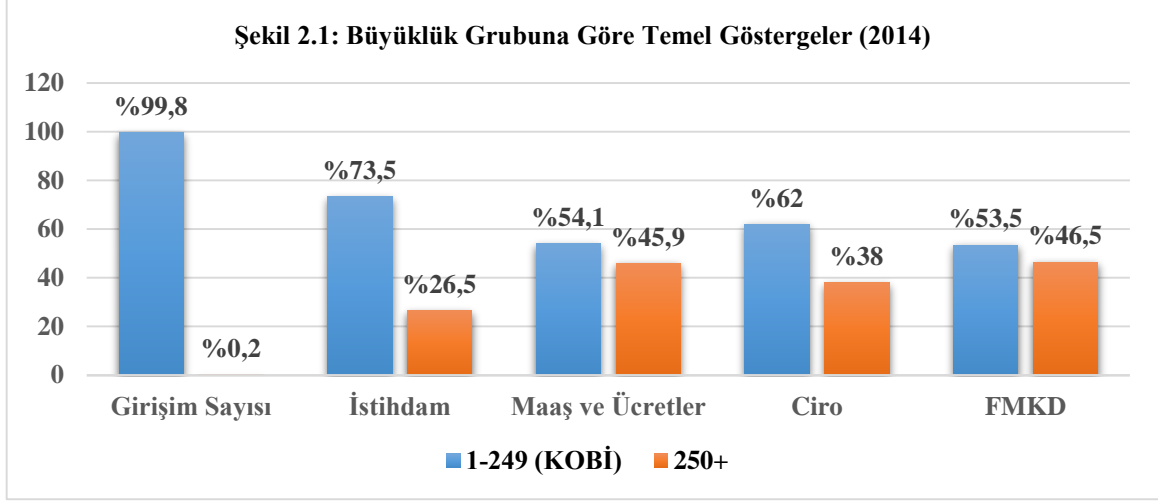
KOBİ'lerin üretim miktarlarının tek başlarına bir anlam ifade etmediği ancak toplam üretim miktarı olarak gelişmiş ve gelişmekte olan ülke ekonomilerinde oldukça önemli paya sahip oldukları görülmektedir. Hakeza ülkemizde de durum böyledir.

TÜİK 2013 yılı verilerine göre, ülkemizde sanayi ve hizmet sektörlerinde faal olarak 2 milyon 677 bin işletme bulunmaktadır. Toplam işletme adedinin %99,8'ini teşkil eden KOBİ'ler, toplam istihdamın %73,5'ini, maaş ve ücretlerin %54,1'ini, toplam satışların %62'sini, faktör maliyetiyle katma değer (FMKD) %53,5'ini, toplam yatırımların %55'ini, toplam ihracatın %55,1'ini, toplam ithalatın ise %37,7'sini gerçekleştirmektedir.⁴¹ Bu rakamlardan da görüleceği üzere KOBİ'lerin Türkiye ekonomisi açısından önemi oldukça fazladır.

³⁹ Mahfi Eğilmez, Ercan Kumcu, *Ekonomi Politikası*, (İstanbul: Remzi Kitabevi, 19. Basım, 2004) 260.

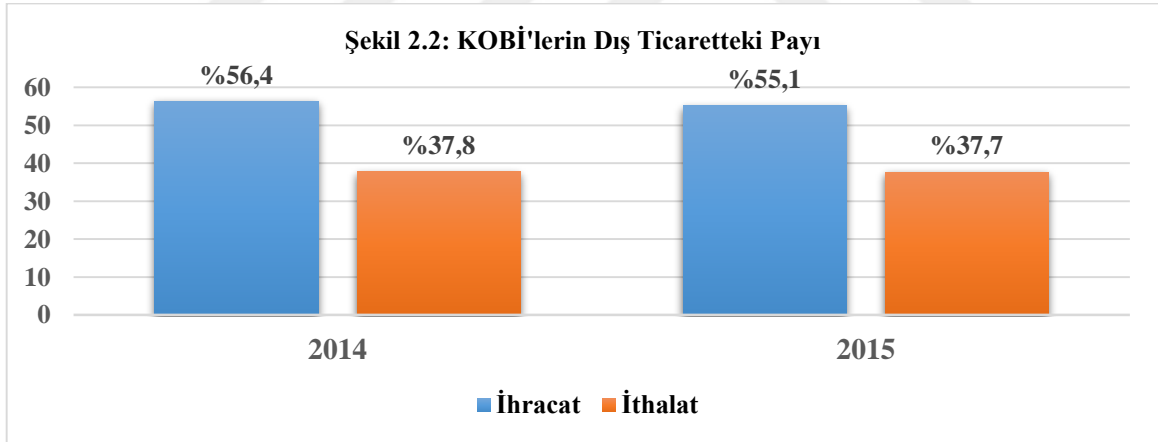
⁴⁰ Tahir Akgemci, *KOBİ'lerin Temel Sorunları ve Sağlanan Destekler*, (Ankara: KOSGEB Yayınları, 2001) 18.

⁴¹ TÜİK Haber Bülteni, Küçük ve Orta Büyüklükteki Girişim İstatistikleri, 2016.

Kaynak: <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=21540>

Yapılan araştırmalara göre ülkemizdeki KOBİ'ler en fazla ticaret sektöründe faaliyet göstermektedir. İstatistiklere göre 2014'te; KOBİ'lerin %39,2'sinin toptan ve perakende ticaret, motorlu kara taşıtlarının ve motosikletlerin onarımı, %15,4'ünün ulaştırma ve depolama, %12,4'ününse imalat sanayi sektöründe faaliyet gösterdiği belirlenmiştir. Ticaret sektöründeki KOBİ'lerin istihdamdaki payı ise %26,9 seviyesine ulaşarak en büyük paya sahip olmuştur.

Kaynak: <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=21540>

2015 yılında, %55,1'lik oranla ihracatın önemli bir bölümü KOBİ'ler tarafından gerçekleştirilirken, ihracatın %59,3'lük kısmı ticaret sektöründe, %36'lık kısmı ise sanayi sektöründe yer alan işletmeler tarafından gerçekleştirilmiştir. KOBİ'lerin toplam ithalat içerisindeki payı ise %37,7 olmuştur. İthalatın %59,6'lık kısmı ticaret sektöründe, %33,1'lik kısmı ise sanayi sektöründe yer alan işletmelerce gerçekleştirilmiştir.

Ülkemizdeki KOBİ'lerin ekonomiye katkıları özellikle de istihdam açısından önem arz etmektedir. KOBİ'lerin ülke ekonomimize olan diğer katkılarını şu şekilde sıralamak mümkündür:⁴²

- a) Özel teknik ve beceri gerektiren bazı malları üretirler.
- b) Sanayinin bölgesel olarak gelişmesinde temel kuruluşlardır.
- c) Buldukları bölgelerde sanayinin tamir ve bakım ihtiyaçlarını çözerler.
- d) Sanayi sektöründeki büyük işletmelere yardımcı olurlar.

Ayrıca KOBİ'ler;

- a) Teknolojik yeniliklere daha yatkın olması,
- b) İşsizlik sorununun çözümünde yaptıkları katkılar,
- c) Büyük firmalara yönelik olumlu etkileri,
- d) Konjonktürel dalgalanmalara ve krizlere karşı dirençli olmaları,
- e) Tüketici tercihlerine daha esnek ve duyarlı yapıda olmaları,
- f) Üretimdeki boşlukları doldurmada daha etkin olmaları,
- g) Yönetici ve yönetilen ilişkilerindeki yakınlığı sağlama
- h) Gibi faktörlerden ötürü, ülkemizde vazgeçilmez işletmeler haline gelmiştir.⁴³

Avrupa Komisyonu'nun 25 Haziran 2008 itibarıyla yürürlüğe koyduğu "Avrupa Küçük İşletmeler Yasası" doğrultusunda saptanan ilke ve hedefler, Türkiye ekonomisi açısından da öncelikli konumdadır. Gerçekleştirilecek olan uygulama ve düzenlemeler de söz konusu ilke ve hedefler ile örtüşmektedir. İzleyen süreçte yürürlüğe konulan "KOBİ Stratejisi ve Eylem Planı (KSEP)" ile KOBİ'lerin taleplerine duyarlı, vasfı yüksek hizmet ve desteklerle KOBİ'lerin katma değerinin, üretim ve yatırım düzeyinin artırılması amaçlanmaktadır. KSEP ile birlikte, KOBİ'lere ilişkin ana stratejiler belirlenerek, gerekli ve öncelikli faaliyetleri detaylı bir şekilde

⁴² Akgemci 19.

⁴³ Nusret Ekin, *Küçük İşyerlerinde Endüstri İlişkileri*, (Ankara: Kamu-İş Sendikası Yayınları, 1993) 3.

ortaya konulmuş, arzulanan hedeflere ulaşma yolunda ilgili taraflara düşen görevleri açık bir şekilde ifade etmek üzere gerekli eylem ve projeler demetini oluşturulmuştur. KOBİ Stratejileri doğrultusunda, “Girişimciliğin geliştirilmesi ve desteklenmesi”, “KOBİ’lerin yönetim becerilerinin ve kurumsal yetkinliklerinin geliştirilmesi”, “İş ve yatırım ortamının iyileştirilmesi sürecinde KOBİ’lerin gözetilmesi”, “KOBİ’lerin Ar-Ge ve yenilik kapasitesinin geliştirilmesi” ve “KOBİ’lerin ve girişimcilerin finansmana erişimlerinin kolaylaştırılması” olmak üzere beş ana stratejik alanda toplam 83 eylem ve proje gerçekleştirilecektir.

İstihdam sorunlarının çözümü ve ekonomik kalkınmanın esas etkeni olan girişimciliğin yaygınlaştırılması, desteklenmesi ve başarılı işletmelerin kurulması amacıyla 2010 yılından itibaren “Girişimcilik Destek Programı” uygulanmaya başlamıştır. Söz konusu program doğrultusunda verilen “Uygulamalı Girişimcilik Eğitimleri” ile birlikte girişimcilik kültürünün yaygınlaştırılması hedeflenmektedir. Bu eğitim sonucunda girişimciler, kendi iş fikirlerini gerçekleştirebilecekleri bilgi ve tecrübeyi kazanmaktadır.

Son olarak KOBİ’lerle ilgili politikalarda eşgüdümün sağlanması için KOSGEB koordinasyonunda ilgili kurum ve kuruluşların da katkılarıyla hazırlanan “2015-2018 KOBİ Stratejisi ve Eylem Planı (KSEP)” hazırlanmıştır. KSEP’in hazırlanmasında ve uygulanmasında referans alınan temel öge 10. Kalkınma Planı’dır. İlgili kalkınma planında, KOBİ’lere ve girişimciliğe dair esas hedef, “KOBİ’lerin rekabet güçlerinin artırılarak ekonomik büyümeye katkısının yükseltilmesi” şeklinde belirlenmiş, bu doğrultuda, “öncelikle hızlı büyüyen veya büyüme potansiyeline sahip girişimler ile ürün, hizmet ve iş modeli açılarından yenilikçi KOBİ’lerin desteklenmesinin esas olduğu” belirtilmiştir.

KOBİ’lerin Türkiye ekonomisi açısından önemini özetleyecek olursak; 2000’li yıllar, KOBİ’ler açısından önemli fırsatlar dönemi olmuştur. Günümüzde, Türkiye ekonomisinin temel yapı taşı konumunda olan KOBİ’ler, ekonomik kalkınmanın sürdürülmesinde ve ülke refahının artırmasında kritik bir önemi haiz olacaktır. Sayısal açıdan ülkedeki işletmelerin neredeyse tamamını, istihdamın ise önemli bir kısmını teşkil eden KOBİ’ler, bir taraftan iktisadi büyümeyi tetiklerken, diğer bir taraftan da ülkemizdeki istihdamın artmasına ve esnekliğe yol açmaktadır. Şayet, KOBİ’lerin karşı karşıya kaldıkları birtakım engeller ortadan kaldırılıp KOBİ’lerin her

anlamda desteklendiği bir ortam sağlanırsa, ülkemizin ihtiyacı olan beynelmilel düzeyde sürekli kendilerini geliştiren, rekabetçi ve yenilikçi olan KOBİ'ler, geleceğe damgasını vuracaktır.⁴⁴

2.5. KOBİ'LERİN GÜÇLÜ VE ZAYIF YÖNLERİ (SWOT ANALİZİ)

Rekabetin önem kazandığı günümüz pazar koşullarında, KOBİ'lerin rekabet güçlerini artıran bazı güçlü yönleri ve avantajları bulunmasına karşın, zayıf yönleri de bulunmaktadır. Diğer taraftan gelecekte KOBİ'lerin önünde ne gibi fırsatların bulunduğu, aynı zamanda karşı karşıya kalınabilecek tehditler neler olduğu önemlidir. SWOT analizi esasında KOBİ'lerin güçlü yanlarının olduğu kadar zayıf yönlerinin de bulunduğunu göstermektedir. Ayrıca şuan fırsat gibi algılanan hususların en kısa zaman içerisinde değerlendirilmesi gerekmektedir. Aksi takdirde söz konusu fırsatların tehdiide dönüşebilme potansiyeli göz ardı edilmemelidir.

2.5.1. KOBİ'LERİN GÜÇLÜ YÖNLERİ VE AVANTAJLARI

KOBİ'lerin rekabet güçlerini artıran bazı önemli avantajların birkaçına değinmeden evvel ABİGEM'in 2010 yılında Türkiye'deki KOBİ'ler hakkında yapmış olduğu SWOT analizindeki güçlü yönleri özetleyecek olursak:

- İstihdam sorununun giderilmesinde KOBİ'ler önemli bir faktördür.
- KOBİ'ler bölgesel kalkınmaya katkı sağlamaktadır.
- KOBİ'ler inovasyon, büyüme ve girişimcilik konularında isteklidir.
- KOBİ'ler ekonomik koşullardaki değişimlere karşı esnek yapıdadır.
- KOBİ'ler risk paylaşımına ve girişimciliğin geliştirilip yaygınlaştırılmasına olumlu katkıları bulunmaktadır.
- Geniş bir sermaye stokuyla çalışmak KOBİ'leri mali krizler karşısında korur.
- KOBİ'lerin uluslararası pazarlara girme ve bu konuda gerekli bilgiyi edinme konusunda özgüvenleri bulunmaktadır.

⁴⁴ Mustafa Aykaç, Zeki Parlak, Süleyman Özdemir, *Küreselleşme Sürecinde Rekabet Gücünün Artırılması ve Türkiye'de KOBİ'ler*, (İstanbul: İstanbul Ticaret Odası-Artus Basım, 2008) 151.

- Yüksek yatırım verimliliği mevcuttur.

KOBİ'ler büyük işletmelerle kıyaslandığında, birçok yönüyle avantajlı olduğunu görmek mümkündür.

KOBİ'lerin güçlü yönleri ve avantajları öncelikle iki başlık altında değerlendirilecek olup, daha sonra söz konusu başlıklar kendi içerisinde ayrı ayrı açıklanacaktır. Bu iki temel ayrımın birinci kısmında, KOBİ'lerin sosyal yönüne ilişkin avantajları sıralanacak, ikinci kısmında ise ekonomik yararları ele alınacaktır.

2.5.1.1. KOBİ'lerin Sosyal Avantajları

KOBİ'ler istihdam ve ekonomik istikrarın sigortası gibi birçok önemli görev üstlenmektedir.

- a) **İstihdam Artışına Katkısı:** KOBİ'lerin istihdam ile olan ilişkisi, KOBİ'lerin daha az sermaye gereksinimiyle daha fazla istihdam olanağı sağlamasının yanı sıra farklı bir işlevi daha bulunmaktadır. O da girişimci ruha sahip birçok insanın, kendi işletmelerini kurarak iş gücüne girişimci olarak katılmalarına olanak sağlaması ve bu şekilde ülkedeki istihdam seviyesini arttırmasıdır.⁴⁵ Böylece girişimci ruha sahip söz konusu şahıslar, bir işletmede çalışmak yerine kendi işini kurarak ekonomiye daha çok katkı sağlayacaktır.

Dünya Bankası'nın yapmış olduğu bir çalışmada, KOBİ'lerin istihdama olan katkısının önemi şöyle belirtilmiştir: Küçük işletmelerde 1 kişilik istihdam yaratabilmek için katlanılacak maliyet, büyük işletmelerdekinin 3'te 1'idir. Bu nedenle Türkiye gibi sermayenin az ve istihdamın düşük seviyede bulunduğu ülkelerde, söz konusu avantaj KOBİ'lerin önemini daha da arttırmaktadır.⁴⁶

KOBİ'lerin istihdamın artırılması ve işsizliğin azaltılmasına olan etkilerine yönelik geniş bir literatür oluşmuştur. Uluslararası Çalışma Örgütü tarafından 2004'te yayınlanan "Employers Organizations and Promotion of Small and Medium-Sized Enterprises" raporunda, KOBİ'lerin istihdam alanındaki yararları ve iktisadi

⁴⁵ Mehmet Gök, *İşgücü Piyasası ve KOBİ'ler*, (Ankara: Roma Yayınları, 2004) 115.

⁴⁶ Süleyman Özdemir, Halis Yunus Ersöz ve Halil İbrahim Sarıoğlu, "Girişimciliğin ve KOBİ'lerin Ekonomik ve Sosyal Sistem İçindeki Yeri ve İşsizliği Önlemedeki Rolü", *Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi*, Cilt 2, Sayı 1, s. 73.

büyümedeki önemine vurgu yapılarak, “KOBİ’lerin geliştirilmesi amacıyla güç birliğinin artırılması gerektiği” vurgulanmıştır.⁴⁷

- b) Güçlü ve İstikrarlı İstihdam İlişkisi:** KOBİ’ler çalışma hayatına yeni girenlerin daha fazla istihdam fırsatı bulduğu, krizlerden daha az etkilenen, güçlü ve istikrarlı istihdam ilişkilerinin bulunduğu işletmelerdir. Çalışanlar gün geçtikçe tüm üretim aşamalarını görmekte, hatta bazen fiilen çalışmaktadır. Bu nedenle KOBİ’lerde çok yönlü esnek-uzmanlaşma artmaktadır. Söz konusu durum ise bir taraftan işletmenin kısa süreli eleman açığında diğer çalışanlardan faydalanmasını sağlarken, diğer taraftan çalışanların işten ayrılmaları durumunda daha kolay iş bulmak imkânı sağlamaktadır.⁴⁸
- c) Gelir Dağılımındaki Dengesizliği Giderme:** Büyük işletmeler alt yapı ve sanayinin gelişmediği bölgelerde yatırım yapmaktan kaçınmakta, o bölgelerde yatırım yapabilmek için ciddi teşvik ve destekler istemektedir. Söz konusu durum da bölgeler arasındaki var olan dengesizliği ve gelir adaletsizliğini daha da keskinleştirmekte ve derinleştirmektedir. İşte burada yine KOBİ’ler devreye girmektedir. KOBİ’ler emek yoğun üretim yapmaları nedeniyle daha fazla istihdam sağlayarak geri kalmış bölgelerdeki istihdam açığına çözüm bulmakta ve toplumun farklı kesimleri arasındaki gelir uçurumunu azaltmaktadır. Ayrıca sağladığı istihdam olanakları nedeniyle, iş imkânlarının kısıtlı olduğu az gelişmiş bölgelerden sanayinin gelişmiş olduğu ve iş imkânlarının geniş olduğu bölgelere olan göçün önüne geçilmesine, bölgesel gelir dağılımına yaptıkları katkıyla da sosyal sorunların azalmasına, kısacası bölgeler arasında var olan dengesizliklerin ortadan kaldırılmasına katkıda bulunmaktadır.
- d) Daha Az Yatırımla Daha Çok Üretim ve Ürün Çeşitliliği Sağlama:** Sektörden sektöre değişmekle birlikte, KOBİ’ler daha az yatırımlarla faaliyet gösterebilirler. KOBİ’lerin esnek yapısı ürün kompozisyonunun hızlı değiştirilmesine imkân tanımaktadır. Böylelikle KOBİ’ler büyük işletmelere göre daha az zamanda ürün çeşitliliğini talebe göre uyarlayabilmektedir. KOBİ’ler faaliyet gösterdikleri yerel pazarları iyi tanımalarından ötürü, pazarın ihtiyaçlarını ve özelliklerini daha iyi bilmektedirler. Pazardaki alıcı ve satıcı ile daha samimi ilişkiler içerisinde

⁴⁷ Süleyman Özdemir, H. Yunus Ersöz ve İbrahim Sarioğlu, *İşsizlik Sorununun Çözümünde KOBİ’lerin Desteklenmesi*, (İstanbul: İTO Yayını, 2006) 47.

⁴⁸ Özdemir vd. 43.

olduklarından özellikle müşterilerle olan iyi ilişkileri ilişkileri sayesinde büyük üstünlük sağlamaktadırlar.⁴⁹

e) Personel ile Yakın İlişki İçinde Olma ve Daha Az Bürokrasi: KOBİ'ler, küçük ölçeklerinin avantajı olarak daha az yönetim basamaklarıyla faaliyetlerini sürdürürler. Bu durum tepe yönetim ile alt kademe yönetim basamakları arasında daha etkin bir iletişim imkânı sunmaktadır. Alınan kararların hızlı bir şekilde uygulanmasında da bir avantaj sağlamaktadır. Hızlı karar alma ve uygulama günümüz rekabet koşulları içerisinde önemli bir avantajdır. KOBİ'ler bu özellikleri sayesinde çevresel değişimlere daha hızlı biçimde ayak uydurabilirler.⁵⁰

f) Esnek Yapıları Nedeniyle Yeniliklere Uyumda Hızlı, Teknik Yeniliklerde Daha Fazla Verimli Olmaları: KOBİ'ler yenilikçi ve esnek yapıları sayesinde, büyük işletmelerce gerçekleştirilmeyen veyahut gerçekleştirilemeyen yeni ürünlerin ve yeni buluşların ana kaynağı durumuna gelmektedirler. KOBİ'ler, büyük işletmelerde olduğu gibi aynı mal ve hizmeti uzunca bir süre üretmek zorunda değildir. Aksine devamlı olarak pazar ve talep uyumlu mal ve hizmet arayışı içindedirler. Zira büyük işletmelerle rekabet edebilmeleri için bu şekilde davranmaları şarttır.

KOBİ'ler hızlı bir şekilde teknolojik ve ekonomik gelişmelere uyum sağlayabilir, pazarda doğan değişimden kaynaklı açıkları esnek yapıları sayesinde kolayca kapatabilirler. Sahip oldukları bu esnek yapı, KOBİ'lerin talepteki değişimlere ve rekabet şartlarına kolay uyum göstermelerini sağlamaktadır. Hâlbuki büyük işletmeler, hantal yapıları nedeniyle yeniliklere uyum sağlamada gecikebilmektedir.

Yapılan araştırmalar, teknik açıdan yenilik ve buluşların önemli bir kısmının KOBİ'lerce gerçekleştirildiğini belirtmektedir. Yanı sıra KOBİ'ler, ürettikleri mal ve hizmetlerin üretim araçlarının önemli bir kısmını yerel kaynaklardan temin etmekte veya temin etmeye çalışmaktadır.⁵¹

g) Sosyal İçermeyi de Beraberinde Getirmesi: Toplumlarda sosyal dışlamaya maruz kalmış kesimleri görmek mümkündür. Özellikle işsizlerin, kadınların, çocukların, yaşlıların, engellilerin ve tarım sektöründe çalışanların sosyal dışlama ve fırsat

⁴⁹ Şahin, Dilek 142.

⁵⁰ Erdoğan 119.

⁵¹ Özdemir vd. 43.

eşitsizliği ile karşı karşıya kaldıkları görülmektedir. Bu kesimler yetersiz düzeyde gelir elde etmekte, sağlık, eğitim ve kültürel olanaklardan yararlanamamakta ve yoksulluk sorunu ile karşı karşıya kalabilmektedirler. Sosyal dışlama ve yoksullukla mücadelede en önemli araç, istihdamın artırılarak sosyal koruma sisteminin geliştirilmesidir. Bu bağlamda KOBİ'ler sosyal dışlamaya maruz kalan birey ve grupları istihdam yoluyla sosyal ve ekonomik yaşama katmaktadır. KOBİ'lerin öne çıkan önemli özelliklerinden birisi de orta sınıfı temsil etmesidir. KOBİ'ler orta sınıfın güçlenmesine önemli katkıda bulunarak girişimcilik ruhunu harekete geçirmektedir.⁵²

2.5.1.2. KOBİ'lerin Ekonomik Avantajları

KOBİ'lerin piyasalarda yer almalarının neticesinde, istihdamın atması, gelir dağılımının düzelmesi, bireylerin refah düzeylerinin yükselmesi, teknolojik gelişme ve modernleşme gibi, kısacası ekonomik büyüme ve kalkınmaya ilişkin birçok konuda önemli bir aktör olduğu kabul edilmektedir.⁵³ Bu bölümde KOBİ'lerin ekonomik faydalarına maddeler halinde, açıklamalarıyla birlikte yer verilecektir.

- a) **İktisadi Büyüme ve Kalkınmaya Faydaları:** Neo-klasiklerden itibaren iktisatçıların birçoğu, küçük işletmelerin iktisadi büyüme ve kalkınmaya önemli faydalarının bulunduğunu savunmaktadırlar. Tüm işletmeler içindeki miktarları, istihdam sağladıkları kişi sayısı, milli gelir, iç ve dış ticaret ile üretim içerisindeki payları ve toplumsal refaha olan faydaları göz önünde bulundurulduğunda önemli bir paya sahip olan KOBİ'ler, yukarıda tüm sayılan etmenler bakımından ulusal ve küresel iktisadi büyümenin en önemli lokomotif gücü olarak kabul edilmektedir. Piyasalara giriş-çıkışları, teknolojilerini güncelleyebilmeleri, büyük işletmelere kıyasla çok daha kolay olan küçük işletmeler, yine büyük işletmelere göre daha hızlı büyümektedirler.⁵⁴
- b) **Ekonomik Krizlere Karşı Uyumluluk:** KOBİ'ler ile büyük işletmeler arasındaki farklılıkların ortaya çıkmasındaki kuşkusuz en önemli gelişmeler, 1970'li yıllarda yaşanan petrol krizleri olmuştur. Ölçek ekonomisine dayanan Fordist-Taylorist üretim modeli azalan talepler karşısında gereken esnekliği gösteremeyince, tüm dikkatler KOBİ'lere üzerinde toplanmıştır. Zira bir taraftan büyük işletmeler küçülerek

⁵² Şahin, Dilek 145.

⁵³ Muhittin Şimşek, *Ekonominin Lokomotifî KOBİ'lerin Olmazsa Olmazları*, (İstanbul: Alfa Yayınları, 2002) 18.

⁵⁴ Taş, H. Yunus, 23.

varlıklarını sürdürmeye çalışırken, diğer bir taraftan da KOBİ'lerin değişen taleplere uyum yeteneklerinden yararlanılarak krizlere karşı mücadele edilmiştir.

Gerçekten de KOBİ'ler, girişimcilik potansiyelleri, çalışanlarının yenilikçi nitelikleriyle, olanaklarını ekonomik değerlere dönüştüren işletmelerdir. Özellikle de bilgisayar destekli tezgâhların artan biçimde kullanılmasıyla yeni ürün geliştirme, mevcut modellerde küçük değişikliklerle kolayca yeni ürünlere geçme imkânlarıyla KOBİ'ler, esnek üretim süreçlerinin hayat bulduğu ortamlardır. Genellikle, nihai ürün yerine ürünün bir bölümünü üreten bu işletmeler, gerektiğinde (ürünün kullanıldığı nihai ürün pazarında bir daralma meydana gelmesi halinde) aynı parçaları kullanan başka işletmeler için üretmeyi sürdürerek hayatlarını idame ettirebilmektedirler.⁵⁵

Diğer taraftan, ekonominin doğası gereği bazı işletmeler piyasadan çekilecek veyahut çekilmek zorunda kalacaktır. Fakat büyük işletmelerin piyasadan çekilmesi sosyal ve ekonomik neticeleri yönünden büyük krizlere sebep olurken, KOBİ'lerin piyasadan çekilme süreci, risk ve zararın tabana yayılmış olması nedeniyle daha az etki göstermekte, söz konusu işletmelerin oluşturduğu boşluklar yeni küçük ve orta ölçekli işletmeler tarafından daha kolay doldurulmaktadır. Kısacası KOBİ'ler, piyasaya dinamizm katmakta ve olası kriz risklerini azaltmaktadır.

c) Büyük İşletmelerin Destekleyicisi Olma (Yan Sanayi): KOBİ'lerin başka bir özelliği de, büyük işletmelere sağladıkları desteklerdir. KOBİ'ler esasında büyük işletmelerle rakip olmaktan ziyade bu işletmelerin tamamlayıcısı niteliğindedir. Ülkemizdeki KOBİ'lerin önemli bir kısmı çeşitli üretim teknikleri kullanarak büyük işletmelerden aldıkları siparişler doğrultusunda fason üretim yapmaktadırlar. Büyük işletmelerin üretimde gereksinim duydukları malları üreterek onların adeta bir tamamlayıcısı olmaktadır.⁵⁶ Bu duruma örnek olarak Toyota gösterilebilir. Toyota, gücünü koordine ettiği ve kendisine hizmet eden 36.100 fason olarak çalışan küçük ve orta büyüklükteki işletmelerden almaktadır.⁵⁷

d) Girişimci Ruhu ve Ekonomik Dinamizmi Canlı Tutması: Yeniliklere her daim açık ve yaratıcı görüşlerden faydalanan KOBİ'ler, söz konusu özellikleriyle ekonomiye dinamizm katmaktadır. Yeni buluşların önemli bir kısmı ilk defa KOBİ'ler tarafından

⁵⁵ Özdemir vd. 45.

⁵⁶ Dilek Şahin 144.

⁵⁷ Saadettin Karaerkek, “Dünyada ve Türkiye’de Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler”, A.S.O Dergisi, 1993.

geliştirilmektedir. Zira KOBİ'ler, modern araç ve yeni yöntemlerinin kullanılmasında istekli ve gayretlidirler.⁵⁸

İşletmelerin kendilerini devamlı olarak rekabete hazır tutmaları, faaliyetini sürdürme ve büyüme gayreti içerisinde olmaları, ülke ekonomileri açısından büyük önem arz etmektedir. İşletmeler daha az maliyetle üretim yapmak, daha çok miktarda ürün satmak ve daha fazla kar elde etmek suretiyle de kendilerine rekabet avantajı sağlarlar. Mikro ekonomik dengeler, piyasaya yeni giren işletmeler sayesinde sağlanır. Ayrıca, yeni işletmelerin pazara girmesi ve marjinal işletmelerin piyasadan ayrılmasıyla hem ürün hem emek piyasaları canlılığını korumaktadır.

e) Rekabetin Gelişimine Etki Etme: Küreselleşme süreciyle bir sonucu olarak giderek büyüyen ve bilgiye dayalı bir kavram haline gelen rekabet, girişimciliğin ve girişimcilerin önemini daha da artırmaktadır. Rekabet üstünlüğüne dayalı günümüz dünyasında girişimcilerin daha etkin olup rekabet güçlerini artırmaları ve daha büyük işlere girişmeleri gerekmektedir. Bir ülkenin kaynaklarını atıl durumda kalmaktan kurtarıp bu kaynakların üretime sokulmasını sağlayan ve o ülkeyi uluslararası arenada güçlü kılan önde gelen faktörlerden biri girişimcilerdir. Ülkedeki girişimcilerin risk almaktan kaçınmayıp, ellerindeki kaynakları en uygun biçimlerde birleştirmeleri gerekmektedir.⁵⁹

f) Bireysel Tasarrufları Teşvik Etme: KOBİ'ler kaynak arayışını dışarıdan sağlamaktansa, öz sermayelerinden temin etmeyi yeğlemektedir. Bu nedenle ortaklar kazandıkları parayı yatırıma yöneltmektedir. Böylece ülke ekonomisindeki tasarruf ve buna bağlı olarak yatırım oranları artmakta, üretim ve istihdamın seviyesi de yukarı çekilebilmektedir.⁶⁰

⁵⁸ Taş, H. Yunus vd. 25.

⁵⁹ Derman Küçükaltan, "Genel Bir Yaklaşımla Girişimcilik", Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi (2009), Cilt 4, Sayı 1, s. 26.

⁶⁰ Erdoğan 120.

2.5.2. KOBİ'LERİN ZAYIF YÖNLERİ

Dünyanın neresinde olursa olsun, KOBİ'leri geliştirmeyi hedefleyen politikalar daha ziyade KOBİ'lerin olumsuz, zayıf yönlerini iyileştirmeyi hedefler. Bu bölümde KOBİ'lerin gelişimlerinin önünde birer engel olarak duran başlıca faktörlere değinilecektir.

- a) Yönetim ve Organizasyonlarında Zafiyet Bulunması:** KOBİ'lerin zayıf yönlerinden birisi de yönetim konusudur. Yönetici ki çoğu zaman firma sahipleri, geleneksel yapıyı sürdürerek çoğu konuda karar almakta zorlanmakta, sektör ve pazardaki değişim ve gelişimleri takip edememektedir. Özellikle de pazarlama, personel yönetimi ve planlama konularında tecrübe ve donanımı yetersiz olan bu yöneticiler nedeniyle, KOBİ'ler yönetsel açıdan zafiyet yaşamaktadır. Bu yönetim zafiyeti, bazen de firma sahibinin işletmenin tek söz sahibi ve karar vericisi olmasından kaynaklanabilmektedir. Kısa vadede ekonomik görülen bu yönetim şekli, zaman geçtikçe ve işletme büyüdükçe işletmeye zarar verebilmektedir.

Diğer taraftan KOBİ'lerin birçoğunda organizasyon planı bulunmamakta, bulunsa dahi verimli bir şekilde işletilmemektedir. Görev ve sorumluluklar belirlenmemiş veyahut net bir şekilde ayrılmamıştır. Bu durum yetki karmaşasına sebep olmakta, yapılacak işlere dair kararlar delege edilememektedir. Yönetim zaafı yöneticiler tarafından bilinmesine rağmen, hiyerarşik sebeplerle sorunlar görmezden gelinmektedir.⁶¹

- b) Nitelikli İşgücüne Erişiminde Engeller Bulunması:** KOBİ'lerin önemli bir kısmı emek-yoğun işletmeler olduğundan, KOBİ'lerde emekle ilgili sorunların önemi artmaktadır. KOBİ'ler personel eğitimi konusunda yatırım yapmayı pek tercih etmezler. İhtiyaç duydukları elemanları cezbetmede büyük işletmelerle rekabet edemezler. Zira kalifiye elemanlar daha düzenli bir iş aramaları sebebiyle sektördeki büyük işletmeleri tercih etmektedir.

Ayrıca KOBİ'ler genelde işlerinde uzmanlaşmış, kalifiye elemanları istihdam edebilecek maddi olanakları bulunmamaktadır. Bundan dolayı KOBİ'lerin önemli bir kısmında finansman, pazarlama, muhasebe ve AR-GE vb. bölümler bulunmamaktadır. Bahsi geçen bölümlere dair işlerin tümü, mevcut çalışanlar tarafından

⁶¹ TMMOB, *Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi İşletmeleri (KOBİ'ler)*, (Ankara: TMMOB Makine Mühendisleri Odası Yayını, 4. Baskı, 2012) 36.

gerçekleştirilmektedir. Bu durum KOBİ'lerin gelişiminin önündeki bir diğer engeldir.⁶²

- c) Teknoloji Düzeylerinin Düşük Olması:** Genel olarak bakıldığında KOBİ'lerin teknolojik açıdan büyük işletmelere nazaran daha düşük seviyede olduğu görülmektedir. Özellikle de tekstil vb. sektörlerde faaliyet gösteren KOBİ'ler faaliyetlerini emek-yoğun teknolojilerle yürütmektedir. Bu durum maliyetleri belirli bir oranda azaltsa da, küresel rekabette dezavantaj olarak ortaya çıkmaktadır.
- d) Pazarlama ve Tanıtım Konusunda Altyapı ve Bilgi Eksikliklerinin Bulunması:** Dış pazarları yeterince tanıyamayan KOBİ'ler, dış talepleri ve talep değişimlerini de izleyememekte, rakiplerini tanımamaktadır. Büyük işletmelerle kıyaslandığında, iç pazarlarda da KOBİ'lerin pazar araştırma, pazarlama kanallarını ve pazarlama araçlarını kullanma hususlarında dezavantajlı olukları söylenebilir. Marka yaratmakta zorlanan KOBİ'ler, pazarlama konusundaki dezavantajlı konumları sebebiyle, ürettikleri mal ve hizmetlerden hak ettikleri katma değeri alamamaktadır. Bu sebeple üretimleri genellikle fason üretim şeklinde olmakta ve bunun doğal bir sonucu olarak KOBİ'ler büyük işletmelerin düşük fiyat tekliflerine karşısında zor durumda kalmaktadır. Sonuç olarak KOBİ'ler pazar payları sınırlı kalması nedeniyle daha çok yerel pazarların ihtiyaçlarını karşılamaktadır.
- e) Ürettikleri Ürün ve Hizmetin Kalitesi Genellikle Düşüktür:** KOBİ'lerin en önemli dezavantajlarından biri de maliyet-kalite optimizasyonudur. Maliyetlerin düşük olması pazarlamada önemli bir avantaj sağlarken, kalitenin düşük olması bu avantajı ortadan kaldırmaktadır. Bu durum bazen iç pazarda sorun teşkil etmese de, ulusal pazarlarda ve ihracatta dezavantaj yaratmaktadır.
- f) Özkaynaklarının Yetersiz Olması ve Yatırımlarını Geliştirmekte Zorlanmaları:** KOBİ'ler hem yatırım yaparken hem de işletme ihtiyaçlarının giderilmesinde finansman kaynağı bulmakta zorlanmaktadır. Zira KOBİ'leri kredilendiren kuruluşların sayısı azdır ve ilgili kuruluşlar yeterli krediyi verebilecek performansa sahip değildir. Ayrıca KOBİ'ler ilgili kuruluşlardan kredi alabilmek için birçok koşulu (teminat vb.) yerine getirerek, prosedürleri aşmak ve beklemek zorunda kalmaktadır. Bu noktada KOBİ'ler büyük sorunlarla karşılaşmakta, öz sermayeleri yetersiz

⁶² Tamer Müftüoğlu, Tülin Durukan, *Girişimcilik ve KOBİ'ler*, (Ankara: Gazi Kitabevi, 2004) 28-29.

olduğundan gereken yatırımları yapamadıkları gibi, işletme sermayesi sağlamakta da sıkıntı çekmektedir. KOBİ'lerin öz sermayelerinin yetersizliği ve kredi kullanırken karşılaştıkları güçlükler, yeni yatırımlarını geliştirmelerinin önünde büyük engeldir.

g) Satışlardaki Dalgalanmalardan Çabuk Etkilenmeleri: KOBİ'lerin ürün çeşitliliğinin çok fazla olmaması ve satışlarının dönemsel olarak farklılık göstermesi, özellikle de nakdi açıdan istikrarsızlığa neden olmakta, bu da işletmelerin dengelerini sarsmaktadır.

h) Yüksek Vergiler ve Primlerden Etkilenmeleri: KOBİ'ler genellikle emek-yoğun teknolojiler kullandıkları için, ücretlilerden alınan vergiler, SGK primleri ve diğer vergilerin maliyetine katlanmak durumunda kalmaktadır. Büyük işletmelerde ise aksi durum söz konusudur. Zira büyük işletmeler emekten tasarruf sağlayan teknolojiler kullanmakta ve KOBİ'lere kıyasla daha az vergi ve prime katlanmaktadır.

2.5.3. KOBİ'LERİN SAHİP OLDUKLARI FIRSATLAR

KOBİ'lerin fırsatları vazgeçilmez temel özelliklerinden gelmektedir. Bu fırsatlara maddeler halinde değinecek olursak:

- AB gibi uluslararası fon kaynakları KOBİ'lere önemli miktarda fon temin etmektedir. Benzer bir şekilde bölgesel kalkınma ajansları yerel KOBİ'lerin desteklenmesi amacıyla hibe projeleri sunmaktadır.
- Son yıllardan fikri mülkiyet haklarına ilişkin yasal mevzuat ve teknik altyapı güçlendirilmiştir. Bu durum patenli üretimi teşvik ederek işletmeler arasındaki haksız rekabetin önlenmesini sağlamaktadır.
- Büyük işletmeler fason üretimlerini genellikle KOBİ niteliğindeki işletmelere yaptırmaktadırlar.
- Devletlerarası ilişkilerin gelişmesi ve yapılan ticaret anlaşmaları KOBİ'ler için bir fırsat olarak değerlendirilebilir.

2.5.4. KOBİ'LERE YÖNELİK TEHDİTLER

Tüm bu fırsatların yanında KOBİ'lere yönelik tehditler de söz konusudur. Tehditlerin birçoğu, değişen rekabet koşullarının ortaya çıkardığı küresel ekonomiden kaynaklanmaktadır. KOBİ'lere yönelik tehditlerden bazılarını kısaca değinecek olursak:

- Ekonominin küreselleşmesi neticesinde KOBİ'ler diğer ülkelerde faaliyet gösteren işletmelerle karşı karşıya gelmektedir.
- Özellikle de son yıllarda iletişim ve bilişim teknolojilerinde yaşanan olağanüstü gelişmeler; üretim, pazarlama, yönetim ve satış kavramlarının da değişmesine yol açmış, bu durum yeterli alt yapıya ve nitelikli yönetici ve çalışanlara sahip olmayan KOBİ'lere tehdit yaratmaya başlamıştır.
- Dünya pazarında Hindistan, Çin, Malezya, Tayland gibi yeni ekonomik güçlerin ortaya çıkması sonucunda, hemen hemen her sektörde ucuz ürünlerin sayısı artmıştır. Hatta bazı büyük işletmeler fason üretimlerini bu ülkelerde yapmaya başlamış, neticede bu durum tüm KOBİ'ler açısından bir tehdit unsuru haline gelmiştir.
- Gelişmiş ülkelerde özellikle de ucuz mallara karşı bir korumacılık politikaları uygulanmaktadır. KOBİ'lere karşı ambargo niteliği taşıyan bu koruma tedbirleri de KOBİ'ler açısından bir tehdit olarak değerlendirilebilir.

2.6. KOBİ'LERİN TEMEL SORUNLARI

Daha önceki bölümlerde de bahsedildiği üzere, KOBİ'ler gerek yarattıkları katma değer, gerekse yapmış oldukları yatırım, sağladıkları istihdam ve ihracata olan olumlu etkileri nedeniyle ülkemiz açısından büyük önem arz eden kuruluşlardır. Fakat çoğu ülkede olduğu gibi ülkemizde de KOBİ'lerin birtakım sorunları bulunmaktadır.

Ülkemizdeki KOBİ'lerde organizasyon ve yönetim anlayışının yeterli seviyede olmaması, KOBİ'lerin yalnız yurt dışı pazarlar değil, yeni yurt içi pazarlara girmesine dahi engel teşkil etmektedir. Ülkemizde KOBİ'ler genellikle birinci kuşak sahipleri tarafından yönetilmektedir. Aslında en büyük avantajları olarak görülen esnekliklerine rağmen KOBİ'ler, tutucu anlayıştaki firma sahipleri (yöneticiler) ve kurumsallaşma eksiklikleri nedeniyle teknolojik gelişme ve yeniliklere hızlı uyum sağlayamamaktadır. KOBİ'lerin bilgi eksikliği ve bilgiye ulaşmadaki noksanlıkları nedeniyle verimlilikleri ve katma değer yaratma yetenekleri yetersiz kalmaktadır.

Bu durum da kaynak sorununu derinleştirmektedir. Ayrıca bilgi eksikliği nedeniyle teknolojiye ulaşmakta da sorunlar yaşanmaktadır.⁶³ Oysa günümüzde bir üretim faktörü olarak görülmeye başlanan bilgiye hızlı erişimin ve onu rekabet üstünlüğü yaratacak bir değere dönüştürmenin önemi

Aşağıda başlıklar halinde açıklanacağı üzere, KOBİ'lerin en önemli sorunu kredi teminindeki güçlükler ve öz kaynak yetersizliğinden oluşan finansal sorunlardır. Yönetim, denetim ve koordinasyon sorunları, kuşak çatışması, roller çatışması, nüfus problemleri, nepotizm, kurumsallaşma, eğitim ve bilgi yönetimi sorunları gibi sorunlar da KOBİ'lerin karşılaştığı veyahut karşılaşması olası diğer sorunları teşkil etmektedir.

2.6.1. Yönetim Sorunları

KOBİ'lerin karşılaştıkları birçok sorun bulunmaktadır. Ancak, en çok rastlanan ve önem arz edenlerinden biri de yönetim konusundaki eksiklikler neticesinde ortaya çıkan sorunlardır. Genellikle aile işletmeleri niteliğinde olan KOBİ'lerde, girişimcilerin işletmeyi kendi başlarına yönetme isteği ve gayreti yönetim sorunlarını da beraberinde getirmektedir.⁶⁴ İşletmeyi kuran girişimciler, işletmeleriyle bütünleşmeleri ve onları kendi çocuklarıymış gibi görmeleri neticesinde, bütün işleri kendi üzerine almaktadır. Söz konusu yönetim mantalitesi, işletme belli bir büyüklüğe ulaşıncaya dek olumlu neticeler verebilmektedir. Fakat çoğu zaman bu tür işletmelerin büyüdükçe yönetim sorunlarıyla karşı karşıya kaldığı görülmektedir. Çünkü yöneticiler, gerek zaman ve personel yönetimi, gerekse de profesyonellik açısından artık işletme faaliyetlerini yürütmede yetersiz duruma düşebiliyorlar. Bu sorunların aşılması için profesyonel yöneticilerden ziyade, aile üyelerinden bir veya birkaçı işletme yönetimine getirilerek çözüm aranmaya çalışılmaktadır. Bu durum sonucunda aşağıda maddeler halinde belirtildiği üzere birtakım sorunlarla daha karşılaşılabilir.

- İşletmenin ana stratejileri ve yönetim anlayışının aile kültürünün etkisinde olması nedeniyle aile ilişkileri iş ilişkilerinin önüne geçebilmektedir. Örneğin, işletme için yapılan plan ve alınan kararlarda işletmenin geleceği kadar ailenin de geleceği dikkate alınmaktadır.⁶⁵ Bu nedenle bu tür işletmelerde çoğu zaman stratejik plan

⁶³ Oktay Ertan, Alptekin Güney, “Türkiye’de KOBİ’lerin Finansman Sorunu ve Çözüm Önerileri”, (K.K.T.C: 21. Yüzyılda KOBİ’ler: Sorunlar, Fırsatlar ve Çözüm Önerileri Sempozyumu, İşletme ve Ekonomi Fakültesi, İşletme Bölümü, 3-4 Ocak 2002)

⁶⁴ Gürkan Haşit, “KOBİ’lerde Yönetim ve Kurumsallaşma”, *Girişimcilik ve KOBİ’ler*, Ed. B. Zafer Erdoğan, (Bursa: Ekin Basım Yayın Dağıtım, 2012) 133.

⁶⁵ Gülden Tanta, Gazi Uçkun, Hasan Latif, “Küçük ve Orta Büyüklükteki Aile İşletmelerinde Yönetim Sorunları (Sakarya İli Örneği)”, (İstanbul: 1. Aile İşletmeleri Kongresi Bildiriler Kitabı, İKÜ Yayınları, No 40, 2004) 584.

yapılamamakta, bilimsel yöntemlerden yararlanmak yerine, sezgilere göre, ortaya çıkan fırsat ve tehditlere karşı taktik belirlenmektedir.

- İşletmelerde aktif bir yönetim anlayışının uygulamaya konulabilmesi için örgüt yapısının doğru ve düzenli bir şekilde oluşturulması gerekmektedir. Örgütlenme yapısı oluşturulurken, iş tanımları ve iş analizi yapılmalı, işletme bölümlere ayrılmalı, denetim alanı ve yetki devri ile ilgili konular netleştirilmeli ve bilgi akış sistemi belirlenmelidir. Ancak kurumsallığın düşük olduğu aile şirketlerinde bahsi geçen konuların netleştirilememesi, kesin sınırların çizilememesi, işletmedeki görevlerin aksamasına, etkinlik ve verimliliğin düşmesine neden olabilmektedir.⁶⁶ Ayrıca işletmeyi yöneten işletme sahibinin örgüt konusundaki bilgi eksiklikleri ve lider özelliğine sahip olmaması da önemli örgüt sorunları yaratabilmektedir.
- Aile şirketlerinde çoğunlukla otoriter bir yönetim anlayışıyla hareket edildiğinden, işletme sahibi çalışanlarından sadece itaat beklemekte ve onların fikirlerin pek değer vermemektedir. Bunun sonucunda da çalışanlarda sorumluluktan kaçma eğilimi görülmektedir. Ayrıca bu tür işletmelerde etkin bir performans sistemi bulunmamaktadır. Ücretler belirlenirken kıdem, sadakat ve kan bağı en önemli ölçütlerdir. Yani çalışanların niteliklerini gösteren teknik beceri, iş deneyimi, eğitim düzeyi, performans ve yetenekler genellikle dikkate alınmamaktadır.

2.6.2. Koordinasyon Sorunları

İşletmelerde etkin bir koordinasyonun oluşturulmasının esas koşulu, birbirini bütünleyen yönetim işlevlerinin kesintisiz ve birbirleriyle etkileşimli bir şekilde yerine getirilmesinden geçmektedir. KOBİ'lerde kendini işletme sahibine gösterebilme amacıyla gerçekleştirilen başarılı görünme çabaları koordinasyon sorununa yol açmaktadır. Ayrıca işgücü devirlerinin yüksek olması ve iletişim eksiklikleri koordinasyonu sorunu yaratan diğer unsurlardır.

2.6.3. Denetim Sorunları

Etkin ve başarılı bir denetim fonksiyonunun gerçekleştirilebilmesi için, objektif standartların belirlenmesi gerekmektedir. KOBİ'lerde değerlendirme ölçütleri genelde eksik ve subjektif niteliklere sahip olduğundan etkin bir denetimin varlığından söz edilemez. Denetimler genelde

⁶⁶ Adnan Çelik, Abdullah Soysal ve Sedat Alıcı, "Aile İşletmelerinde Kuşak Çatışmasından Kaynaklanan Yönetim Sorunları: K. Maraş Örneği", (İstanbul: 1. Aile İşletmeleri Kongresi Bildiriler Kitabı, İKÜ Yayınları, No 40, 2004) 194.

girdilerin çıktıya dönüştüğü aşamalarda yapılmakta ve denetimin birçok unsuru göz ardı edilmektedir.

2.6.4. Kuşak Çatışması

Geçmişten günümüze her sonraki nesil daha gelişmiş, daha ilerlemiştir. Bu ilerleme döneminde yaşayan her kuşak bir önceki nesli tutucu, geri kafalı ve çağ dışı olarak görürken, önceki nesiller de kendilerinden sonraki kuşağı, saygısız ve sorumsuz olarak nitelendirmektedir. Önceki kuşaklar genelde yeniliklere uymakta zorlanmakta ve geleneksel yapıyı sürdürmeye çalışmaktadır. Sonraki kuşaklar ise, güncel gelişmelere uyum sağlamada daha başarılıdır.⁶⁷ Bu gelişmelerin doğal sonucu olarak da, önceki ve sonraki kuşaklar arasındaki farklılıklar git gide büyümüş ve kuşak çatışmasına dönüşmüştür. Kuşak çatışmaları çoğu kez işletmelerin başarılarını olumsuz yönde etkilemektedir.

2.6.5. Nüfus Problemleri

Aile işletmesi niteliğindeki KOBİ'lerin hisseleri bir veya birkaç nesil sonra varislerin de artışıyla gittikçe bölünmektedir. Bu durum işletme içerisinde iletişim sorununu ortaya çıkarmaktadır. Ailenin bir bölümü şirketi yönetirken, diğer bölümü de sabırsızlıkla kendilerine düşen payları beklemekte, neticesinde işletme olumsuz yönde etkilenmektedir.

2.6.6. Roller Çatışması

Hissedarlık ve yöneticilik rollerinin çatışması KOBİ'lerin en büyük sorunlarından. KOBİ'lerde çağın gerektirdiği profesyonel yöneticilik anlayışından ziyade patronluk kavramı öne çıkmaktadır. İşletme sahibi olan kişinin aynı zamanda yöneticisi de olması, işletmenin objektif bir şekilde denetlenmesi açısından zayıflık doğurmaktadır.

2.6.7. Eğitim Sorunları

Genel olarak KOBİ'lerde yönetici kademesine gelecek kişilerin belirlenmesinde aile bağları önemlidir. İşletme sahibi veya ortakları, çocuklarını ilgi alanlarına ve yeteneklerine bakmadan işletmenin amacı doğrultusunda eğitim görmeleri için zorlayabilmektedir. Eğitimlerini tamamlayan çocuklar işletmeye dönmekte, bir deneyime sahip olmadan önemli görevler üstlenebilmektedir. Eğitim, aile işletmelerinde önem verilmesi gereken bir konu olmakla birlikte, eğitimin yanında işlerle ilgili gerekli deneyimlerin kazandırılması da şarttır.

⁶⁷ Çelik vd. 191.

2.6.8. Nepotizm (Kayırmacılık) Sorunu

Bir kişinin işletmede işe alınmasında, işletmedeki pozisyonunun belirlenmesinde veya yükseltilmesinde; eğitim düzeyi, başarı, tecrübe ve yetenek vb. liyakat ilkelerinden ziyade, kişinin akraba, tanıdık olması vb. hususlar dikkate alınmaktadır. Bu durum literatürde nepotizm olarak adlandırılmakta olup, ülkemizdeki KOBİ'lerin en önemli sorunlarından birisidir.

2.6.9. Bilgi Yönetimi Sorunları

Sanayi toplumundan bilgi toplumunu geçiş sürecinin git gide hızlandığı ve “bilgi ekonomisi” kavramının gelişme kaydettiği günümüzde KOBİ'lerin önemi gittikçe artmaktadır. Artık geleneksel yöntem ve teknolojilerle üretim yapan, ürün ve üretim süreci odaklı, yeniliklere karşı dirençli, kısa dönem eğilimli yönetim anlayışı yerini, yalnızca ulusal değil uluslararası pazarları da hedefleyen, stratejik planlara dayanan büyümeyi tercih eden girişimci modeli almıştır. Fakat KOBİ'lerin bu değişime çabuk adapte olduklarını söylemek mümkün değildir.⁶⁸

2.6.10. Kurumsallaşma Sorunları

Modern bir yönetim sistemi kurmak, işletmelerin kaynaklarını etkin kullanmak için kurumsallaşma bir işletmenin olmazsa olmazlarından. Fakat KOBİ'lerin kurumsallaşmasında önemli güçlükler yaşanmaktadır. Bu durumun aşılabilmesi için, uzun dönem içinde kurumsallaşmanın işletmeye sağlayacağı faydaların, yapılan fedakârlıktan daha fazla olabileceğini bilinciyle gerçek anlamda kurumsallaşmaya inanmaları ve bazı kurallara uymaları gerekmektedir.

2.6.11. Finansal Sorunlar

KOBİ'ler henüz kuruluş aşamalarından itibaren öz sermaye yetersizliği ile karşı karşıya kalabilmektedir. Çoğu zaman profesyonellikten uzak işletme sahipleri, az miktardaki öz sermayelerini, çoğu zaman sabit yatırımlar için kullanmakta, faaliyetlerini idame ettirebilmeleri için gereken işletme sermayesini göz ardı edebilmektedir. İşletme sermayesi ihtiyacı ve öz sermaye yetersizliği, işletme sahibinin profesyonellikten uzak olmasından kaynaklı hatalarla birleşince devamlılık arz eden ve giderek büyüyen finansal problemler ortaya çıkabilmektedir.

Likidite sorunuyla karşılaşan işletme sahibinin yaptığı analizler gerçeklerle örtüşmemekte, büyüme ikinci plana atılarak sadece işletmenin varlığını sürdürmek temel amaç edinmektedir. Finansal piyasalarda yer alan leasing, factoring, forfaiting, risk sermayesi, yatırım ortaklıkları

⁶⁸ Haşit 140.

vb. kurumların sunduğu pek çok imkân bulunmasına karşın, işletmeler dış kaynak kullanırken bankalardan sağlanan kredileri tercih etmektedir. Fakat bankalar kredibilitesi düşük olan bu işletmeleri kredilendirmekte isteksiz davranmakta; kredilerin vadelerini mümkün olduğunca kısa ya da faiz oranlarını yüksek tutmaktadır. Bu durum ise işletmelerin sermaye maliyetlerini arttırmaktadır. Artan sermaye maliyetinin yanı sıra bankalar, geri ödeme riskini minimize edebilmek için çek, senet, kefalet veya ipotek gibi teminatlar talep edebilmektedir. Bu talepleri karşılamak işletme sahibi için zor olmakla birlikte, işletmenin varlığını tehlike altına atan bir unsur oluşturabilmektedir.⁶⁹

Küçük ve orta ölçekli aile işletmelerinde finansal sorun yaratan diğer bir konu da, aile üyelerince yapılan hesapsız ve plansız harcamalardır. Aile üyeleri tarafından yapılan harcamaların niteliği ve miktarı genişleme zamanlarında pek dikkat çekmese de, işlerin kötü gittiği zamanlarda önemli bir sorun olmaya başlamaktadır.⁷⁰

Bu bölümden itibaren, KOBİ'lerin sorunlarının çözümünde ve devamlılıklarını sürdürebilmelerinde en önemli faktörlerden biri olan finansman kavramı üzerinde durulacaktır.

2.7. KOBİ'LERİN FİNANSMAN SORUNLARI

KOBİ'lerin varlıklarını sürdürebilmeleri ve büyümeleri için gereken en önemli unsurlardan birisi, bir önceki bölümde de belirtildiği üzere finansman konusudur. KOBİ'lerin tedarik, üretim, pazarlama, finansman gibi temel fonksiyonları birbirleriyle etkileşim içinde olduklarından, sorunlar da birbirlerini etkilemekte ve etkilenmektedir. Temeline inildiğinde, her sorunun özünde finansman sorunu bulunmaktadır.⁷¹

KOBİ'lerin finansman olanaklarının yetersiz olması nedeniyle teknolojik gelişmelere ayak uyduramamakta, eski teknoloji ile emek-yoğun çalışmak zorunda kalmaktadırlar. Bu durumsa üretilen ürünün kalitesini olumsuz biçimde etkilemektedir. Üretimde kalitenin düşmesi, KOBİ'lerin satış gücüne ve doğal olarak büyük işletmelerle rekabet gücüne engel teşkil etmektedir. Zira emek-yoğun teknolojilerle yapılan üretimle, küresel pazarda rekabet etme ve ihracat yapma olanağı sınırlıdır. Finans ve pazarlama faaliyetlerini gerektiği gibi gerçekleştiremeyen KOBİ'ler bu anlamda büyük işletmeler karşısında diğer alanlarda oluşan

⁶⁹ Erhan Birgili ve Şakir Sakarya, “Kaynak Sağlamada Bir Zorunluluk: Halka Açılma ve 1986-2000 Eğilimleri”, Banka-Mali Ekonomik Yorumları Dergisi, Ağustos, 2001, s. 61.

⁷⁰ Bihder Güngör Ak, “Aile İşletmelerinde Çatışmalar ve Çözüm Önerileri: Aydın İlinde Faaliyet Gösteren Bir Aile İşletmesine Ait Değerlendirme”, (İstanbul: 2. Aile İşletmeleri Kongresi Bildiriler Kitabı, İKÜ Yayınları, No 53, 2006) s. 150.

⁷¹ Remzi Fındıklı, *Küçük Sanayi İşletmelerinin Gerekliliği ve Sorunları*, (İstanbul: Küçük İşletmelerin Problemleri ve Çözüm Yolları Sempozyumu, 12.-13 Aralık 1983)

üstünlüklerinden istenilen biçimde yararlanamamaktadırlar.⁷² Ayrıca KOBİ'lerin birçoğunda finansman yönetiminde uzman departmanlarının bulunmaması, sorunların artmasına ve çözümlerin zorlaşmasına neden olmaktadır.

Ülkemizin ekonomik, sosyal yapısından ve işletmelerin geleneksel yapısından kaynaklanan finansman sorunlarına değinecek olursak; bilgi eksikliği, yetersiz ve sınırlı işletme öz sermaye ve işletme sermayesi, alacak tahsilinde yaşanan zorluklar, kredi maliyetlerinin yüksek olması ve kredilerden yararlanma sorunları, teşviklerin yetersiz olması gibi sorunlar göze çarpmaktadır. Finansman sorunları diğer nedenlerini inceleyecek olursak, Türkiye'deki bankacılık sisteminin daha çok büyük firmaların yönetiminde olması, hisse senedi piyasalarının derinlik kazanmamış olması, ekonomik istikrarsızlıklar, devlet teşvik politikalarının yetersizliği, kayıtdışı ve siyasi istikrarsızlık gibi sorunların ön planda olduğu görülmektedir.

Uluslararası pazarda rekabet edebilmenin en önemli şartlarından birisi güçlü finansal kaynaklara sahip olmaktır. Ancak KOBİ'lerin birçoğu bu güçten mahrumdur. Yöneticiler, en büyük işletme sorunu olarak finansman sorunlarını göstermekte, bu sorunları kendi içerisinde; beklenmeyen ödemeler, kredi maliyetleri ve kredi alma formalitelerinin ağırlığı olarak sıralamakta ve enflasyonun finansman üzerindeki ağırlığına dikkat çekmektedirler. Finansman sorununun çözümü içinse KOBİ'lerin iki alternatifi bulunmaktadır. Bunların biri iç kaynaklar, diğeri ise dış kaynaklardır. İç kaynaklar, kaynağın ortaklarca karşılanması yani sermayenin artırımı; dış kaynaklar ise ticari kredi ve banka kredileri şeklinde olmak üzere borçlanma şeklinde karşımıza çıkmaktadır.

Türkiye gibi hızlı büyüme oranına sahip fakat yeterli sermaye birikimi olmayan ülkelerde firmaların, özellikle de KOBİ'lerin finansmanı oldukça problemlidir ve önem arz eden bir konudur. Yukarıda da bahsi geçtiği üzere, özel sektörün finansmanında henüz yeterli bir büyüklük ve derinliğe ulaşmamış olan sermaye (hisse senedi ve tahvil) piyasası, hem KOBİ'ler hem de yatırımcılar açısından yeterli seviyeye erişmemiş, şüpheyle bakılan bir finansman alternatifidir. Dolayısıyla, sınırlı büyüklükteki KOBİ'ler için yegâne alternatif finansman kaynağı (aynı zamanda bir dış kaynak olan) banka kredileridir. Banka kredileri ise genellikle kısa vadeli bir kaynak özelliği göstermekte olup, bu durum büyümeye dönük yüksek tutarlı sabit sermaye yatırımlarının finansmanında sağlıklı bir sermaye biçimi değildir. Çünkü kısa

⁷² B. Zafer Erdoğan, *Girişimcilik ve KOBİ'ler*, (Bursa: Ekin Basım Yayın Dağıtım, 2012) 209.

vadeli kredilerin yüksek maliyeti ve çevrilme sorunu bir firmanın varlığını tehdit edebilecek kadar büyük riskler içermektedir.⁷³

Diğer taraftan KOBİ'lerin banka kredilerine erişiminde birtakım sıkıntılar bulunmaktadır. Bu durumun temel nedenlerine KOBİ tarafından bakılacak olursa; iş planı hazırlama (nakit akışı, pazarlama faaliyetleri, karlılıklar ve yatırım maliyetlerini içeren planlar), kayıt dışı faaliyetler, uluslararası muhasebe standartlarına uymakta ve düzenli finansal tablolara sahip olmakta gösterilen eksiklikler göze çarpmaktadır. Banka tarafından bakıldığında ise; yeni projelerin kredilendirilmesinde uzmanlaşma eksikliği ve yeni projeye sağlanacak kredi riskini düşürmeyi hedefleyen analizlerin uygulanması yerine her krediye risk tutarı kadar teminat istenmesi gibi sorunlar bulunmaktadır.⁷⁴ Ayrıca ülkemizdeki bankacılık sisteminin sorunları KOBİ'lere de yansımıştır. 2000'li yılların başına kadar, zaten sınırlı miktarda olan tasarruflar, kamu açıklarının finanse etmek üzere bankalar tarafından devlete yüksek faizlerle aktarılmış, bunun sonucunda da, işletmelere kullanılan kredilerin sınırlı kalması ve yükselen faizler nedeniyle işletmelerin kredi kullanmaları zorlaşmıştır.

Bu noktada devletin, KOBİ'lerin güçlendirilmesi doğrultusunda yapabileceği en mühim katkı, istikrarlı bir ekonomik ve politik ortamı sağlamak ve KOBİ'lerin finansman olanaklarına erişimini kolaylaştırmaktır.

2.8. KOBİ'LER İÇİN FİNANSMAN KAYNAKLARI

Rekabetin yoğun olarak yaşandığı ulusal ve uluslararası pazarlarda faaliyet gösteren KOBİ'ler, faaliyetlerini daha ziyade öz kaynakları vasıtasıyla ve bankacılığa dayalı sistemlerden faydalanmak suretiyle gerçekleştirmektedir. Fakat günümüz şartları yeni yatırımlar yapmayı ve teknolojik gelişmeleri izlemeyi gerektirmekte ve bunları gerçekleştirebilmek için kaynak ihtiyacını ortaya çıkarmaktadır. Bu noktada öz sermaye yoğun çalışan KOBİ'lerin uzun vadeli finansman ihtiyacı daha da artmaktadır. Söz konusu finansman ihtiyacının karşılandığı kaynakları şu şekilde sıralayabiliriz.

- KOSGEB (Küçük Sanayi Geliştirme ve Destekleme Merkezi)
- AB Fonları

⁷³ Erdoğan 206-207.

⁷⁴ Bartu Soral, *Türkiye Ekonomisinde Değişim*, (İstanbul: Kırmızı Kedi Yayınevi, 2011) 120.

- Banka Kredileri
- Avrupa İmar ve Kalkınma Bankası (EBRD)
- Eximbank
- Türkiye Kalkınma Bankası
- Kalkınma Ajansları
- Türkiye Teknoloji Geliştirme Vakfı (TTGV)
- TESKOMB
- Satıcı Kredisi
- Leasing
- Factoring
- Forfaiting
- Risk Sermayesi
- KOBİ Borsası
- Kredi Garanti Fonu

2.8.1. KOSGEB (Küçük Sanayi Geliştirme ve Destekleme Merkezi)

KOSGEB, KOBİ'lerin ihtiyaçlarına dair noksanlıkların tespit edilmesi, ilgili alanda KOBİ'lere destek olunması, eğitim ve rehberlik hizmetleri verilmesi amacıyla kurulmuştur. KOSGEB'in söz konusu destek ve hizmetlerinden, KOSGEB'in veri tabanına kaydolan tüm işletmeler faydalanabilmektedir. Hemen hemen her konuda; bölge, mahal ve sanayi tipine göre birçok alanda çeşitli yardım ve destek hizmetleri sağlayan KOSGEB'in hizmet konularından bazılarına maddeler halinde aşağıda yer verilmiştir.

- Girişimcilik Destek Programı
- İş Birliği Güç Birliği Destek Programı

- KOBİ Proje Destek Programı
- AR-GE, İnovasyon ve Endüstriyel Uygulama Destek Programı
- Tematik Proje Destek Programı
- KOBİ TEKNOYATIRIM – KOBİ Teknolojik Ürün Yatırım Destek Programı
- Genel Destek Programı
- Gelişen Hizmetler Piyasası KOBİ Destek Programı
- Uluslararası Kuluçka Merkezi ve Hızlandırıcı Destek Programı
- Kredi Faiz Desteği
- KOBİGEL – KOBİ Gelişim Destek Programı
- Laboratuvar Hizmetleri
- Stratejik Ürün Destek Programı

Bu desteklerin amacı; işletmelerin ulusal ve uluslararası pazarlarda rekabet güçlerinin artırılması, istihdamı ve katma değeri artırabilmeleri için teknolojik araştırma ve geliştirme, planlama, modernizasyon, teknoloji uyarlaması, yatırım, üretim, girişimcilik, pazarlama ve finansman gibi konularda bilgi ve becerilerinin geliştirilmesi, eğitim ihtiyaçlarını karşılaması ve ihracat yapabilme potansiyellerinin artırılmasıdır. Desteklerin nihai amacı ise Türkiye'nin ekonomik kalkınması, küresel düzeyde daha yukarı seviyelere tırmanabilmesi ve 2023 yılı için kendine koyduğu hedeflere ulaşabilmesidir.

2.8.2. AB Fonları

Aralık 1999'daki Helsinki Zirvesi'nde ülkemizin AB adaylığının kabul edilmiş, birçok konuda olduğu gibi AB ile yürütülen mali işbirliğinde birtakım değişiklikler yapılmıştır. Söz konusu dönemde ülkemize sunulan mali yardımlar ile ülkemizdeki sivil toplum örgütleri, belediyeler, üniversiteler, KOBİ'ler gibi pek çok kuruluşa hibe imkânları sağlanmaya başlanmıştır. Fakat ülkemizde AB'nin mali yardımlarına ilişkin önemli bir bilgi eksikliği bulunmaktadır.

Türkiye'nin AB'den sağladığı mali yardımları ve KOBİ'lere sağlanan hibe desteklerini farklı başlıklar altında değerlendirmek gerekir.⁷⁵

Bu başlıklardan ilki; AB bütçesinden Türkiye'ye doğrudan sağlanan Katılım Öncesi Mali Yardım Programı'dır. Bu program kapsamında KOBİ'lerin makine-ekipman alımı, üretim için yatırım maliyeti, danışmanlık hizmetleri alımı vb. temel ihtiyaçların karşılanacağı "hibe destekleri" sağlanıyor.

İkinci başlık ise ülkemizin de yıllık katkı payı ödeyerek katıldığı ve AB içerisinde oluşan bütçe havuzundan AR-GE ve teknoloji alanında geliştirilen projelere finansman imkânı sağlayan Altıncı Çerçeve Programı'dır. Bu program kapsamında Türkiye'deki ve Avrupa'daki KOBİ'lerin ortaklaşa konsorsiyumlar halinde geliştirecekleri yenilikçi projelere finansman destekleri sağlanmaktadır.

Üçüncü destek başlığı ise mesleki eğitim, çalışan eğitimi, staj, seminer, kurs vb. konularda destek sağlayan Leonardo Da Vinci Programı'dır. Bu program ülkemizin yıllık katkı payı ödeyerek katıldığı ve AB içerisinde oluşan bütçe havuzundan mesleki eğitim alanında geliştirilen yenilikçi projelere finansman sağlayan bir programdır. Leonardo Da Vinci Programı sayesinde KOBİ'ler, bünyelerinde çalıştırdıkları personellerinin mesleki açıdan niteliklerinin artırılması amacıyla Avrupa'daki KOBİ'ler ile ortaklaşa geliştirdikleri projelere finansman imkânları sağlayabilmektedir.

2.8.3. Avrupa İmar ve Kalkınma Bankası (EBRD)

Avrupa İmar ve Kalkınma Bankası (EBRD), kredi notu AAA/Aaa olan, çok uluslu bir kalkınma bankasıdır. Bankanın ortaklık yapısını 64 ülke, Avrupa Birliği ve Avrupa Yatırım Bankası teşkil etmektedir. EBRD, Orta Asya'dan Orta Avrupa'ya uzanan bir coğrafyada 36 ülkede serbest piyasa ekonomisini desteklemektedir.

EBRD, 2009 yılı itibarıyla Türkiye'deki faaliyetlerini sürdürmektedir. Ülkemiz açısından büyük önem arz eden KOBİ'lere destek vererek, sürdürülebilir bir gelişme için katkıda bulunmayı amaçlamaktadır. EBRD'nin ayrıca kadınların iş dünyasına katılımını teşvik etmek amacıyla yürüttüğü "Kadın İşletmelerine Finansman ve Danışmanlık Desteği" programı bulunmaktadır.

⁷⁵ Arif Uğur, *KOBİ'ler İçin Alternatif Finansman Yöntemleri*, (Ankara: Sinemis Yayınları, 2006) 47-48.

EBRD, 2009 yılı itibarıyla altyapı, enerji, tarım, sanayi ve finans sektörlerinde 240 adet proje aracılığıyla toplam 9,57 milyar EUR yatırımda bulunmuştur.⁷⁶

2.8.4. Banka Kredileri

Ülkelerin büyük çoğunluğunda, işletmelerin en sık başvurduğu ve hatta en önemli finansman kaynağı bankalardır. Kullanılan kredilerin türü, vadesi, niteliği ve faiz yapısı ülkeden ülkeye değişebilmektedir.

Yapılan bazı araştırma ve anketler, ülkemizde yer alan KOBİ'lerin önemli bir kısmının banka finansmanına bağımlı olduğunu göstermektedir. Ülkemizdeki işletmeler, diğer ülkelerde muadilleriyle karşılaştırıldığında sabit yatırımlarını finanse etme hususunda banka finansmanına daha çok bağımlı olduğu göze çarpmaktadır. Bu durum, özellikle banka finansmanının toplam fonlamanın %47'sini oluşturduğu orta ölçekli firmalar için geçerlidir.⁷⁷

Krediye erişim ve kredi koşulları açısından henüz yeni kurulan, teminat konusunda sıkıntı yaşayan veyahut gelişmişlik düzeyi düşük bölgelerde yer alan KOBİ'ler özellikle banka kredilerine erişim konusunda bir takım sorunlar yaşamaktadır. Ayrıca bankalar, riske dayalı performans yöntemine geçmeleri sonucunda kredi kullanırken eskiye nazaran daha ölçülü davranmaya başlamışlardır. Bunların yanı sıra birçok ülkede kullanılmaya başlanan uluslararası kriterlerle (Basel-II vb.) birlikte KOBİ'lerin derecelendirilmeye başlanmış olması, daha çok bilgi talep edilmesine ve kredi standartlarının artmasına yol açmıştır.⁷⁸

Son yıllarda bankalar, KOBİ'lere yönelerek pazar paylarını genişletmek ve gelirlerini yükseltmeyi hedeflemiştir. Bu doğrultuda KOBİ'lerle olan ilişkilerini geliştirmek ve daha iyi hizmet verebilmek amacıyla; riske göre fiyatlama yapma, skora sistemi kullanma, bilgi sağlayan kurumlardan faydalanma, kredilendirme sürecini kısaltma, bilgi teknolojilerinden etkin yararlanma, KOBİ konusunda çalışanlarını eğitme, KOBİ'ler için özel birimler oluşturma, KOBİ'lere yönelik danışmanlık hizmetlerinde bulunma gibi faaliyetlerde bulunmuş, tüm bu gelişmelerin sonucunda da KOBİ'lere kullanılan kredilerde önemli tutarda artış sağlanmıştır. Fakat yine de ülkemizde krediler içindeki payı %25 KOBİ'lerin kredileri, gelişmiş ülkelerle

⁷⁶ <http://www.ebrd.com/where-we-are/turkey/data.html> EBRD Projects in Turkey, 14.12.2017.

⁷⁷ Murat Şeker, Paulo Guilherme Correa, "Küçük ve Orta Ölçekli Firmaların Büyümesini Engelleyen Unsurlar: Karşılaştırmalı Türkiye Örneği", TBB Bankacılar Dergisi, Eylül 2017: 14-36.

⁷⁸ Aycan Yüksel, "Türkiye'de KOBİ'lerin Banka Kredilerine Erişimi", (Ankara: T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı Uzmanlık Tezi, 2011) 23.

kıyaslandığında (Söz konusu ülkelerde KOBİ kredilerinin toplam krediler içerisindeki payı %40 civarındadır.), ilgili kredi pazarının gelişme potansiyelinin bulunduğu görülecektir.

2.8.5. Eximbank

Türk Eximbank'ın ana hedefi; ihraç edilen mal ve hizmetlerin çeşitlendirilerek ihracatın geliştirilmesi, ihracatçı firmaların uluslararası ticarete paylarının artırılması, bu doğrultuda ihraç mallarına yeni pazarlar kazandırılması ve girişimlerinde gerekli desteğin verilmesi, ihracatçılarla yurt dışında faaliyet gösteren müteahhitler ve yatırımcılara uluslararası piyasalarda rekabet gücü ve güvence kazandırılması, yurt dışında yapılacak yatırımlarla ihracat amacına yönelik yatırım malları üretim ve satışının destek verilerek teşvik edilmesidir.⁷⁹

Bu amaçlar kapsamında Eximbank'ın birçok uygulaması bulunmaktadır. Bunlardan birincisi ve en kapsamlısı; Banka tarafından kullanılan kısa, orta ve uzun vadeli ihracat kredilerinin yanı sıra döviz kazandırıcı hizmetler kapsamındaki kredilerdir. Söz konusu krediler içerisinde, yalnızca KOBİ'lere özel düzenlenmiş olan "KOBİ İhracata Hazırlık Kredisi" ürünü bulunmaktadır.

İkincisi uluslararası krediler ve garantilerdir. Bu kapsamda müteahhit firmalar yurtdışında gerçekleştirilecek projeler nakdi veya gayrinakdi kredilerle desteklenmektedir. Üçüncüsü ise ihracat kredi sigortasıdır. Bu uygulamayla firmalar tarafından ihraç edilen malların bedelleri, politik ve ticari risklere karşı belli oranlarda güvence altına alınmaktadır.

2.8.6. Türkiye Kalkınma Bankası

Türkiye Kalkınma Bankası, Anonim Şirket statüsündeki işletmelerin yatırımlarını yerli ve yabancı kaynaklarla destekleyerek, girişimcilere teknik yardım desteği sağlayarak, öncü/örnek işletmelere iştirak ederek, sermaye piyasasının gelişimine katkıda bulunarak ülkemizin kalkınmasını ve sürdürülebilir büyümenin gerçekleştirilmesini hedefleyen bir kuruluştur.⁸⁰ Söz konusu hedef doğrultusunda Türkiye Kalkınma Bankası tarafından sağlanan finansal destekler şu şekildedir:

- Kalkınma Yatırım Kredisi

⁷⁹ <http://www.kobi.org.tr/index.php/finansman-bilgileri/eximbank>

⁸⁰ <http://www.kobi.org.tr/index.php/finansman-bilgileri/tuerkiye-kalknma-bankas>

- Kalkınma İşletme Kredisi
- Kalkınma Kısa – Orta Vadeli TL Kredisi
- Proje Finansmanı ve Kredilendirme
- Dünya Bankası Kaynaklı Yenilenebilir Enerji ve Enerji Verimliliği Kredisi
- Avrupa Yatırım Bankası Otel Yenileme ve Enerji Verimliliği Kredisi

2.8.7. Kalkınma Ajansları

Kalkınma Ajansları; kamu kesimi, özel kesim ve sivil toplum kuruluşları arasındaki koordinasyonu geliştirmek, kaynakların verimli kullanımını sağlamak ve yerel potansiyeli harekete geçirmek suretiyle, ulusal kalkınma planı ve programlarında öngörülen ilke ve politikalarla uyumlu olarak bölgesel gelişmeyi hızlandırmak, sürdürülebilirliğini sağlamak, bölgeler arası ve bölge içi gelişmişlik farklarını azaltmak amacıyla kurulmuştur.⁸¹

2.8.8. Türkiye Teknoloji Geliştirme Vakfı (TTGV)

TTGV, 1991 yılında kamu ve özel sektör işbirliği çerçevesinde, özel sektörün teknolojik ve AR-GE yeniliklerinin gelişimine katkı sağlamak amacıyla kurulmuştur. TTGV ayrıca Türkiye’de kanunla kurulmuş 7 vakıftan biri olup, söz konusu vakıflar içerisinde teknoloji ve inovasyon dalında faaliyet gösteren tek vakıftır.

TTGV yaptığı desteklerle KOBİ’lerin teknolojik girişim ve gelişimlerine uygun koşulları sağlamıştır.

2.8.9. TESKOMB

Esnaf ve Sanatkârlar Kredi ve Kefalet Kooperatifleri (ESKKB), küçük esnafın finansman ihtiyaçlarını karşılama maksadıyla kurulmuş olup, 1969 yılına dek Türk Ticaret Kanunu hükümlerine göre, 1969’da 1163 sayılı Kooperatifler Kanunu’nun yürürlüğe girmesiyle birlikte söz konusu kanun hükümlerine göre faaliyetlerini sürdüren özel hukuk tüzel kişiliğine haiz kuruluşlardır.⁸²

⁸¹ <http://ahika.gov.tr/kalkinma-ajansi-nedir/>

⁸² <http://www.teskomb.org.tr/index.asp?p=40>

ESKKB'ların bir araya gelmesiyle, küçük ve orta büyüklükteki işletme sahiplerinin finansman ihtiyaçlarını karşılamak için kurulan Türkiye Esnaf ve Sanatkarlar Kredi ve Kefalet Kooperatifleri Birlikleri Merkez Birliği (TESKOB) ise 26.08.1970 tarih, 21745 sayılı Ticaret Sicil Gazetesi'nde tescil ve ilan edilerek tüzel kişiliğini kazanmıştır. Söz konusu birlik; merkez birliği yönetimi, bölge birlikleri ve kooperatifler olarak üç kademe örgütlenmiştir.

Yukarıda da belirtildiği üzere TESKOB'un kuruluş maksadı esnaf ve sanatlara mesleki faaliyetleri için gerekli krediyi temin etmek veya kredi ya da teminat mektubu almak için kefil olmaktır. Bu kapsamda tahsis edilen krediler Türkiye Halk Bankası A.Ş. kaynaklarından kullanılmaktadır. Uygulamada kooperatifler, üyelerine yalnızca Bankaya karşı kefalet vermektedir.

ESKKB üyelerinin kullandıkları kredilerin faizleri, ticari kredilere kıyasla düşüktür. Aradaki fark ise Hazine tarafından üstlenilmektedir. Kredilerin vadelerinde ödenmemesi durumunda ise kredi taksit tutarları Banka tarafından doğrudan kefil olan kooperatifin Banka nezdindeki blokeli hesaplarından kesilmekte, bu şekilde söz konusu kooperatif ortağı doğrudan kredi kullanmak yerine ortağı olduğu kooperatifi Bankaya karşı kefil yaparak olumsuz sicil almaktan korunmaktadır.

Kısaca özetleyecek olursak; kooperatifler, bir taraftan küçük işletmelerin krediye erişimindeki engelleri kaldırırken, diğer taraftan da faiz indirimli kredilere erişimlerini sağlamaktadır.

2.8.10. Satıcı Kredisi

Satıcı kredisi, herhangi bir nakit ödemesi gerçekleşmeden satıcı tarafından alıcıya belirli bir müddet tanınması durumudur. Alıcı tarafından bakıldığında, satıcı kredisi aynı zamanda peşin ödeme durumunda gerçekleşecek ödeme iskontosundan feragat etmek anlamına da gelir.

İşletmeler mal alırken nakit olarak ödeme yapmak yerine çek keşide etmeyi yeğlemekte, ilgili çekin üzerindeki keşide tarihine dek elindeki nakit paraları kullanarak veyahut bünyelerinde tutarak bu şekilde finansman sağlamaktadır. Sektörüne göre piyasada ortalama vade değişmekte, ortalama vadede yapılan bir satış, satıcı ve alıcı arasında peşin olarak ifade edilmektedir. Reel sektörde yoğun bir şekilde tercih edilen söz konusu finansman yöntemi kriz

dönemlerinde ödeme sıkıntısı yaşayan firmaların sayısının artması ile sektördeki likidite sorununu artırabilmektedir.⁸³

2.8.11. Leasing

Ağırlıklı olarak işletmelerin yatırım malı alımına yönelik orta ve uzun vadeli bir fonlama tekniği olan Leasing (Finansal Kiralama), “belirli bir süre için kiralayan ve kiracı arasında imzalanan ve üreticiden kiracı tarafından seçilip, kiralayan tarafından satın alınan bir malın, mülkiyetini kiralayanda, kullanımını ise kiracıda bırakan” bir sözleşmedir.

Leasing işlemiyle malın kullanım hakkı belirli bir kira ödemesi karşılığında, finansal kiralama sözleşmede belirlenen vade bitinceye kadar kiracıya bırakılmaktadır. Sözleşme vadesi sona erince genellikle malın mülkiyeti sözleşmede belirtilen sembolik bir bedelle kiracıya devredilmektedir.⁸⁴

Leasing yatırımların orta vadeli finansmanında tüm dünyada yaygın olarak kullanılmakla birlikte, bilhassa enflasyonist ekonomilerde işletmelerin günden güne artan işletme sermayesi ihtiyaçlarını karşılamada önemli avantajlar sağlamaktadır. Diğer taraftan KOBİ’ler bünyelerinde teşvik ve ithalat gibi konularda uzman bulundurmadığından, yatırım dönemlerinde bu tür uzmanlıklara ihtiyaç duyabilmektedir. İşte leasing şirketleri bu konulardaki birikimlerini de müşterileriyle paylaşmaktadır.

Leasing ile yatırım yapılması halinde, kiracının sadece alacağı sabit kıymeti belirlemesi yeterli olmakta; bundan sonraki ithalat, teşvik, sigorta, nakliye işlemleri leasing şirketince gerçekleştirilmektedir. Benzer şekilde özel izinlerle ithal edilebilen mallar için gereken izinler de leasing şirketi tarafından alınabilmektedir.

Leasing yönteminin; faaliyet kiralaması, finansal kiralama, ithalatsız finansal kiralama, ithalathı finansal kiralama, satış ve geri kiralama olmak üzere beş türü bulunmaktadır.⁸⁵

⁸³ Mehmet Kalkan, “Türkiye’de KOBİ’lerin Finansman Olanakları”, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim Dalı Para Banka Programı Yüksek Lisans Tezi, 2010, s. 23.

⁸⁴ Mehmet Vurucu, Mustafa Ufuk Arı, *Güncel Gelişmeler Işığında Bankacılıkta Kredi Bilgisi*, (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2017) 256-257.

⁸⁵ Uğur 79-80.

2.8.12. Factoring

En genel anlamı ile factoring, işletmelerin yurtiçi ve yurtdışı her türlü mal ve hizmet satışından kaynaklı kısa vadeli ticari alacaklarının factoring şirketlerince devralınması ile başlayan seçenekli bir vadeli alacak iskontosu, alacak tahsilat işletmeleri ve garanti hizmetleri zinciridir. Factoring işlemi yalnızca kısa vadeli ticari alacakların finansmanına yönelik bir uygulama olup, işleme konu olan alacakların vadesi maksimum 180 günle sınırlı kalmaktadır. Factoring işlemlerinin müşteri/satıcı, factor, muhabir factor ve alıcı/borçlu olmak üzere dört tarafı bulunmaktadır.

Bir factoring işlemi, firmanın factor kuruluşu başvurmasıyla başlamaktadır. Başvuru sırasında factor tarafından firmadan istenen bilgiler doğrultusunda borçluların ödeme gücü ve ilgili mal piyasası konularında araştırmalar yapılmakta, başvurunun uygun bulunması durumunda tüm alacakların ülke ve mal bazında, dünya çapında ya da sınırlı olarak satın alınmasına karar verilmektedir. Sürecin bitiminde firma ile factoring şirketi arasında bir “factoring anlaşması” imzalanmaktadır.

Factoring’in; finansman işlevi, hizmet işlevi, garanti işlevi olmak üzere üç temel işlevi bulunmaktadır.⁸⁶

- a) **Finansman İşlevi:** Factoring finansman yönteminin en temel işlevi, vadeli alacakların nakde dönüştürülmesi yolu ile finansman sağlamasıdır. Factoring finansmanı iki temel şekilde sağlanabilmektedir. Avans (ön ödeme) yönteminde, genel olarak müşteriye vadeli alacağının karşılığında genel uygulama olarak %80 oranında peşin ödeme yapılmaktadır. İşleme konu olan alacağın vadesi geldiğinde ise faktör tarafından borçlusundan tahsil edilen alacağın kalan %20’sinden factoring şirketinin faiz, komisyon, masraflar toplamı düşüldükten sonra bakiyesi müşteriye ödenmektedir. Uygulamada pek sık rastlanmayan iskonto yönteminde ise öncelikle vadeli alacağın, faktör tarafından uygulanacak faiz oranına göre net bugünkü değeri (peşin değer) hesaplanmaktadır. Faktörün komisyon tutarı ve masraf karşılıkları hesaplanan peşin değerden düşüldükten sonra bakiyesi müşteriye ödenmektedir.
- b) **Hizmet İşlevi:** Factoring kuruluşları müşterilerine aynı zamanda vadeli alacakların takip ve tahsilat işlemlerinin yöntemi, muhasebe, vadeli satış yapılacak alıcılara ilgili

⁸⁶ Vurucu vd. 243-245.

piyasa istihbaratı gibi hizmet içerikli kolaylıklar da sunmaktadır. Söz konusu kolaylıklar satıcıyı satıştan sonraki bürokrasiden kurtararak faaliyetlerini üretim ve satış konularında yoğunlaştırmalarını sağlamaktır.

- c) **Garanti İşlevi:** Factoring kuruluşları önceden istihbaratını yapıp müşterilerine olumlu referans verdikleri ve factoring işlemine kabul ettikleri alıcıların vadeli borçlarının ödenmesini, factoring sözleşmesinde alıcı firma bazında belirlenen limitler dâhilinde müşterilerine %100 garanti etmekte; diğer bir deyişle factoringe konu olan vadeli borcun ödenmemesi riskini üzerlerine almaktadırlar.

Müşteriler, yukarıda sıralanan bu temel factoring hizmetlerinden gereksinim duydukları herhangi birini, birkaçını veya tamamını serbestçe seçebilmektedirler.

Factoring işleminin avantajlarını ise şu şekilde sıralayabiliriz:

- Firmanın yaptığı kredili satışların muhasebeleştirilmesi işinin factoring şirketi tarafından üstlenilmektedir.
- Factoring şirketi sayesinde muhasebe işlemleri daha doğru ve ucuz şekilde yapılmakta, bu işlemlerin yarattığı zaman kaybının önüne geçilmektedir.
- Factoring işlemi, kredili satış yapılacak kişi veya firmaların belirlenmesinde, profesyonel bir araştırma ve değerlendirme yapma olanağı da sağlamaktadır.
- Factoring işlemi aşırı kaynak kullanımını engellemektedir.
- Genel uygulamada factoring şirketi, kredili satışlar toplamının %80 civarındaki kısmını firmaya nakden, kalanını ise tahsilat sonrası ödediğinden firmanın nakit ihtiyacını karşılayarak, ek finansman olanağı sağlayabilmektedir.

2.8.13. Forfaiting

Forfaiting, özellikle mal ve hizmet ihracatından doğan ve belirli bir ödeme planına göre tahsil edilebilecek alacakların bir banka ya da bu alanda uzmanlaşmış bir finansman kuruluşu tarafından satın alınmasıdır. Forfaiting işlemlerinde; ithalatçı, ihracatçı, aval veren ya da ticari senedin ödeneceğini garanti eden banka ve ticari senedi satın alan banka veya finans kuruluşu olmak üzere dört taraf bulunmaktadır.

Forfaiting işleminde genellikle ithalatçının borcuna karşı ihracatçıya verdiği emre yazılı senet ve poliçeler kullanılmakta, işlem gerçekleştirildikten sonra ihracatçının yükümlülüğü ortadan kalmaktadır.

Her türlü alacak forfaiting işlemine konu edilebilse de, uygulamada emre yazılı senet ve poliçe şeklindeki alacaklar daha güvenli olduğundan tercih edilmektedir. Forfaiting işlemlerinde ithal edilecek malın bedeli, bu malın ekonomik ömrüne yayılarak taksitlerle ödenmektedir. Poliçeler ihracatçı firma tarafından hazırlanmakta, ithalatçı firma tarafından kabul edilmekte ve garantör banka tarafından garanti edilmektedir.

Forfaiting işlemlerinin avantajlarını ise şu şekilde sıralayabiliriz:

- Ekonomik ve politik tüm riskler, ihracatçı firma yerine Forfaiter tarafından üstlenilmektedir.
- İhracatçı firma, vadeli satışlarını anında paraya çevirebildiğinden, kredili satışlarının finansmanı için kaynak aramasına gerek kalmamaktadır.
- Forfaiting işlemi, alacağın kredi değerliliğinin saptanması, alacağın tahsili yüklerinden kurtarmaktadır.
- İthalatçıya kredili ithalat olanağı sağlarken Forfaiter'a da senetlerin tahsili için banka garantisi sağlamaktadır.
- Basit ve hızlı bir uygulama olduğundan, ayrıca bir kredi sigortasına ve fazla belgeye de gereksinim duyulmamaktadır.

2.8.14. Risk Sermayesi

Risk sermayesi; finansman ihtiyacı bulunan şirketlerin veyahut yeni fikirleri olan girişimcilerin, kendilerine yatırım yapabilecekleri yeni fikirleri olan girişimciler ve şirketler arayan, risk almaya hazır finansör/sermayedarlar ile buluşması olarak tanımlanmaktadır.⁸⁷

Risk sermayesi, profesyoneller tarafından oluşturulan; genç, dinamik, hızlı büyüme ve yüksek karlılık potansiyeli olan projelere yatırım yapan bir fondur. Şirketlerin başlangıç sermayeleri için iyi bir kaynaktır. Finans sektöründe, belirli amaçlar için kullanımı öngörülen ve bu amaçlar

⁸⁷ Uğur 90.

için oluşturulan bir finansal araç; yatırım fonlarından biridir. Risk sermayesinin özelliklerini şu şekilde sıralayabiliriz:

- Yeni ve yüksek büyüme ve karlılık potansiyeli gösteren projelere yatırım yapar.
- Hisse senedi satın alır.
- Ürün ve hizmet üretimine yardımcı olur.
- Şirket yönetimine katılır, stratejik kararlarda yardımcı olur.
- Uzun dönemli düşünür.

Risk sermayesi fonu; şahıslar, şirketler, bankalar, sigorta şirketleri, emeklilik fonları, sosyal güvenlik fonları gibi kurumsal ve bireysel yatırımcılardan oluşmaktadır. Risk sermayedarları iki şekilde hareket etmektedir:

- a) Yatırım Yapılan Şirketin Yönetim Kurulunda Birebir Yer Almak:** Bu yöntem, sermayedar ve firma arasında yakın ve düzenli görüşmelere yol açar. Risk sermayedarı teknoloji, şirketin pazarlama stratejisi ve üst yönetim konularında aktif katılım sağlar.
- b) Yönetimin Dışında Kalmak:** Sermayedar reaktif katılım sergiler. Şirketin bazı kritik kararlarının alınmasında rol oynar. Temsilci ve gözlemci gibi hareket eder. Şirketle olan ilişkiler seyrek ve formal raporlar ile sınırlıdır.

Risk sermayesi sektörü ülkemizde hala sınırlı ölçekte çalışmaktadır. Türkiye Halk Bankası, TESK, KOSGEB, TOBB ve 16 Oda ve Borsa'nın katılımıyla kurulmuş olan KOBİ A.Ş. mevcut kaynakları 500 bin ile 5 milyon USD arasında finansal projelerine yönlendirmek suretiyle, Türkiye'deki risk sermayesi alanındaki boşluğu doldurmayı amaçlamaktadır. KOBİ Girişim Sermayesi Yatırım Ortaklığı A.Ş. destek verdiği KOBİ'lere 3 ile 5 yıl arasında küçük hissedar olarak, bu KOBİ'lerin finansman ve yönetimine katkıda bulunmaktadır.⁸⁸

2.8.15. KOBİ Borsaları

KOBİ'lere ilişkin farklı ülkelerde uygulamaya konulan teşvik ve destekleme sistemleri, ülkemizde de uygulamaya başlamış, fakat en önemli sorunlardan biri olan finansman sorununa tam anlamıyla bir çözüm bulunamamıştır. Bu noktada çözüm olarak, KOBİ'lerin sermaye

⁸⁸ ABİGEM, Türkiye KOBİ Görünümü Raporu – 2010, s. 43.

piyasasından fon sağlaması gündeme gelmektedir. BİST’te oluşturulan Ana Pazar ve Yıldız Pazar, KOBİ’lere yönelik pazarlar olarak tanımlanmış ve teşkilatlanmıştır.⁸⁹

Ülkemizdeki şirketler fonlama ihtiyaçları için BİST’te halka açılmayı ya da sermaye piyasasını tercih etmemelerinin birtakım sebepleri olabilmektedir. Bunlar makroekonomik ortamdan halka açılma maliyetlerine kadar değişiklik gösterebilmektedir. Bunun yanı sıra KOBİ’ler sermaye piyasasında kendilerine uygun bir yapılanma içerisine girmiş ve bu ihtiyaç doğrultusunda Gelişen İşletmeler Piyasası (GİP) kurulmuştur.

GİP, gelişme ve büyüme potansiyeli bulunan KOBİ’lerin paylarını halka arz etmek suretiyle sermaye piyasalarından uzun vadeli ve geri ödemesiz kaynak sağlayabilmeleri amacıyla oluşturulmuştur. BİST düzenlemeleri gereği şirketlerin GİP’e kabulü için, halka arz edilen payların piyasa değerinin 25 milyon TL’den az olması gerekmektedir. Yıldız ve Ana Pazar’ın başvurusunda gereken karlılık, faaliyet süresi gibi diğer sayısal koşullar GİP başvurularında aranmamaktadır. Kurulduğu günden bu yana GİP’te gerçekleştirilen 27 halka arzda şirketlerimiz 212 milyon TL kaynak elde etmişlerdir.⁹⁰

Halka arz, çağırı ve ilan yoluyla hisse senetlerinin çok sayıda ve önceden bilinmeyen yatırımcılara satılması şeklinde tanımlanabilir. Şirketlerin halka açılmak ve hisse senetlerinin organize bir pazarda işlem görmesini sağlamak suretiyle sağladıkları faydaları aşağıdaki gibi sıralayabiliriz:

- a) **Finansman Kaynağına Erişim:** Şirketlere öncelikle organize, şeffaf, etkin, istikrarlı, adil, rekabetçi ve güvenilir bir piyasa üzerinden düşük maliyetle geri ödemesi olmayan bir kaynağı elde etme imkânı sunulmaktadır.
- b) **Fiyat Oluşumu ve Likidite Sağlama:** Halka arz edilen payların şeffaf ve güvenilir bir ortamda piyasa arz ve talebine bağlı olarak alım ve satıma konu olması şirket paylarının sağlıklı fiyat oluşumunu sağlamakta olup, şirketlere likidite kazandırmaktadırlar.
- c) **Tanırlık ve Kredibilite Sağlama:** BİST’te işlem gören şirketlere ilişkin türlü bilgiler, şeffaflık ve kamuyu aydınlatma işlevi çerçevesinde Borsa Bültenleri, veri yayın kuruluşları, medya kuruluşları ve KAP vasıtasıyla yurtiçi ve yurtdışı yatırımcılara

⁸⁹ <http://www.borsaistanbul.com/urunler-ve-piyasalar/piyasalar/pay-piyasasi>

⁹⁰ Borsa İstanbul, Gelişen İşletmeler Pazarı Kılavuzu.

ulaşır. Ortaklık hakkında güvenilir, düzenli ve sürekli bilginin var olması gerek finans piyasasında gerek kendi sektöründe ortaklığın tanınırlığını artırır.

- d) Kurumsallaşma:** Ülkemizdeki işletmelerin birçoğunun karakteristik özelliği aile şirketi vasfını haiz olmalarıdır. Aile şirketleri yapıları gereği kurucusunun veyahut yönetiminde yer alan aile bireylerinin ömürleriyle sınırlı olmasını beraberinde getirebilmektedir. Şirketlerin hisse senetlerini halka arz etmesi, önemli bilgilerini kamuya duyurarak, zamanında düzenli raporlamalar yapması, yatırımcılara yönelik sorumluluk üstlenilmesi şirketin kurumsal yönetim anlayışına önemli katkı sağlamaktadır.
- e) İkincil Halka Arz İmkânı:** Şirketler sadece birincil halka arz ile değil, daha sonra, hisse senetleri işlem görmekte iken yatırım ve benzeri ihtiyaçları nedeniyle ortaya çıkan kaynak gereksinimlerini mevcut ortakların rüçhan haklarını kısıtlamak suretiyle gerçekleştirebilecekleri ikincil halka arzlar ile karşılamak suretiyle yeniden finansman imkânı yaratabilirler.

2.8.16. Kredi Garantisi

KOBİ'lerin banka kredisine başvururken karşılaştığı sorunlardan en önemlisi kuşkusuz teminat göstermeye ilişkin sorunlardır. Özellikle de uzun vadeli yatırım kredilerde istenen, nitelikli ve yüksek tutarlı teminatlar, KOBİ'leri zorlamakta ve finansmana erişimleri açısından KOBİ'lere engel teşkil etmektedir. İşte bu noktada devreye kredi garanti kuruluşları girmektedir. Kredi garanti kuruluşları, uzun vadeli yatırım kredilerinde istenen nitelikli ve yüksek tutarlı teminatları üstlenmekte ve işletmelere yatırım için uygun koşullar sağlamaktadır.

TOBB, KOSGEB ve çoğunluğu bankalardan oluşan diğer ortakların katılımıyla kurulan Kredi Garanti Fonu (KGF), yetkin ve güvenilir KOBİ'lere ve uygulanabilir projelere teminat sağlamayı amaçlamaktadır. KGF'nin; ileri teknoloji barındıran küçük girişimlerin ve ihracatın desteklenmesi, yaratı ve genç girişimciliğin geliştirilmesi, yenilikçi yatırımların arttırılması, bölgesel kalkınmasının ve istihdamın desteklenmesi amaçlarını taşımaktadır.

Bir sonraki bölümde ülkemizdeki KGF yapılanmasına detaylı olarak yer verilecektir.

3. KREDİ GARANTİ FONU⁹¹

3.1. KGF’İN TARİHÇESİ VE KURULUŞ AMACI

29 Temmuz 1991’de “Kredi Garanti Fonu İşletme ve Araştırma Anonim Şirketi” unvanıyla kurulan şirket, Bakanlar Kurulu’nun 14.07.1993 tarih ve 93/4496 sayılı, Türk-Alman Teknik İşbirliği Anlaşması ile “Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler İçin Bir Kredi Garanti Fonu Kurulmasına Yardım” konulu proje anlaşması doğrultusunda organizasyonunu tamamlamış ve 1994’te ilk kefaletini vererek faaliyetlerine başlamıştır. Kurumun unvanı 28.06.2007’de “Kredi Garanti Fonu Anonim Şirketi” şeklinde değiştirilmiştir.

KGF kurulurken Avrupa’daki kredi garanti kuruluşları örneklerinden yararlanılmıştır. KGF, ülkemizde KOBİ ve KOBİ dışı işletmelerin finansmana erişimini sağlamak için kefalet veren tek kurum olma özelliğine sahiptir.

KGF’nin, öncelikli olarak gelecek vadeden işletmeler olmak üzere tüm işletmelerin finansmana erişimine yardımcı olarak, ülkemizin büyüme ve kalkınmasına destek vermek gibi bir misyonu bulunmaktadır. KGF, teminat yetersizliği dolayısıyla çeşitli destek veya kredi imkânlarından yeterince faydalanamayan KOBİ ve KOBİ dışı işletmelerin, “müteselsil kefil” olmak suretiyle krediye erişimlerini; EximBank Kredileri, TUBİTAK transfer ödemeleri, Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı Destekleri, Türkiye Teknoloji Geliştirme Vakfı KOBİ Destekleri, KOSGEB geri ödemeli destekleri ve banka kredileri aracılığı ile sağlamaktadır.

KGF; TOSYÖV, MEKSA, KOSGEB, TOBB, TESK ve 27 bankadan oluşan ortakların sağladığı sermayesine dayalı olarak verdiği özkaynak kefaletlerinin yanı sıra Hazine Müsteşarlığı, Avrupa Yatırım Fonu (EIF) ve Bakü-Tiflis-Ceyhan Boru Hattı Şti. Türkiye Şubesi (BTC Co.) gibi kurum ve kuruluşlardan sağladığı hibe ve fonlara dayalı olarak çeşitli kefalet uygulamalarında bulunmaktadır.

KGF, bankalarla risk paylaşımı esasına göre çalışmakta, kredi oranının belli bir kısmına kadar kefil olabilmektedir. Bankalar tarafından kullanılacak kredilerin kefaleti kapsamında KGF, firmaların kredi değerliliğinin tespitinde öncelikli olarak bankanın görüşünü önemsemekte ve kredi riskinin belli bir oranda banka tarafından üstlenilmesini esas almaktadır.

⁹¹ Bu bölüm Kredi Garanti Fonu AŞ’nin resmi internet sitesi <https://www.kgf.com.tr/index.php/tr/>, KGF’nin 2016 Yılı Faaliyet Raporu, Hazine’nin resmi internet sitesi <https://www.hazine.gov.tr/>, Türkiye Halk Bankası A.Ş.’nin KOBİ’lere ilişkin resmi internet sitesi <http://www.halkbankkobi.com.tr> ve Türkiye Garanti Bankası A.Ş.’nin resmi internet sitesi <https://www.garanti.com.tr> ‘den derlenmiştir.

KOBİ'lere kefalet desteği sağlanmasına ilişkin olarak Bakanlar Kurulu'nun 14.07.2009 tarih ve 2009/15197 sayılı "Kredi Garanti Kurumlarına Sağlanacak Hazine Desteğine İlişkin Usul ve Esaslar Hakkındaki Kararı" ile KGF'ye 1 Milyar TL Hazine kontrgarantisi sağlanmıştır. İlgili meblağ 27.03.2015 tarih ve 6637 sayılı "Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun" ile 2 milyar TL düzeyine getirilmiştir.

Bakanlar Kurulu'nun 30.10.2016 tarih ve 2016/9538 sayılı "Kredi Garanti Kurumlarına Sağlanan Hazine Desteğine İlişkin Kararı" ile KGF tarafından verilecek kefaletlerin toplam miktarı 20 milyar TL seviyesine yükseltilmiş, akabinde, 07.12.2016 tarihinde Hazine Müsteşarlığı ile Kredi Garanti Fonu arasında, işletmelere daha hızlı ve daha çok kefalet sağlayacak olan Hazine desteğine ilişkin protokol imzalanmıştır. İzleyen süreçte, 27.02.2017 tarih ve 2017/9969 sayılı "Kredi Garanti Kurumlarına Sağlanan Hazine Desteğine İlişkin Kararda Değişiklik Yapılmasına Dair Karar"⁹² ile birlikte, KGF tarafından sağlanacak kefaletin üst limiti 200 Milyon TL'ye yükseltilirken toplam kefalet hacmi de 250 milyar TL olarak belirlenmiş, kefalet limitlerinin yanı sıra kredi şartlarında (kefalet oranı, kredi tahsis süresi vb.) birtakım iyileştirmeler yapılmıştır.

Diğer taraftan, "Bankalarca Kredilerin ve Diğer Alacakların Niteliklerinin Belirlenmesi ve Bunlar İçin Ayrılacak Karşılıklara İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik" ile Hazine destekli KGF kefaletleri 1. grupta, KGF'nin özkaynaklarından verilen kefaletler ise önce 3. grupta, sonra 2015'te alınan kararlarla birlikte 2. grupta sayılmaya başlanmıştır.

2016 yılı içerisinde KGF Esas Sözleşmesi değişen Türk Ticaret Kanunu hükümleri ve gelişen faaliyet alanına mutabık olacak şekilde yenilenmiş, 20.12.2016'da gerçekleştirilen Olağanüstü Genel Kurul'da kabul edilerek yürürlüğe girmiştir.

3.2. KGF'NİN ORTAKLIK YAPISI

Şirketin kurucuları MEKSA (Mesleki Eğitim ve Küçük Sanayii Destekleme Vakfı), TOSYÖV (Türkiye Orta Ölçekli İşletmeler, Serbest Meslek Mensupları ve Yöneticiler Vakfı), TOBB (Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği) ve TESK (Türkiye Esnaf ve Sanatkarları Konfederasyonu)'tir. 1995'te KOSGEB (Küçük ve Orta Ölçekli Sanayii Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı) ve 1996'da Türkiye Halk Bankası A.Ş. ortak olarak şirkete katılmıştır.

KGF'nin ortaklık yapısı şu şekildedir⁹³:

Tablo 3.1: KGF'nin Ortaklık Yapısı

TOBB – Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği	%29,1667
KOSGEB – T.C. Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeleri Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı	%29,1583
TESK – Türkiye Esnaf ve Sanatkarları Konfederasyonu	%0,1244
TOSYÖV – Türkiye Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler Serbest Meslek Mensupları ve Yöneticiler Vakfı	%0,0080
MEKSA – Mesleki Eğitim ve Küçük Sanayii Destekleme Vakfı	%0,0040
Albaraka Türk Katılım Bankası A.Ş.	%1,5384
Alternatif Bank A.Ş.	%1,5384
Akbank T.A.Ş.	%1,5384
Anadolubank A.Ş.	%1,5384
Burgan Bank A.Ş.	%1,5384
Denizbank A.Ş.	%1,5384
Fibabanka A.Ş.	%1,5384
HSBC Bank A.Ş.	%1,5384
ING Bank A.Ş.	%1,5384
Kuveyt Türk Katılım Bankası A.Ş.	%1,5384
Nurol Yatırım Bankası A.Ş.	%1,5384
Odeabank A.Ş.	%1,5384
QNB Finansbank A.Ş.	%1,5384
Şekerbank T.A.Ş.	%1,5384
Turkland Bank A.Ş.	%1,5384
Türkiye Cumhuriyeti Ziraat Bank A.Ş.	%1,5384
Türk Ekonomi Bankası A.Ş.	%1,5384
Türkiye Finans Katılım Bankası A.Ş.	%1,5384
Türkiye Garanti Bankası A.Ş.	%1,5384
Türkiye Halk Bankası A.Ş.	%1,5384
Türkiye İhracat Kredi Bankası A.Ş.	%1,5384
Türkiye İş Bankası A.Ş.	%1,5384
Türkiye Sınai Kalkınma Bankası A.Ş.	%1,5384
Türkiye Vakıflar Bankası T.A.O.	%1,5384
Vakıf Katılım Bankası A.Ş.	%1,5384
Yapı ve Kredi Bankası A.Ş.	%1,5384
Ziraat Katılım Bankası A.Ş.	%1,5384

⁹³ KGF'nin Ortaklık Yapısı, 1 Aralık 2017 <http://www.kgf.com.tr/index.php/tr/hakimizda/ortaklik-yapisi>

3.3. KGF'NİN KAYNAKLARI

- a) **KGF Özkaynakları:** KGF; TOBB, KOSGEB, TESK, TOSYÖV, MEKSA ve 27 bankadan oluşan ortaklarının sağladığı 318.281.750 TL sermayesiyle kefalet desteği sağlamaktadır.
- b) **Hazine Müsteşarlığı Fonu:** 2008 yılında yaşanan ekonomik krizden olumsuz etkilenen KOBİ'lere destek sağlamak amacıyla 2009/15197 sayılı Bakanlar Kurulu Kararıyla Hazine Müsteşarlığı tarafından KGF'ye 1 milyar TL'lik kaynak sağlanmıştır. Söz konusu fon 27.03.2015 tarih 6637 no.lu "Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamede Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun" ile 2 milyar TL düzeyine yükseltilmiştir. Söz konusu tutar 31.10.2016 tarihinde 2016/9538 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile 25 milyar TL'ye ve son olarak 27.02.2017 tarih 2017/9969 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile 250 milyar TL'ye yükseltilmiştir.
- c) **Avrupa Yatırım Fonu (EIF):** Avrupa Yatırım Fonu kapsamında; Büyüyen Anadolu'ya Kredi Kolaylıkları Programı (BAKK), Avrupa Birliği Rekabet Edebilirlik ve Yenilikçilik Programı ve Çok Yıllı Program ile KOBİ'lere destek sağlanmış ve sağlanmaya devam edilmektedir.
- d) **BTC (Bakü-Tiflis-Ceyhan) Boru Hattı Projesi:** Proje, 2007 yılında Bakü-Tiflis-Ceyhan boru hattı güzergâhında bulunan Adana, Osmaniye, Kahramanmaraş, Kayseri, Sivas, Gümüşhane, Erzincan, Erzurum ve Ardahan illerinde ekonomik faaliyetlerini sürdüren KOBİ'lere yönelik olarak başlatılmış olup, 2017 yılında sona erdirilmesi planlanmaktadır. KGF ile BTC Co. işbirliğinde yürütülen proje için ilgili kuruluşlar tarafından 2 milyon USD'lik bir fon oluşturulmuştur. KGF'nin kurumsal kefalet fonksiyonu sayesinde, söz konusu fon ile toplam 20 milyon USD'lik kefalet ve toplam 25 milyon USD'lik kredi hacmi yaratılması hedeflenmiştir.

3.4. KGF KEFALETİNE BAŞVURMA

KGF kefaletine başvurular, bankalar kanalıyla veyahut doğrudan KGF'ye başvurmak suretiyle gerçekleştirilmektedir. Şöyle ki; KOBİ'lerin bankalardan kullanacakları krediler için KGF ile protokol imzalayan bankaların herhangi birine başvurması yeterli olmaktadır. Aynı süreç, KGF ile protokol imzalayan finansal kiralama şirketleri için de geçerlidir.

3.5. KGF'NİN KEFALET VERDİĞİ FİNANS KURULUŞLARI

İlk zamanlarda yalnızca Türkiye Halk Bankası A.Ş. tarafından kullanılan KOBİ kredilerine kefalet veren KGF, imzalanan protokoller çerçevesinde, Eylül 2017 itibarıyla, KOBİ'lerin aşağıdaki 39 finans kuruluşundan kullandığı kredilere kefalet sağlamaktadır.⁹⁴

- Albaraka Türk Katılım Bankası A.Ş.
- Alternatif Bank A.Ş.
- Akbank T.A.Ş.
- AnadoluBank A.Ş.
- Burgan Bank A.Ş.
- Denizbank A.Ş.
- Fibabanka A.Ş.
- HSBC Bank A.Ş.
- İNG Bank A.Ş.
- Kuveyt Türk Katılım Bankası A.Ş.
- Nurol Yatırım Bankası A.Ş.
- Odea Bank A.Ş.
- Finansbank A.Ş.
- Şekerbank T.A.Ş.
- Turkland Bank A.Ş.
- Türkiye Cumhuriyeti Ziraat Bankası A.Ş.
- Türk Ekonomi Bankası A.Ş.
- Türkiye Finans
- Türkiye Garanti Bankası A.Ş.
- Türkiye Halk Bankası A.Ş.
- Türkiye İhracat Kredi Bankası A.Ş.
- Türkiye İş Bankası A.Ş.
- Türkiye Sınai Kalkınma Bankası A.Ş.
- Türkiye Vakıflar Bankası T.A.O
- Vakıf Katılım
- Yapı ve Kredi Bankası A.Ş.
- Ziraat Katılım
- Ak Finansal Kiralama A.Ş.
- Alternatif Finansal Kiralama A.Ş.
- Burgan Finansal Kiralama A.Ş.
- Finans Finansal Kiralama A.Ş.
- Garanti Finansal Kiralama A.Ş.
- Halk Finansal Kiralama A.Ş.
- İNG Finansal Kiralama A.Ş.
- İş Finansal Kiralama A.Ş.
- Şeker Finansal Kiralama A.Ş.
- Vakıf Finansal Kiralama A.Ş.
- Yapı Kredi Finansal Kiralama A.O.
- Ziraat Finansal Kiralama A.Ş.

KGF tüm bankalar ile tek tip protokol imzalamıştır. EximBank hariç olmak üzere, yukarıda adı geçen banka ve finans kuruluşlarının kefalet uygulamalarında herhangi bir farklılık bulunmamaktadır. KGF, bankalar tarafından alınan kefalet taleplerini, tarihlerine göre sıraya almaktadır.

⁹⁴ <http://www.kgf.com.tr/index.php/tr/desteklerimiz/kefalet-verdigimiz-kurum-ve-kuruluslar/kefalet-verdigimiz-finans-kuruluslari>

3.6. KGF'NİN KEFALET VERDİĞİ KURUMLAR

Eximbank kredileri ile KOSGEB, TÜBİTAK ve TTGV desteklerinden yararlanmak isteyen KOBİ'ler KGF A.Ş. Genel Müdürlüğüne veyahut 35 ilde yer alan 40 KGF şubesine direkt başvurabilecekleri gibi, www.kgf.com.tr adresinin yanı sıra yukarıda adı geçen kuruluşların web sitelerinden de ulaşılabilen başvuru formlarının doldurulması suretiyle başvuru yapılabilmektedir. KGF ile yukarıda adı geçen kurumlar ve Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı arasında yapılan protokol detaylarına aşağıda yer verilmiştir.⁹⁵

- d) Türk Eximbank:** Türk Eximbank (Türkiye İhracat Kredi Bankası A.Ş.) ile KGF A.Ş. arasında 29 Aralık 2014'te imzalanan protokol gereği; Türk Eximbank'ın doğrudan kullandığı kredilerde, KGF A.Ş.'nin kefaleti %100 oranında asli teminat kabul edilmektedir.
- e) KOSGEB:** KOSGEB ile KGF arasında 27 Haziran 2014 tarihinde imzalanarak yürürlüğe giren "KOSGEB desteklerinden yararlanacak KOBİ'lere KGF'nin Doğrudan Kefaleti Protokolü" gereğince; KGF, teminat yetersizliği dolayısıyla KOSGEB destek programlarındaki geri ödemeli desteklere erişemeyen veyahut erişmekte güçlük çeken KOBİ'lerin sorunlarına çözüm olmakta, KOBİ'lerin bankalar nezdindeki limitlerini kullanmadan kamusal desteklerden faydalanabilmelerini sağlamaktadır.
- f) TÜBİTAK:** TÜBİTAK (Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu) ile KGF A.Ş. arasında 18 Şubat 2014 tarihinde imzalanan "Transfer Ödemesi Kefalet Protokolü" doğrultusunda; KOBİ'lerce gerçekleştirilen TÜBİTAK tarafından destekli Ar-Ge çalışmalarının veyahut yenilik projelerinin finansmanında, ilgili KOBİ'ler bankaya başvurmadan direkt olarak KGF'den teminat mektubu alabilmekte, dolayısıyla KOBİ'ler için ön ödeme kolaylığı sağlanmaktadır.
- g) TTGV:** TTGV (Türkiye Teknoloji Geliştirme Vakfı) ile KGF A.Ş. arasında 15 Nisan 2010'da imzalanan çerçeve sözleşme ile kuruluşundan bugüne teknoloji geliştirme projelerin destek sağlamış olan TTGV'nin sağladığı proje finansman desteklerinden yararlanacak KOBİ'lerin teminatı olmak üzere herhangi bir banka aracılığı olmaksızın KGF tarafından %100 oranında doğrudan kefalet verilebilmektedir.

⁹⁵ <http://www.kgf.com.tr/index.php/tr/desteklerimiz/kefalet-verdigimiz-kurum-ve-kuruluslar/kefalet-verdigimiz-kurumlar>

h) Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı: Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı'na yürütülen "Teknolojik Ürün Yatırım Destek Programı" kapsamında, öncelikli teknoloji alanlarında yer alan Ar-Ge ve yenilik faaliyetleri sonucu ortaya çıkan yeni ürün/ürünleri ticarileştirmek, ülke ekonomisine katma değer oluşturmak, uluslararası pazarlarda yer alarak teknolojik ürün ihracatına öncülük etmek ve ülkemizde yerleşik işletmelerin yapacakları yatırımları desteklemek üzere proje sahibi KOBİ'lere yapılan Geri Ödemesiz Destek ön ödemelerinin KGF kefaleti ile teminatlandırılması amacıyla KGF ile Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı arasında 21.11.2016 tarihinde protokol imzalanmıştır.

3.7. KGF'DEN YARARLANABİLECEKLER

KGF'nin kefaletinden KOBİ'ler ile KOBİ vasfını haiz işletmeler ve KOBİ kapsamında esnaf ve sanatkârlar, tarımsal işletmeler, çiftçiler ve serbest meslek mensupları yararlanabilmektedir. Ayrıca KOBİ dışı; havayolu işletmeleri, seyahat acenteleri, gemi inşa sanayi işletmeleri, KOBİ tanımı dışında kalan ihracatçılar ve diğer yararlanıcılar, Bakanlar Kurulu kararında belirtilen şartları haiz olmaları durumunda Hazine destekli KGF kefaletinden yararlanabilmektedir.

3.8. KGF TARAFINDAN VERİLEN KEFALETLERİN AMACI

KGF tarafından işletmelerin ihtiyaçlarına yönelik olarak; yeni iş kurma, yeni işyerine taşınma, nakit sıkışıklığının giderilmesi, mevcut tesisin genişletilmesi, yeni teknoloji kullanımı, hammadde temini, ithalat ve ihracatın finansmanı, leasing, teminat mektubu amaçlı kredilere ve KOBİ'lerin kullandığı diğer nakdi ve gayrinakdi her türlü krediye kefalet verilmekte olup, kredi türü konusunda herhangi bir sınırlama bulunmamaktadır.

3.9. KGF SİSTEMİNİN İŞLEYİŞİ

Bu bölümde KGF'nin kendi öz kaynaklarıyla verdiği kefaletler ile Hazine desteği ile sağladığı kefaletlere ilişkin başvuru, değerlendirme, tahsis ve kullandırım süreçleri detaylı olarak incelenecektir.

Özkaynak Kefaletleri

a) Risk Paylaşımı Kefalet (Bankalar aracılığı ile)

- Portföy Garanti Sistemi (PGS)
- Portföy Limit Sistemi (PLS)

b) Doğrudan Kefalet (Eximbank, KOSGEB, TUBİTAK, TTGV, Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı)

Hazine Destekli Kefaletler

c) Risk Paylaşımı Kefalet (Bankalar aracılığı ile)

- Portföy Garanti Sistemi (PGS)
- Portföy Limit Sistemi (PLS)

d) Doğrudan Kefalet (Eximbank)

Özkaynak kapsamında verilen kefalet ile Hazine desteği ile verilen kefalet başvuruları arasında önemli bir farklılık bulunmamaktadır. Yalnızca, KGF'nin kendi sermayesinden verdiği özkaynak kefaletlerinde yapılan başvuru değerlendirirken, önce Bankalar tarafından bir mali istihbarat süreci yürütülmekte, akabinde Bankalar tarafından uygun bulunan kefalet talepleri KGF tarafından uzmanlar vasıtasıyla ilgili işletmeler kredi değerliliği açısından incelenerek karara bağlanmaktadır. Buna karşılık Hazine desteğiyle verilen kefaletlerde KGF, bankalardan ayrı bir mali istihbarat süreci yürütmemektedir.

Portföy Garanti Sistemi (PGS), KGF'nin her bir yararlanıcıyı ayrı ayrı incelemek yerine, KGF tarafından belirlenen kriterlere göre oluşturulan kredi havuzu için bankalara tahsis edilecek portföy limiti dahilinde, belli bir tazmin üst limiti ile sınırlı olmak üzere risk paylaşımı esasına göre kefalet vermesini ifade eder. Bu sistem kapsamında KGF, bankalara azami olarak %7 oranında bir üst limit tahsis etmektedir.

KGF tarafından belirlenen limit, oran ve koşulları, düzenlenen "Portföy Garanti Kefalet Mektubu" ile bankalara bildirilir. Portföy Garanti Kefalet Mektubu, her bir portföy limiti için KGF'nin müteselsil kefaleti oranında kefalette bulunulan tutar ve süre gösterilmek suretiyle,

bankalara hitaben düzenlenir ve risk doğduğunda kullanılan kredilerin risk paylaşım oranında tazmin üst limitini aşmamak kaydıyla geri ödeneceğini taahhüt eder.

Bir işletme PGS kapsamında birden fazla bankadan kredi kullanabilecek olup, KGF kefaletiyle kullanılan kredilerin toplamı ilgili kefalet limiti hesaplanırken dikkate alınır. Birden fazla firması olan işletme sahibi ise, her firması için belirlenen limitlerin aşılması ve portföy limitinin dolmamış olması şartıyla birden fazla kredi kullanabilmektedir.

Portföy Limit Sistemi (PLS), KGF tarafından bankalara tahsis edilen kredi limiti üzerinden;

- a) Hazine desteğiyle verilen kefaletlerde, Bankaların kredi derecelendirme notlarının KFG'ye ait KOBİS sistemi notlarıyla eşleştirildiği ve sağlanan kefalet tutarı üzerinden belli bir tazmin üst limiti içinde kalmak koşuluyla sağlandığı,
- b) Özkaynak kapsamında verilen kefaletlerde ise KGF'ye ait KOBİS ile kredi değerliliğinin tespit edildiği ve tazmin üst limitinin uygulanmadığı

Kefalet sistemidir.

3.9.1. KGF Özkaynak Kefaletleri

Özkaynaktan verilen kefaletlerden KOBİ'lerin yanı sıra, bu niteliği haiz esnaf ve sanatkârlar, serbest meslek mensupları, kooperatifler (arsa ve konut yapı kooperatifleri hariç), çiftçiler ve KGF'nin Ana Sözleşmesi'nde belirlenen/belirlenecek nitelikleri taşıyan yurt içinde yerleşik gerçek ve/veya tüzel kişi işletmeleri yararlanabilmektedir.

Yararlanıcı/risk grubu bazında KGF kefalet limiti (bankaların kullandığı kredilere KGF tarafından sağlanan kefalet tutarı) 3 milyon TL, azami kefalet oranı ise %80'dir. Kefalet tutarı için alt sınır bulunmamaktadır. Birden çok bankadan KGF kefaletiyle kredi kullanılması durumunda da bu limit geçerlidir.

KGF özkaynağından verilen kefaletlerin vade sınırlarına bakıldığında;

- a) İşletme kredilerinde vade asgari 6 ay, azami 60 ay olup, ödemesiz dönem azami 1 yıldır.
- b) Yatırım kredilerinde ise vade asgari 6 ay, azami 84 ay olup, ödemesiz dönem azami 2 yıldır.
- c) Borçlu Cari Hesap (BCH)/Rotatif Kredi ve Doğrudan Borçlandırma Sistemi (DBS) şeklinde kullanılacak kredilere verilecek kefaletlerde azami vade 18 aydır.

- d) Yararlanıcı lehine bayilik ve mal teminine yönelik düzenlenecek teminat mektuplarına kefalet talep edilmesi halinde, kefalet vadesi azami 1 yıl olacaktır. Kefaletin vadesi, teminat mektubunun vade bitiş tarihinden itibaren azami 1'er yıllık sürelerle olmak üzere, her talepte kefalet komisyonunun yatırılması şartı ve KGF'nin yazılı onayına istinaden uzatılabilir.

Bankalar üzerinden tahsis edilen kefaletlerde tahsis süresi 1 yıl olup, ilk 6 ay içerisinde kullanılmayan fakat daha sonrasında (tahsis süresi yani 1 yılı aşmayacak şekilde) kullanılmak istenen kefaletlerde KGF onayı muhakkak gerekmektedir. Aksi takdirde kefalet geçersiz sayılacaktır.

KGF'nin başvuru değerlendirme süreci, tam ve eksiksiz gelen başvurular için aynı gün başlamakla birlikte, talebin büyüklüğüne göre ve ilgili işletmelerin bilanço yapılarına göre 10 iş günü içerisinde neticelenmektedir.

KGF özkaynağından verilen kefaletlerde başvuru ve değerlendirme süreçleri; Risk Paylaşımlı Kefalet Süreci ve Doğrudan Kefalet Süreci olmak üzere iki şekilde gerçekleştirilmektedir.

a) Risk Paylaşımlı Kefalet Süreci

Krediye ihtiyacı bulunan KOBİ, öncelikle Banka'ya başvurmaktadır. Banka, firma hakkında gerekli değerlendirmeleri yaptıktan sonra krediye onay verip KGF'yi bilgilendirmektedir. Ardından KGF de kendine ait KOBİS sistemi üzerinden firma hakkında kredi derecelendirmesi yapmaktadır. Olumlu bulunan başvurular onaylandıktan sonra Banka'ya bildirilmektedir. Son olarak Banka, onay bildirimini aldıktan sonra gerekli şartlara uymak koşulu ile KOBİ'ye kredi kullanmaktadır.

Şekil 3.1: KGF Özkaynaklı Kredilerde Risk Paylaşımlı Kefalet Süreci

KOBİ'ler için kefalet limiti azami 3 Milyon TL'dir.

b) Doğrudan Kefalet Süreci

Doğrudan kefalet süreci ise iki şekilde gerçekleştirilmektedir:

Birincisinde; KOBİ, Kurum'a (Bilim Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, TTGV, TUBİTAK ve KOSGEB) destek, KGF'ye ise kefalet için başvurmaktadır. Kurum gerekli değerlendirmeyi yapıp krediye onay verdikten sonra, KGF, KOBİS sistemiyle firmayı derecelendirmekte, krediye onay vermesi durumunda onayını Kurum'a bildirmektedir. Onay sonrası Kurum, KOBİ'ye gerekli desteği sağlamaktadır.

Şekil 3.2: KGF Özkaynaklı Kredilerde Doğrudan Kefalet Süreci – 1

KOBİ'ye sağlanan destek ise limitler bazında değişmektedir.

İkincisinde ise; KOBİ, Eximbank'a kredi, KGF'ye ise kefalet için başvurmaktadır. Eximbank başvuruyu değerlendirdikten sonra krediye onay vermektedir. Sonrasında KGF, firma hakkında KOBİS üzerinden derecelendirme yapıp, kefalet için onay vermektedir. Onayın Eximbank'a bildirilmesinin akabinde Eximbank KOBİ'ye krediyi kullanmaktadır.

Şekil 3.3: KGF Özkaynaklı Kredilerde Doğrudan Kefalet Süreci – 2

Bu kapsamda KOBİ'ler için kefalet limiti azami 3 milyon TL olarak belirlenmiştir.

Yararlanıcılardan her talep için ayrı ayrı 400 TL başvuru ücreti ve yararlanıcının onaylanan kefalet başvurusu için 250 TL kefalet ücreti tahsil edilir.

Yararlanıcıdan tahsil edilecek komisyon oranları ilk yıl için onaylanan kefalet tutarı üzerinden, müteakip yıllarda ise KGF'nin riski üzerinden,

- a) Taahhüt hizmetlerine yönelik geçici ve kesin teminat mektuplarında %1
- b) Diğer tüm nakit ve gayrinakdi kredilere ilişkin kefaletlerde %2

Olarak uygulanmaktadır. İzleyen yıl komisyonları da kefalet riski üzerinden yıllık peşin olarak alınır.

3.9.2. Hazine Destekli KGF Kefaletleri

Hazine destekli KGF kefaletinden KOBİ tanımına sahip yararlanıcılar ve KOBİ dışı yararlanıcılar faydalanabilir.

KOBİ tanımına sahip yararlanıcılar; 19.10.2015 tarihli ve 2005/9617 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile yürürlüğe konulan "Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmelerin Tanımı, Nitelikleri ve Sınıflandırılması Hakkında Yönetmelik" ile tanımlanan KOBİ niteliğini haiz işletmeler ve KOBİ kapsamında sayılan esnaf ve sanatkâr, serbest meslek erbabı, tarımsal işletme ve çiftçilerdir.

KOBİ dışı yararlanıcılar; KOBİ niteliğindeki yararlanıcı tanımı dışında kalan havayolu işletmeleri, seyahat acenteleri, gemi inşa sanayi işletmeleri, KOBİ tanımı dışında kalan ihracatçılar ve diğer yararlanıcılardır.

Hazine destekli KGF kefaletleri kapsamında; bireysel krediler, çek karnesi ile şirket kredi kartları hariç olmak üzere ilk defa veya ilave kredi olarak kullanılacak, yenilenecek, yeniden vadelenirilecek veya yapılandırılacak TL ve/veya döviz cinsinden ve/veya dövize endeksli nakdi ve gayrinakdi krediler için talepte bulunulabilir.

Hazine destekli KGF kefaletlerinde başvuru değerlendirme süreci aynı gün başlamakla birlikte talebin büyüklüğüne ve işletmelerin bilanço yapılarına göre başvurunun sonuçlanması 7 iş gününe kadar uzayabilmektedir.

Firmaların hazine destekli KGF kefaletlerinden yararlanabilmeleri için firmalardan aranan ortak koşullar şöyledir:

- a) Yararlanıcıların Türkiye Cumhuriyeti kanunlarına göre kurulmuş ve yurtiçinde faaliyet gösteren gerçek ve tüzel kişi işletmelerden biri olması

- b) Yararlanıcı ile Yararlanıcı ve/veya ortaklarının ayrı ayrı ya da birlikte %25 ve üzeri hisse ile ortak olduğu şirketlerin, krediye başvuru sırasında iflas, fesih, iflas erteleme ve konkordato sürecinde olmaması
- c) Yararlanıcının bankaya başvuru tarihine göre Bankalarca Kredilerin ve Diğer Alacakların Niteliklerinin Belirlenmesi ve Bunlar İçin Ayrılacak Karşılıklara İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik uyarınca kredilerinin donuk alacak niteliğinde üçüncü, dördüncü ve beşinci grupta izlenen kredilerden biri olmaması
- c) Yararlanıcının, kredi kullandırım sırasında en çok 30 gün öncesine kadar bir tarihte alınmış yazı ile belgelendirilecek şekilde, “21.07.1953 tarih ve 6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun’un 22/A maddesi” kapsamında vergi dairesine ve “31.05.2006 tarih ve 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu’nun 90. maddesinin altıncı fıkrası kapsamında” Sosyal Güvenlik Kurumu’na vadesi geçmiş borçlarının olmaması, bu kapsamda borç bulunması halinde yeniden yapılandırılması ve yapılandırmanın bozulmamış olması, aksi takdirde borç tutarının kredinin %20’sini aşmaması şartıyla KGF kefaleti ile sağlanan krediden öncelikli olarak bu borçların ödenmesi

KGF, “Kefalet Mektubu” düzenleyerek bankalara göndermektedir. Kefalet Mektubu, KGF’nin müteselsil kefaleti ile kullanılan/kullanılacak kredilerde yararlanıcılar lehine her bir kredi için kefalette bulunulan tutar ve süre gösterilmek suretiyle bankalara hitaben düzenlenir ve risk doğduğunda bankalarca kullanılan kredinin risk paylaşım oranlarında geri ödeneceğini taahhüt eder. Kefalet Mektubu’nun düzenlendiği tarihten itibaren 90 gün sonraki bir tarihte kullanılan kredilerde KGF’nin kefalet yükümlülüğü bulunmamaktadır. İlgili sürenin geçmesi nedeniyle bankalarca kredinin kullanılamaması durumunda, kefalet tahsis tarihinden itibaren 1 yıllık süre geçmemiş olmak şartıyla, KGF kefaletiyle yararlanıcı lehine kredi kullanılabilmesi için KGF’den yeni bir Kefalet Mektubu talebinde bulunulması zorunludur.

Diğer taraftan, bankalar tarafından KGF’ye ibraz edilen vergi ve SGK borcu durum belgelerinin tarihlerine göre, 90 günlük süre içerisinde kredinin kullanılması gerekmektedir.

KGF kefalet süresi, kredinin kullanıldığı günden başlayıp kredi vadesinin bitimini takip eden 150. günün sonudur. Bu sürenin bitiminden sonra yapılacak kefalet tazmin talepleri KGF tarafından yerine getirilmeyecek olup, KGF kefaleti bu süre sonunda hükümsüz olacaktır.

Hazine destekli KGF kefaleti kapsamında kredi tahsis ve kullandırım süreçleri; Risk Paylaşımlı Kefalet Süreci ve Doğrudan Kefalet Süreci olmak üzere iki şekilde gerçekleştirilmektedir.

a) Risk Paylaşımlı Kefalet Süreci

Portföy Garanti Sistemi (PGS) ve Portföy Limit Sistemi (PLS) olmak üzere iki şekilde gerçekleştirilmekte olup, söz konusu kredi tahsis ve kullandırım süreçlerine aşağıda yer verilmiştir.

Portföy Garanti Sistemi (PGS)'de genel işleyiş şu şekildedir. Firmalar öncelikle kredi için Banka'ya başvurmaktadır. Banka, başvuruyu değerlendirip firma hakkında kredi derecelendirmesi gerçekleştirdikten sonra firmaya kredi tahsisi yapmakta, akabinde firmanın kefalet talebini KGF'ye iletmektedir. KGF, kendisine iletilen başvuruyu, işleme aldığı tarihten itibaren 7 iş günü içerisinde değerlendirerek Banka'ya onay vermekte, onay akabinde Banka firmaya krediyi kullandırmaktadır.

Şekil 3.4: Hazine Destekli KGF Kredilerinde Kefalet Süreci – PGS

PGS kapsamında kullanılan Hazine destekli KGF kredilerinde limitler şu şekilde belirlenmiştir:

- Kadın girişimciler ve genç girişimciler için azami 2,5 milyon TL'dir.
- KOBİ'ler ve ihracatçı KOBİ'ler için azami 12 milyon TL'dir.
- KOBİ dışı firmalar ve KOBİ dışı ihracatçı firmalar için azami 200 milyon TL'dir.

Kefalet oranları; genç ve kadın girişimciler ile KOBİ'lerde %90, ihracatçı KOBİ'ler ve KOBİ dışı ihracatçı firmalarda %100, KOBİ dışı firmalarda %85 olarak belirlenmiştir.

Kefalet vadeleri ise kredi türlerine göre değişmekte olup şu şekilde uygulanmaktadır:

- İşletme kredileri için, azami 1 yıl ödemesiz dönem imkânıyla birlikte asgari 6 ay, azami 60 aydır.
- Yatırım kredileri için, azami 3 yıl ödemesiz dönem imkânıyla birlikte asgari 6 ay, azami 120 aydır.
- Gayrinakdi krediler için, kredinin işletmeye yönelik olması halinde azami 5 yıl, yatırıma yönelik olması halinde azami 10 yıldır.
- Eximbank'a hitaben verilen mektuplarda için, işletme kredilerinde azami 5 yıl, yatırım kredilerinde azami 10 yıldır.

Bu kapsamda kullanılan kredilerde başvuru ücreti bulunmamakta olup, KGF'nin kefalet tutarı üzerinden, Kefalet Mektubu talebi sırasında bir defaya mahsus olmak üzere standart %0,03 oranında bir komisyonun, KGF'nin bankalar nezdindeki hesaplarına ilgili bankalarca peşin olarak yatırılması sağlanır.

PGS kapsamı dışında kalan kefaletler (PLS)'de ise genel işleyiş şu şekildedir. Firmalar öncelikle kredi için Banka'ya başvurmaktadır. Banka, başvuruyu değerlendirip firma hakkında kredi derecelendirmesi gerçekleştirdikten sonra firmaya kredi tahsisi yapmakta, akabinde firmanın kefalet talebini KGF'ye iletmektedir. KGF, kendisine iletilen başvuruyu, işleme alındığı tarihten itibaren 7 iş günü içerisinde değerlendirerek Banka'ya onay verir. Onay akabinde Banka firmaya krediyi kullanır.

Şekil 3.5: Hazine Destekli KGF Kredilerinde Kefalet Süreci – PLS

PLS kapsamında kullanılan Hazine destekli KGF kredilerinde limitler şu şekilde belirlenmiştir:

- Gemi inşa sanayii için azami 70-200 milyon USD arasında değişmektedir.

- Seyahat acenteleri için azami 120 milyon TL'dir.
- Havayolu işletmeleri için azami 120 milyon TL'dir.
- KOBİ dışı işletmeler ve KOBİ dışı ihracatçı işletmeler için azami 200 milyon TL'dir.

Kefalet oranları; gemi inşa sanayii için %70, seyahat acenteleri için %70, havayolu işletmeleri için %85, KOBİ dışı işletmeler için %85 ve KOBİ dışı ihracatçı işletmeler için %100 olarak belirlenmiştir.

Kefalet vadeleri ise kredi türlerine göre değişmekte olup şu şekilde uygulanmaktadır:

- İşletme kredileri için, azami 1 yıl ödemesiz dönem imkânıyla birlikte asgari 6 ay, azami 60 aydır.
- Yatırım kredileri için, azami 3 yıl ödemesiz dönem imkânıyla birlikte asgari 6 ay, azami 120 aydır.
- Gayrinakdi krediler için, kredinin işletmeye yönelik olması halinde azami 5 yıl, yatırıma yönelik olması halinde azami 10 yıldır.
- Eximbank'a hitaben verilen mektuplarda için, işletme kredilerinde azami 5 yıl, yatırım kredilerinde azami 10 yıldır.

Kredi için başvuru ücreti bulunmamaktadır. Kefalet komisyon oranı ise gemi inşa sanayii için 2015/7331 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı hükümleri uyarınca belirlenen tutarlar üzerinden sağlanırken, seyahat acenteleri, havayolu işletmeleri, KOBİ dışı işletmeler ve KOBİ dışı ihracatçı işletmeler için %0,03 oranında uygulanmaktadır.

b) Doğrudan Kefalet Süreci

KOBİ, Eximbank'a kredi, KGF'ye ise kefalet için başvurmaktadır. Eximbank başvuruyu değerlendirdikten sonra krediye onay vermektedir. Sonrasında KGF, kendisine iletilen başvuruyu, işleme alındığı tarihten itibaren 7 iş günü içerisinde KOBİS üzerinden değerlendirerek Banka'ya kefalet için onay vermektedir. Onayın Eximbank'a bildirilmesinin akabinde Eximbank KOBİ'ye krediyi kullanmaktadır.

Şekil 3.6: Hazine Destekli KGF Kredilerinde Doğrudan Kefalet Süreci

Bu kapsamda kullanılan kredilerde KOBİ'ler için kefalet limiti azami 7,5 milyon TL iken, KOBİ dışı işletmelerde azami kefalet limiti 20 milyon TL olarak belirlenmiştir.

Kredi için başvuru ücreti bulunmamaktadır. Firmalardan her bir kefalet kullandırımını için bir kereye özgü kefalet tutarı üzerinden %0,03 oranında peşin olarak kefalet komisyonu tahsil edilmektedir.

KGF tarafından işleme alınan talepler, KGF'nin ortaklarının kredi ve kredilendirme konularında yetkin temsilcilerden oluşan Hazine ve Özkaynak Kredi Komiteleri tarafından ayrı ayrı değerlendirilmekte ve işleme alındığı tarihten itibaren 7 işgünü içinde karara bağlanmaktadır.

3.10. KGF KREDİLERİNE İLİŞKİN DİĞER BİLGİLER

Bir KOBİ kredi değerliliğine bağlı olarak, aynı anda hem KGF özkaynaklarından ve hem de Hazine desteğinden verilen kefaletler ile sağlanan kredilerden, belirlenen limitler kapsamında ayrı ayrı yararlanabilmektedir. İşletme, taksitlerini ödedikçe, ödenen taksitlerin tutarı oranında yeni kefalet talebinde bulunarak KGF kefaletinden yararlanabilir.

3.11. KGF KAPSAMINDA KULLANDIRILAN KREDİLER

KGF artık Türkiye ekonomisini regüle eden saygın bir finansal kurum haline gelmiştir. Personel sayısında ve kalitesinde artışa giden KGF, KOBİS ile birlikte talepleri objektif kriterler çerçevesinde değerlendirmeye başlamıştır. Daha evvel KGF'nin öz kaynaklarında uyguladığı Portföy Garanti Sistemi, Hazine kaynaklı kefaletlerde de uygulanmaya başlamıştır. Taleplerin sonuçlandırma süreleri geçmişte 30-40 günü bulurken, artık 1 güne kadar kısalmıştır.

Bu bölümde Kredi Garanti A.Ş. 2017 Yılı Faaliyet Raporu'ndan elde edilen veriler doğrultusunda KGF kefalet hacmindeki gelişmeler değerlendirilecektir.

3.11.1. KGF Kefalet Hacmindeki Gelişmeler

1994 yılından 2017 yılı sonuna kadar, Hazine desteğinden ve KGF özkaynaklarından verilen kefaletlerle sağlanan kredi tutarı 224,46 milyar TL'ye ulaşmıştır. Söz konusu kredilere toplam 199,81 milyar TL kefalet desteği sağlanmıştır.

Tablo 3.2: Yıllar İtibarıyla Kefalet Taleplerinin Karşılama Durumu (Milyon TL)
(Özkaynak + Hazine, 1994 – 2017)

Dönem	Talep Edilen Kefaletler (Gelen Talep)			Verilen Kefaletler (Onaylanan Talepler)			Kullandırılan Kefaletler (Açılan Talep)		
	Adet	Kredi Tutarı	Kefalet Tutarı	Adet	Kredi Tutarı	Kefalet Tutarı	Adet	Kredi Tutarı	Kefalet Tutarı
1994-2015	35.408	25.310	18.695	24.085	15.054	10.913	17.674	9.660	7.189
2016	30.220	14.387	11.389	23.365	9.580	7.375	19.506	6.682	5.128
2017	321.321	323.101	290.873	314.239	264.982	238.774	297.682	208.116	187.449
1994-2017	386.949	362.798	320.957	361.689	289.615	257.062	334.862	224.457	199.815

Kaynak: Kredi Garanti Fonu A.Ş. 2017 Yılı Faaliyet Raporu, s. 50.

Tablodan da görüleceği üzere, 1994–2016 yılları arasında kullandırılan kredilerin sayısından daha fazlası, yani kullandırılan toplam kredilerin %89'u 2017 yılı içerisinde kullandırılmıştır. Kullandırılan kredilerin önemli bir kısmı Hazine desteğinden verilen kefaletlerle sağlandığı için ilgili kredileri ayrı başlıklar altında değerlendirmek daha doğru olacaktır.

3.11.2. KGF Özkaynaklarından Verilen Kefaletler ile Sağlanan Banka Kredileri

1994 yılından 2017 yılı sonuna kadar, KGF özkaynaklarından KOBİ'lere toplam 18.834 adet kredi kullandırılmış olup, verilen 5,21 milyar TL'lik kefalet karşılığında 6,43 milyar TL'lik kredi kullanımına aracılık edilmiştir.⁹⁶

KGF, 2016 ve 2017 yılları içerisinde önemli yenilik ve değişikliklere imza atması nedeniyle, bir önceki yıllara nazaran daha çok KOBİ'ye ulaşmış, finansman erişiminde en öncelikli Kurum haline gelmiştir.

⁹⁶ Kredi Garanti Fonu A.Ş. 2017 Yılı Faaliyet Raporu, ss. 55-56.

Tablo 3.3: Yıllar İtibarıyla Kefalet Taleplerinin Karşılama Durumu (Milyon TL)
(Özkaynak, 1994 – 2017)

Dönem	Talep Edilen Kefaletler (Gelen Talep)			Verilen Kefaletler (Onaylanan Talepler)			Kullandırılan Kefaletler (Açılan Talep)		
	Adet	Kredi Tutarı	Kefalet Tutarı	Adet	Kredi Tutarı	Kefalet Tutarı	Adet	Kredi Tutarı	Kefalet Tutarı
1994-2015	22.473	13.707	10.492	14.273	7.467	5.645	9.963	4.220	3.290
2016	6.154	4.564	3.931	4.446	2.392	2.057	3.170	1.199	1.033
2017	10.001	5.446	4.656	6.888	2.381	2.076	5.701	1.008	886
1994-2017	38.628	23.716	19.079	25.607	12.239	9.777	18.834	6.427	5.209

Kaynak: Kredi Garanti Fonu A.Ş. 2017 Yılı Faaliyet Raporu, s. 55.

2017 yılı içerisindeki kredi ve kefalet oranlarına bakılacak olursa, kredilerde bir önceki yıla göre %14,2’lik bir azalışla, KOBİ’lere bankacılık sisteminden 19.506 adet kredi kullandırılmış olup, 1,01 milyar TL’lik kredi kullanımına 886 milyon TL’lik kefalet desteği sağlanmıştır. 2017 yılı içerisinde özkaynak kefaletleriyle sağlanan banka kredilerinin bir önceki yıla göre düşüş göstermesinin en önemli nedeni kuşkusuz Hazine destekli kefalet uygulamalarında 2016 yılının sonu ve 2017 yılının başında yapılan düzenlemelerdir. Yani firmalar, KGF özkaynaklarından verilen kefaletler ile sağlanan krediler yerine, Hazine desteğinden verilen kefaletler ile sağlanan kredilere yönelmiş veyahut yönlendirilmiştir.

Tablo 3.4: Verilen Kefaletlerin İşletme Ölçeklerine Göre Dağılımı (Milyon TL)
(Özkaynak, 1994 – 2017)

Ölçekler	İşlem Adedi	Verilen Kefalet ile Kullandırılan Kredi Hacmi	Kefalet Tutarı	Oran (%)
Mikro İşletmeler (1-9)	13.142	2.054	1.671	32
Küçük İşletmeler (10-49)	4.104	2.715	2.178	42
Orta Ölçekli İşletmeler (50-249)	1.588	1.658	1.360	26
TOPLAM	18.834	6.427	5.209	100

Kaynak: Kredi Garanti Fonu A.Ş. 2017 Yılı Faaliyet Raporu, s. 55.

Diğer taraftan, 1994 – 2017 yılları içerisinde verilen kefaletlerle birlikte mikro işletmelerin toplam içindeki payı %32 olurken, küçük işletmeler payı %42 ve orta ölçekli işletmelerin payı %26 olarak gerçekleşmiştir.

Tablo 3.5: Verilen Kefaletlerin Sektörlere Göre Dağılımı (Milyon TL)
(Özkaynak, 1994 – 2017)

Ölçekler	Adet	Kefalet Tutarı	Oran (%)
Ticaret ve Hizmet	7.691	1.628	31
İmalat Sanayi	6.882	2.556	49
İnşaat	944	257	5
Ulaştırma ve Denizcilik	1.146	232	4
Turizm	872	127	2
Tarım ve Hayvancılık	920	241	5
Sağlık	176	59	1
Madencilik ve Doğal Kaynaklar	114	62	1
Eğitim	89	37	1
TOPLAM	18.834	5.209	100

Kaynak: Kredi Garanti Fonu A.Ş. 2017 Yılı Faaliyet Raporu, s. 56.

KGF özkaynaklarından verilen kefaletlerle sağlanan kredilerde, ekonominin lokomotif sektörü olan ve üretimde istihdama önemli katkılar sağlayan imalat sektöründe faaliyet gösteren firmalara verilen kefaletler %49 seviyesinde gerçekleşirken, ticaret ve hizmet sektörüne verilen kefalet %31, inşaat sektörüne verilen kefaletler %5 ve tarım sektörüne verilen kefaletler ise %5 olarak gerçekleşmiştir.

3.11.3. Hazine Desteğinden Verilen Kefaletler İle Sağlanan Banka Kredileri

Hazine destekli KGF kefaleti uygulaması ise 2010 yılında başlamıştır. Uygulamanın başladığı 2010 yılından 2015 yılı sonuna kadar 12.935 talep değerlendirilmiş, uygulama kapsamında bankacılık sistemi üzerinden 7.711 adet kredi kullanılmıştır.

Tablo 3.6: Yıllar İtibarıyla Kefalet Taleplerinin Karşılama Durumu (Milyon TL)
(Hazine, 2010 – 2017)

Dönem	Talep Edilen Kefaletler (Gelen Talep)			Verilen Kefaletler (Onaylanan Talepler)			Kullandırılan Kefaletler (Açılan Talep)		
	Adet	Kredi Tutarı	Kefalet Tutarı	Adet	Kredi Tutarı	Kefalet Tutarı	Adet	Kredi Tutarı	Kefalet Tutarı
2010-2015	12.935	11.603	8.202	9.812	7.587	5.268	7.711	5.440	3.889
2016	24.066	9.824	7.458	18.919	7.188	5.318	16.336	5.483	4.095
2017	311.320	317.655	286.217	307.351	262.601	236.698	291.981	207.107	186.613
1994-2017	348.321	339.083	301.877	336.082	277.376	247.285	316.028	218.030	194.606

Kaynak: Kredi Garanti Fonu A.Ş. 2017 Yılı Faaliyet Raporu, s. 58.

Söz konusu süre zarfında firmaların kullandığı yaklaşık 5,44 milyar TL'lik krediye toplam 3,89 milyar TL kefalet desteği verilmiştir. 2016 yılı içerisinde, Portföy Garanti Sistemi (PGS) uygulaması Hazine destekleri için de kullanılmaya başlanmıştır. Yılsonuna kadar Hazine desteğinden verilen kefalet kapsamında kullanılan kredi tutarı 5,48 milyar TL'ye ulaşmış olup, söz konusu kredilere toplam 4,1 milyar TL kefalet desteği sağlanmıştır.

30.10.2016 tarih, 2016/9538 sayılı “Kredi Garanti Kurumlarına Sağlanan Hazine Desteğine İlişkin Bakanlar Kurulu Kararı” doğrultusunda, 07.12.2016 tarihinde Hazine Müsteşarlığı ile Kredi Garanti Fonu arasında, işletmelere daha hızlı ve daha çok kefalet sağlayacak olan Hazine desteğine ilişkin protokol imzalanmıştır. İlgili protokolde değişiklik yapılmasına ilişkin 27.02.2017 tarih 2017/9969 sayılı “Kredi Garanti Kurumlarına Sağlanan Hazine Desteğine İlişkin Kararda Değişiklik Yapılmasına Dair Karar” ile birlikte, KGF tarafından verilecek kefaletin üst limiti 200 Milyon TL'ye yükseltilirken toplam kefalet hacmi de 250 Milyar TL olarak belirlenmiş, kefalet limitlerinin yanı sıra kredi şartlarında (kefalet oranı, kredi tahsis süresi vb.) birtakım iyileştirmeler yapılmıştır. Ayrıca KGF ile ortağı olan bankalar arasında Tek Tip Kefalet Protokolü Zeyilnamesi imzalanarak; kefalet hacminin gelişmesi ve kredi işlemlerinin kolaylaşması yönünde önemli bir adım daha atılmıştır.

Nitekim yapılan düzenlemeler 2017 yılı içerisinde sonuç vermeye başlamıştır. Hazine desteğinden verilen kefalet kapsamında 2017 yılı içerisinde kullanılan kredilere ve kefalet tutarlarına bakılacak olursa, kredilerde bir önceki yıla göre yaklaşık 37 kat artış gerçekleşmiştir. KOBİ ve KOBİ dışı firmalara bankacılık sisteminden 291.981 adet kredi kullanılmış olup, 207,11 milyar TL'lik kredi kullanımına 186,61 milyar TL'lik kefalet ile destek verilmiştir.

Tablo 3.7: Verilen Kefaletlerin İşletme Ölçeklerine Göre Dağılımı (Milyon TL)
(Hazine, 2010 – 2017)

Ölçekler	Adet	Kullanılan Kredi Hacmi	Kefalet Tutarı	Oran (%)
KOBİ	306.863	160.366	142.931	73
KOBİ Dışı	9.165	57.664	51.675	27
TOPLAM	316.028	218.030	194.606	100

Kaynak: Kredi Garanti Fonu A.Ş. 2017 Yılı Faaliyet Raporu, s. 59.

Diğer taraftan, 2010 – 2017 yılları içerisinde Hazine desteğiyle verilen kefaletlerde KOBİ'lerin toplam içindeki payı %73 olurken, KOBİ dışı firmaların payı %27 olarak gerçekleşmiştir. KOBİ'lere 306.863 adet kredi kullanılmış olup, 160,36 milyar TL'lik kredi kullanımına 142,93 milyar TL'lik kefalet ile destek verilmiştir.

İlk olarak 2010 yılında kullanılmaya başlanan Hazine destekli KGF kredisinin hacmi 2016 yılsonuna kadar 10,92 milyar TL olarak gerçekleşmişken, 2017 Eylül dönemi itibarıyla 207,10 milyar TL'ye yükselerek yaklaşık 18 kat artmıştır. Bu kredilerin %73'ünün KOBİ'ler tarafından kullanıldığı göz önünde bulundurulduğunda, 2017 yılı içerisinde Hazine Destekli KGF kefaletiyle kullanılan kredilerin KOBİ'lerin finansmanında ne kadar önemli bir yer tuttuğu görülmektedir.

Tablo 3.8: Verilen Kefaletlerin Sektörlere Göre Dağılımı (Milyon TL)
(Hazine, 1994 – 2017)

Ölçekler	Adet	Kefalet Tutarı	Oran (%)
Ticaret ve Hizmet	159.806	83.665	43
İmalat Sanayi	63.273	60.945	31
İnşaat	34.873	24.934	13
Ulaştırma ve Denizcilik	16.287	9.165	5
Turizm	10.523	5.468	3
Tarım ve Hayvancılık	25.596	5.795	3
Sağlık	2.644	1.885	1
Madencilik ve Doğal Kaynaklar	1.262	1.586	1
Eğitim	1.764	1.164	1
TOPLAM	316.028	194.606	100

Kaynak: Kredi Garanti Fonu A.Ş. 2017 Yılı Faaliyet Raporu, s. 60.

Hazine desteğinden verilen kefaletlerle sağlanan kredilerde, ticaret ve hizmet sektörüne verilen kefaletler %43 seviyesinde gerçekleşirken, imalat sanayiine verilen kefaletler %31, inşaat sektörüne verilen kefaletler %13, tarım sektörüne verilen kefaletler ise %3 ve turizm sektörüne verilen kefaletler %3 seviyesinde gerçekleşmiştir.

4. KGF’NİN TÜRKİYE EKONOMİSİNE KATKILARI

KGF’nin kurulduğu 1994 yılı Temmuz ayından, 2016 yılı sonuna kadar firmalara 37.180 adette toplam 16 milyar 341 milyon TL’lik KGF kefaletli kredi sağlanmıştır.⁹⁷ KGF 2017 Faaliyet Raporu’nda açıklanan son verilere göre ise, 31.12.2017 tarihi itibarıyla KOBİ ve KOBİ dışı firmalara 334.862 adet kredi kullanılmış olup, kullanılan 224 milyar 457 milyon TL’lik krediye toplam 199 milyar 815 milyon TL tutarında KGF kefaleti verilmiştir. Söz konusu rakamlara bakıldığında sadece 2017 yılı içerisinde KGF kefaletiyle kullanılan kredilerin 1994-2016 yılları arasında kullanılan tüm kredilerin yaklaşık 15 katı büyüklüğüne ulaştığı göze çarpmaktadır. Kuşkusuz bu artışta Hazine destekli KGF kefaletlerinin rolü büyüktür. Bu nedenle KGF’nin Türkiye ekonomisi üzerindeki etkileri değerlendirilirken, 2017 yılı içerisinde gerçekleşen ekonomik göstergeler değerlendirilecektir.

KGF’nin Türkiye ekonomisindeki etkilerine değinilmeden önce, çalışmanın daha iyi anlaşılabilmesi için, Türkiye ekonomisinden; özellikle 2000’li yıllar sonrasında 2017 yılına dek yaşanan gelişmelerden kısaca bahsedilmesinde yarar görülmüştür.

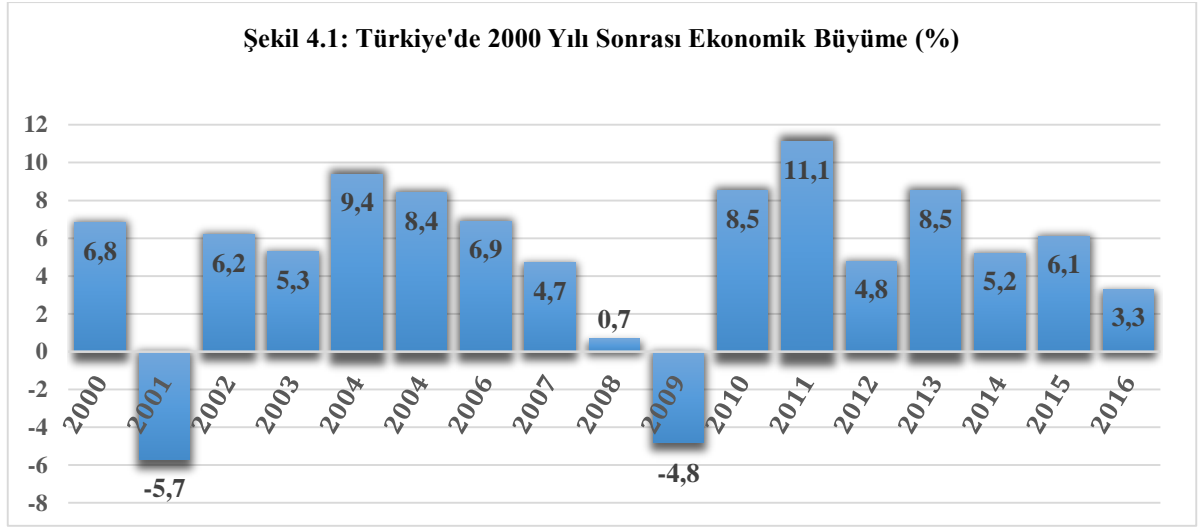
4.1. TÜRKİYE EKONOMİSİNDE SON YILLARDA YAŞANAN GELİŞMELER

Türkiye ekonomisi, Cumhuriyet’in ilanından günümüze kadar geçen süre içerisinde pek çok kriz ile karşı karşıya kalmış ve belli başlı ekonomik sorunlarla mücadele etmiştir. 1960’lı yıllardan 2000’li yıllara kadar çok ciddi ekonomik sorunlarla baş başa kalan Türkiye ekonomisi, bu yıllarını yüksek enflasyon, yüksek işsizlik, yüksek dış borç ve yüksek faiz içerisinde geçirmiştir.

2000’li yılların başında; Kasım 2000 ve Şubat 2001’de gerçekleşen bankacılık ve finans sektörü krizleri ekonomide derin etkiler yaratmış, mali kesimde yaşanan bu krizin reel kesime yansımaları birlikte kriz daha da derinleşmiştir. Türk Lirası diğer para birimleri karşısında %50’den fazla değer kaybına uğramıştır. Finans sektöründe başlayan krizin üretimi de vurması sonucu, 2001 yılında GSYH yaklaşık %6 oranında düşmüştür. İşsizlik ve yoksulluk hızla yükselmiştir. Kriz sonrası hazırlanan uzun vadeli iktisadi program, hükümet değişikliği sonrası iktidara gelen AK Parti tarafından da benimsenmiş ve uygulanmaya devam edilmiştir. Bu dönemde ayrıca kamu kesimi bütçelerin ve kamu borcunun denetim altına alınmasına büyük önem verilmiştir.

⁹⁷ Kredi Garanti Fonu A.Ş. 2016 Yılı Faaliyet Raporu

2002 yılından itibaren makroekonomik istikrarın sağlanması özelleştirmeler ve AB ile üyelik görüşmelerinin başlaması, doğrudan yatırım yoluyla yabancı sermayenin ülkeye girişine yol açmıştır. Makroekonomik istikrar ihracattaki önemli artışlarla birleşince, ekonomide 2002 yılından küresel krizin patlak verdiği 2008 yılına kadar uzun dönemli ortalamaların biraz üzerinde ve son dönemin gelişen ülke ekonomileri ortalamalarına yakın bir şekilde büyüme gerçekleşmiştir.⁹⁸ 2002 ile 2008 yılları arasında ortalama yüzde 6-7 civarında büyüme sağlanmıştır. Buna TL'nin yabancı paralar karşısında değer kazanması da eklenince GSYH'miz üçe katlanmıştır.

Kaynak: TÜİK Verileri

2008 yılında dünya konjonktürünün tersine dönmesi, likidite sıkışması ve risk alma iştahındaki azalama sonucu, 2002-2008 yılları arasındaki bütün olumlu gelişmeler önce duraklamış, sonra da yavaş yavaş tersine dönmeye başlamıştır.⁹⁹ Yaşanan finansal kriz, ülkelerin hemen hemen hepsini derinden etkilemiştir. Bu etkilenme özellikle Türkiye'nin içinde yer aldığı orta-üst gelir grubundaki ülkelerde daha şiddetli yaşanmıştır.

2008 krizi öncesinde, yüksek büyüme oranı ile başta DB ve IMF olmak üzere pek çok uluslararası kuruluş tarafından Türkiye'den övgüyle söz edilmiştir. Beş yıllık ortalama büyüme değerleri 2001 krizi ile 2008 krizi arasında kalan dönemde, İkinci Dünya Savaşı'ndan sonraki dönemin en yüksek değerine ulaşmış, ancak bu yüksek büyüme performansına karşın Türkiye, 2008 krizinden en çok etkilenen ülkelerden biri olmuştur. 2008 krizi ülkeleri ilk aşamada finansal işlemler aracılığı ile etkilemesine karşın, Türk bankacılık sisteminde diğer ülkelerde gözlenen sarsıntılar yaşanmamıştır. Ayrıca, Türkiye'nin kriz sonrası dönemde dış pazarlarda

⁹⁸ Pamuk 288-299.

⁹⁹ Mahfi Eğilmez, *Küresel Finans Krizi*, (İstanbul: Remzi Kitabevi, 2. Basım, 2008) 139-141.

bir daralma sorunu yaşamadığını da belirtmek gerekir. Buna rağmen hızlı büyüyen Türkiye ekonomisi krizin etkilerinden kaçamamıştır.¹⁰⁰ Aynı yıl itibarıyla büyümede önemli bir düşüş sağlanmış, GSYH bir önceki yıla göre yalnızca %0,7 oranında artmıştır. 2009 yılında ise kriz asıl etkisini göstermeye başlamıştır. Sıcak para sorunu yaşayan Türkiye’de, işsizlik sorunu da had safhaya ulaşmıştır.

2010 yılında %8,5 ve 2011 yılında %11,1’lik yüksek büyüme hızlarının ardından, iç ve dış talebin dengelenmesine amacıyla alınan tedbirler neticesinde büyüme hızı 2012’de %4,8, 2013 yılında %8,5 ve 2014 yılında %5,2 oranlarında gerçekleşmiştir. Ülkedeki siyasi sorunlar, jeopolitik risklerin yoğunlaşması, dünya ekonomisinde meydana gelen yavaşlama ve bundan kaynaklanan harcama-talep kaybından etkilenmesi gibi nedenlerden ötürü büyüme ivmesi kaybedilmiştir.

Türkiye ekonomisi 2015 yılında küresel ekonomideki belirsizliklere rağmen, özellikle de özel tüketimin desteğiyle %6,1 büyüme göstermiştir. 2016 yılı ise Türkiye açısından oldukça zor bir yıl olmuştur. Yıla nispeten iyi başlayan ekonomi, ilk yarıda %4,5’luk bir büyümenin ardından ülkede yaşanan terör eylemleri ve özellikle de Temmuz ayında gerçekleşen darbe girişimi sonrası üçüncü çeyrekte %1,8 oranında küçülmüştür. Söz konusu olumsuzlukların da etkisiyle 2016 yılı büyüme oranı %3,3 seviyesinde gerçekleşerek son 7 yılın en düşük seviyesine inmiştir.

Tablo 4.1: 2010-2016 Yılları Arası Türkiye’nin Dış Ticareti (Milyar USD)

Gösterge	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
İhracat	113,9	134,9	152,6	151,8	157,6	143,9	150,2
İthalat	185,5	240,8	236,5	251,7	242,1	207,2	191,0
Hacim	299,4	375,7	389,1	403,5	399,7	351,1	341,2

Kaynak: TÜİK Dış Ticaret Verileri

Diğer taraftan Tablo 4.1’den görüleceği üzere, 2015 ve 2016 yılları içerisindeki dış ticaret hacmi de önemli ölçüde azalmıştır. 2008 ekonomik krizinin etkilerini hala sürdürmesi, özellikle Türkiye’nin en önemli ihracat alanı olan Avrupa’da etkisini fazlasıyla hissettirmesi sonucunda Türkiye’nin ihracat rakamlarında gerileme medyana gelmiştir.

Son 15 yıl içerisindeki diğer gelişmelere kısaca değerlendirecek olursak; Türkiye ekonomisi, 2002-2007 yılları arasında uygulanan birtakım politikalar ve reformlardan, özellikle de dünya

¹⁰⁰ Fatma Doğruel, A. Suut Doğruel, “Türkiye’de Sanayileşme ve Kriz,” Geçmişten Geleceğe Türkiye Ekonomisi, Ed. Murat Koyuncu, Hakan Mihci ve Erinç Yeldan, (İstanbul: İletişim Yayınları, 2017) 45.

genelindeki olumlu gelişmelerden faydalanmıştır. Enflasyon oranları ciddi biçimde düşmüştür. Uzun yıllar boyunca iki hatta üç haneli enflasyon rakamlarının yaşandığı Türkiye’de enflasyonun tek haneli rakamlara düştüğü görülmüştür. 2008’den itibaren Türkiye’nin ekonomik sorunlarının da ağırlaşmaya başladığı görülmektedir. Türkiye’nin her ne kadar bu krizi görece hafif ve çabuk atlattığı iddia edilse de küresel krizin etkisi, Avrupa borç krizinin de eklenmesiyle sürmektedir. Öte yandan 2015 yılı itibarıyla iç piyasada politik istikrarın da bozulması ve ekonomi politikası uygulamalarında, özellikle politik faiz ve döviz kuru konusunda takınılan kararsız tutum nedeniyle makroekonomik göstergeler kriz alarmı vermeye başlamıştır. Genel bir harcama isteksizliğinin geliştiği ve bu bağlamda özel yatırım harcamalarının durma noktasına geldiği bir iktisadi iklim ekonomiye hâkim olmuştur.

4.2. KGF DESTEKLİ KREDİLERİN EKONOMİYE KATKILARI

Ülkemizin bulunduğu coğrafyada ve dünyada son yıllarda yaşanan birtakım olaylar, iç ve dış kaynaklı gelişmeler sebebiyle firmalarımız başta finansman alanında olmak üzere birtakım sıkıntılar yaşamaktadır. KOBİ’lerin yanı sıra özellikle de kurumsal firmalar, yüksek döviz kısa pozisyonu, tam kullanılmayan kapasiteler, maliyet enflasyonu ve talep yetersizliği arasında sıkışmışken, iktisadi faaliyet durma noktasına gelmiştir. Bu doğrultuda Türkiye’de üretimin, yatırımın ve istihdamın teşvik edilmesi ve iktisadi faaliyetin canlandırılması amacıyla bir dizi maliye politikası önlemi alınmıştır.

Yoğun olarak 2017 yılı içerisinde uygulanan söz konusu maliye politikaları; istihdamı artırmaya yönelik tedbir ve teşvikler, ticari kredi teminat ve koşullarını iyileştiren mekanizmalar (başta Hazine destekli KGF kredileri olmak üzere, KOSGEB kredileri ve diğer krediler), konut ve dayanıklı tüketim malları sektörlerine yönelik destekleyici makro ihtiyati politikalar uygulamaya konulmuştur. Nitekim bu politikaların uygulanmaya başlanmasını takip eden dönemlerde gerek kredilerde gerekse iktisadi faaliyette kayda değer bir toparlanma gözlenmiştir.

Hiç kuşkusuz söz konusu uygulamalardan en etkili ve kapsayıcı olanı Hazine destekli KGF kredileri olmuştur. 2016 yılının sonundan başlamak üzere 2017 yılında piyasada paranın bollaşmasına yol açan en temel unsurlardan bir tanesi, ekonomik aktiviteyi canlandırmak için hükümetin uyguladığı Kredi Garanti Fonu mekanizmasıdır. Bakanlar Kurulu’nun 2016/9538 sayılı kararıyla birlikte, Hazine destekli kredilere sağlanacak kefalet desteğinin toplam bakiye tutarı 20 milyar TL olarak belirlenmiş, yapılan düzeltmeyle birlikte bu tutarın 250 milyar TL’ye yükseltilmesi kararlaştırılmıştır. Aralık 2017 dönemi itibarıyla, KGF limitinde sona doğru

yaklaşılırken, bu kapsamında kullanılan kredilerin de pozitif etkisiyle birlikte ekonomide olumlu gelişmeler yaşandığı göze çarpmaktadır. Bir taraftan bütçe açığı 47,4 milyar TL'ye, cari açık 47,4 milyar TL ve enflasyon oranı %11,92 olarak gerçekleşirken, diğer taraftan KGF kefaletli kredilerin de etkisiyle olumlu gelişmeler yaşanmış; büyüme oranı %7,4 düzeyine çıkmış, 2017 yılı başında %11,8 olan işsizlik oranı yılsonunda %10,3 seviyelerine gerilemiştir. Bahsi geçen olumlu gelişmeler, başta ekonomik büyüme, sanayi üretimi ve istihdam olmak üzere çeşitli başlıklar altında, yapılan hesaplamalar ve açıklanan veriler ışığında değerlendirmeye tabi tutulacaktır.

4.2.1. Ekonomik Büyüme Üzerindeki Etkileri

Bu bölümde, 2010 yılından bu yana son 8 yıllık dönem içerisinde krediler ile büyüme arasındaki ilişkinin güçlü bir şekilde devam edip etmediği belirlenmeye çalışılmış ve çalışma sonucunda elde edilen veriler ve grafikler doğrultusunda, 2017 yılı içerisindeki kredi hacmindeki artışın önemli bir bölümünü KGF kefaletli kredilerin oluşturması nedeniyle KGF kefaletli kredilerin ekonomik büyüme üzerindeki etkileri değerlendirilmiştir.

Banka kredileriyle ekonomik büyüme arasında bir ilişki olduğunun kabulü uzun zamandır yapılmaktadır. Bu konuda dünya çapında yapılmış olan ve pozitif ilişkiyi doğrulayan birçok çalışma mevcuttur. Literatürde bu alanda yapılan çalışmalar Joseph Schumpeter'e kadar dayanmaktadır.¹⁰¹ Schumpeter (1912), düzgün işleyen bankacılık sisteminin, yenilikçi ürün ve üretim süreçlerini başarılı bir şekilde uygulayan girişimcileri finanse ederek teknolojik yeniliğe teşvik ettiğini ve ekonomik büyümeyi sağladığını iddia etmektedir.¹⁰² Beck ve Levine (2004) de bankacılık sektörünün gelişimi ile ekonomik büyüme arasındaki ilişkiyi incelemiş, yaptıkları analizler neticesinde, bankacılık sektörünün gelişimiyle ekonomik büyüme arasında önemli pozitif yönlü bir ilişkinin bulunduğunu tespit etmişlerdir.¹⁰³ Caporale ve diğerleri (2009), bankacılık sektörü ile ekonomik büyüme arasındaki ilişkiyi 10 yeni AB üyesi ülkeyi ele alarak ve 1994-2007 dönemindeki yıllık verileri kullanarak incelenmiş, söz konusu ülkelerde bankacılık sektörünün az gelişmiş olması nedeniyle bankacılık sektöründeki genişlemenin ekonomik büyümeye katkısının sınırlı olduğunu fakat daha etkin bir bankacılık sektörünün

¹⁰¹ Robert G. King ve Ross Levine, "Finance and Growth: Schumpeter Might Be Right", The Quarterly Journal of Economics, 1993, Cilt 108, Sayı 3, ss. 717-737.

¹⁰² Ross Levine, "Financial Development and Economic Growth: Views and Agenda", Journal of Economic Literature, 1997, Cilt 35, ss. 668-726.

¹⁰³ Thorsten Beck ve Ross Levine "Stock Market, Banks and Growth: Panel Evidence", Journal of Banking and Finance, 2004, Cilt 3, Sayı 28, ss. 423-442.

ekonomik büyümeyi hızlandıracağını belirtmiştir.¹⁰⁴ Goldsmith (1969), McKinnon (1973) ve diğer araştırmacılar da çalışmalarında finansal gelişmenin ekonomik büyüme üzerinde pozitif etkisi olduğunu göstermiştir.¹⁰⁵ Buna karşın sayıca az olsa da, yapılan bazı çalışmalarda, ekonomik büyümenin finansal gelişimi tetiklediği veyahut finansal gelişme ile ekonomik büyüme arasında iki yönlü bir ilişki olduğu yönünde sonuçlara az da olsa rastlanmaktadır.

Benzer şekilde Türkiye’de de konu hakkında yapılmış birçok araştırma bulunmaktadır. Aslan ve Korap (2006), 1987:Q1–2004:Q4 dönemini kapsayan çalışmalarında, finansal gelişmeden ekonomik büyümeye doğru bir ilişkinin varlığını ortaya koymuşlardır.¹⁰⁶ Karaca (2012), 1990:Q1–2011:Q4 dönemini incelediği çalışmasında uyguladığı nedensellik analizi neticesinde finansal gelişmeden ekonomik büyümeye doğru tek yönlü bir nedensellik ilişkisi bulmuştur.¹⁰⁷ Tutar ve Ünlüleblebici (2014), Türkiye’de KOBİ’lere kullanılan krediler ile ekonomik büyüme arasında, KOBİ kredilerinin ekonomik büyümenin nedeni olduğu yönünde bir ilişki bulunduğu sonucuna varmıştır.¹⁰⁸ Ümit (2016), 1989-2014 yıllarını kapsayan çalışmasında kredi hacmindeki artışın ekonomik büyümeye neden olduğunu, diğer taraftan ekonomik büyümenin de kredi hacmi üzerinde olumlu bir etkisi olduğunu belirtmiştir.¹⁰⁹ Mercan (2013), kredi hacmindeki artışın ekonomik büyüme üzerindeki etkisini 1992:Q1–2011:Q4 dönem aralığındaki veriler kullanılarak Türkiye ekonomisi için araştırmıştır. Araştırma sonucunda kredi hacminin ekonomik büyüme üzerindeki etkisini teorik beklentilerle uyumlu bir şekilde pozitif ve istatistiki olarak anlamlı bulmuştur.¹¹⁰ Turgut ve Ertay (2016), Türkiye ekonomisine ait 2003:Q1–2013:Q4 dönemini kapsayan çalışmasında, bankacılık sektörünün ekonomik büyümenin belirleyicisi olabileceğini ve bankacılık sektörünün ekonomik büyümede etkin bir araç olarak kullanılabileceğini ortaya koymuştur.¹¹¹

¹⁰⁴ Guglielmo M. Caporale vd. “*Financial Development and Economic Growth: Evidence from Ten New EU Members*” Discussion Paper of DIW Berlin, 2009, Sayı 940, ss. 1-39.

¹⁰⁵ Kadir Tuna ve Hakan Bektaş, “*Kredi Hacminin Ekonomik Büyüme Üzerindeki Rolünün İncelenmesi: Türkiye Örneği*”, Finansal Araştırmalar ve Çalışmalar Dergisi, 2013, Sayı 9, ss. 140-150.

¹⁰⁶ Özgür Aslan ve H. Levent Korap, “*Türkiye’de Finansal Gelişme Ekonomik Büyüme İlişkisi*”, Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 2006, Sayı 17, ss. 1–20.

¹⁰⁷ Orhan Karaca, “*Finansal Gelişme ve Ekonomik Büyüme: Türkiye İçin Bir Nedensellik Analizi*”, BDDK Bankacılık ve Finansal Piyasalar Dergisi, 2012, Cilt 6, Sayı 2, ss. 85-111.

¹⁰⁸ Filiz Tutar ve Yıldız Ünlüleblebici, “*Türkiye’deki KOBİ Kredilerinin Ekonomik Büyüme Etkisi (2006-2011)*”, Küresel İktisat ve İşletme Çalışmaları Dergisi, 2014, Cilt 3, Sayı 5, ss. 1-14.

¹⁰⁹ Asiye Öznur Ümit, “*Türkiye’de Cari Açıklık, Kredi Hacmi ve Ekonomik Büyüme Arasındaki İlişkiler: Çoklu Yapı Kırımlı Zaman Serisi Analizi*”, Çankırı Karatekin Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 2016, Cilt 6, Sayı 1, ss. 471-479.

¹¹⁰ Mehmet Mercan, “*Kredi Hacmindeki Değişimlerin Ekonomik Büyüme Etkisi: Türkiye Ekonomisi İçin Sınır Testi Yaklaşımı*”, TBB Bankacılar Dergisi, 2013, Sayı 84, ss. 54-71.

¹¹¹ Ahmet Turgut ve Hacı İsa Ertay, “*Bankacılık Sektörünün Ekonomik Büyüme Üzerindeki Etkisi: Türkiye Üzerine Nedensellik Analizi, Aksaray Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*”, 2016, Sayı 8, ss. 114-128.

Tablo 4.2: 2010-2017 Yıllarında Çeyrek Dönemler İtibarıyla GSYH ve Kurumsal Nitelikli Kredi Verileri

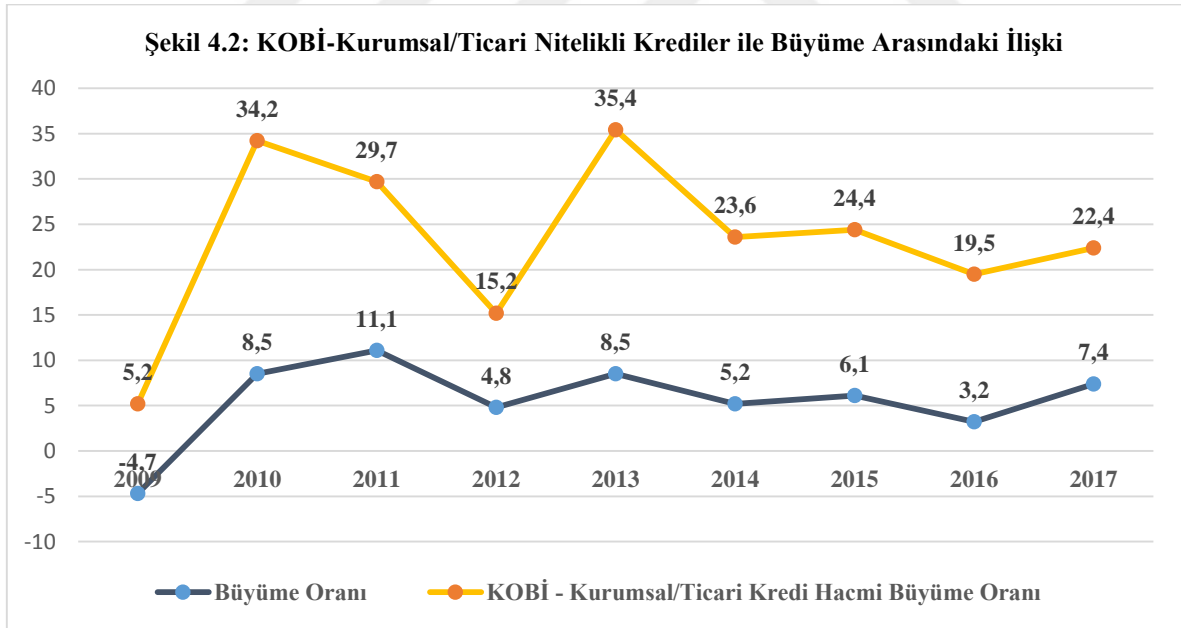
Dönem	GSYH Cari Fiyatlarla (Milyar TL)	GSYH Zincirlenmiş Hacim (2009=100) (Milyar TL)	GSYH Zincirlenmiş Hacim Endeksi (2009=100)	Değişim (Büyüme) Oranı (%)	KOBİ + Ticari ve Kurumsal Krediler Hacmi (Milyar TL)	Bir Önceki Yılın Aynı Dönemine Göre Değişim (%)
2010-Q1	240	229	91,8	7,0	280	12,0
2010-Q2	279	262	104,7	8,1	307	23,8
2010-Q3	319	295	118,1	8,7	317	25,3
2010-Q4	322	298	119,3	9,7	353	34,2
2011-Q1	291	256	102,5	11,7	379	35,4
2011-Q2	335	291	116,7	11,5	415	35,2
2011-Q3	382	329	131,8	11,6	445	40,4
2011-Q4	386	328	131,2	9,9	458	29,7
2012-Q1	333	274	109,5	6,8	469	23,7
2012-Q2	382	306	122,6	5,0	494	19,0
2012-Q3	425	341	136,6	3,6	502	12,8
2012-Q4	430	341	136,6	4,2	528	15,3
2013-Q1	386	296	118,8	8,5	554	18,1
2013-Q2	442	336	134,6	9,8	618	25,1
2013-Q3	491	372	148,8	8,9	670	33,5
2013-Q4	491	365	146,0	6,9	715	35,4
2014-Q1	451	323	129,1	8,7	751	35,6
2014-Q2	487	346	138,5	2,9	786	27,2
2014-Q3	549	385	154,2	3,7	841	25,5
2014-Q4	557	386	154,7	5,9	884	23,6
2015-Q1	498	334	133,7	3,6	958	27,6
2015-Q2	563	371	148,4	7,2	1.024	30,3
2015-Q3	632	408	163,2	5,8	1.101	30,9
2015-Q4	646	415	166,3	7,5	1.100	24,4
2016-Q1	564	350	140,1	4,8	1.124	17,3
2016-Q2	631	389	155,7	4,9	1.172	14,5
2016-Q3	666	404	161,8	-0,8	1.207	9,6
2016-Q4	747	433	173,4	4,2	1.315	19,5
2017-Q1	650	368	147,7	5,4	1.396	24,2
2017-Q2	737	410	164,1	5,4	1.468	25,3
2017-Q3	829	450	180,1	11,3	1.520	25,9
2017-Q4	889	465	185,9	7,3	1.610	22,4

Kaynak: TCMB Elektronik Veri Dağıtım Sistemi, BDDK Türk Bankacılık Sektörü Temel Göstergeleri

Değişkenlerin Tanımlanması: Modelde 2010:Q1–2017:Q4 (32 gözlem sayısı) dönemi arasında üçer aylık veriler kullanılmıştır. Modelde kullanılan değişkenler “Gayri Safi Yurtiçi Hâsıla (GSYH) Zincirlenmiş Hacim” ve “KOBİ ve Ticari/Kurumsal Nitelikli Krediler Hacmi”dir. Ekonomik büyüme göstergesi olarak GSYH Zincirlenmiş Hacim kullanılmıştır. Modelde alınan değişkenlerden GSYH verileri Hazine Müsteşarlığının Ekonomik Göstergelerinden; KOBİ ve Ticari/Kurumsal Nitelikli Krediler ise BDDK’nın Türk Bankacılık Sektörü Temel Göstergelerinden alınmıştır.

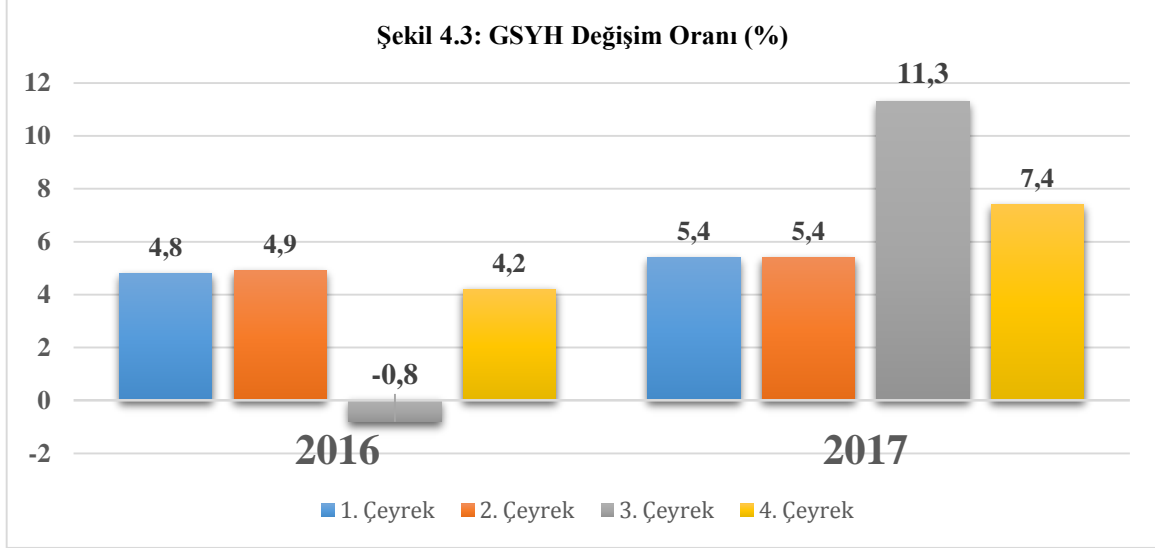
“İki değişken arasındaki anlamlı bir ilişki var mıdır?” sorusunun cevabı için yapılan korelasyon (r) katsayı hesaplaması neticesinde katsayı **0,8842** olarak belirlenmiştir. Yani krediye dayalı büyüme tezini destekleyici nitelikte, ilgili iki değişken arasında yüksek derecede, pozitif yönde ve anlamlı bir ilişki bulunduğu gözlemlenmiştir.

Diğer taraftan Şekil 4.2’den de görüleceği üzere, 2009-2017 yılları arasındaki büyüme oranları ile kredi hacimlerinin yıllık değişim oranlarını karşılaştırdığımızda, büyüme trendi ile kredi hacminin değişim trendlerinin hemen hemen aynı yönde olduğu, kırılmaların, yükseliş ve inişlerin hemen hemen aynı dönemlere denk geldiği net bir şekilde görülmektedir.

Kaynak: TCMB Elektronik Veri Dağıtım Sistemi, BDDK Türk Bankacılık Sektörü Temel Göstergeleri

Tablo 4.2 ve Şekil 4.3’ten de görüleceği üzere, Türkiye ekonomisi, 2017 yılının ilk üç çeyreğinde sırasıyla %5,4, %5,4 ve %11,3 oranlarıyla büyüdüktan sonra yılın son çeyreğinde bir önceki yıla kıyasla %7,3 oranında büyümüştür. Yıllık bakıldığında ise, 2017 yılında ekonomi, bir önceki yıla kıyasla %7,4 oranında büyümüştür. 2015 yılında ekonomi %6,1 oranında büyümüşken, 2016 yılında bu oran %3,2’de kalmıştır.

Kaynak: TÜİK – 11.12.2017 Tarih ve 24569 Sayılı Haber Bülteni

2017 yılının 3. çeyreğindeki büyüme oranının %11,1’lik olması, yani çift haneli çıkmasında, bir önceki yıldan gelen zayıf büyümenin verdiği bazı etkisi önemli bir yer tutmaktadır. Zira darbe girişiminin yaşandığı ve olumsuz etkilerinin fazlasıyla hissedildiği 2016 yılı üçüncü çeyreğinde büyüme oranı %0,8 azalmış, yılsonunda ise %2,9 seviyesinde gerçekleşmiştir. Oysaki 2016 yılı ilk iki çeyrekte ekonomi %4,8 ve %4,9 büyüme göstermişti. Şayet benzer bir büyüme 2016 yılının üçüncü çeyreğinde de olsaydı baz etkisi olmayacak ve üçüncü çeyrekte %6 dolaylarında bir büyüme gerçekleşecekti.

Büyümenin beklentilerin üzerinde mi, yoksa altında mı gerçekleştiği, devletin uyguladığı maliye politikalarının etkinliğinin görülmesi açısından önem arz etmektedir. Bakıldığında, Ekim 2016’da Kalkınma Bakanlığı’na açıklanan 2017-2019 yıllarını kapsayan Orta Vadeli Program’a göre 2017 yılı GSYH büyümesi %4,4 olarak öngörülmüştü. 2018 ve 2019 yıllarında ise daha çok yurtiçi tasarruflarla finanse edilen, verimlilik artışına dayalı bir büyüme stratejisiyle GSYH artış hızı yıllık %5 olarak hedeflenmişti. Fakat 2017 yılı GSYH artış hızı öngörülen ve hedeflenenin aksine %5 değil de %7,3 olarak gerçekleşmiştir. Ayrıca IMF, OECD ve Dünya Bankası gibi kurumlar da Türkiye hakkındaki tahminlerini yeniden gözden geçirmek durumunda kalmıştır. Nitekim IMF, Nisan 2017’de yayınladığı Dünya Ekonomik Görünüm (DEG) Raporu’nda Türkiye’ye yönelik 2017 ve 2018 büyüme beklentilerini sırasıyla %2,5 ve %3,3 olarak açıklamışken,¹¹² Ekim ayında yayınladığı Rapor’da; Türkiye’nin 2017 büyüme tahminini, birinci çeyrekteki üretimin, son birkaç çeyrekte daralan ihracatın toparlanması ve daha genişlemeci mali duruşun (KGF kefaletli kredilerin ve teşviklerin) etkisiyle beklenenden

¹¹² IMF – World Economic Outlook, April 2017, s.18 ve 46.

güçlü gelmesine bağlayarak yüzde %5,1'e, 2018 büyüme beklentisini ise %3,5'a yükseltmiştir.¹¹³ Aynı raporda, daha evvel 2017 ve 2018 için öngörülen %11,5 ve %11'lik işsizlik oranları %11,2 ve %10,7 olarak revize edilmiştir.

Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü (OECD) de benzer şekilde Türkiye'nin 2017 yılı büyüme tahminini %3,4'ten %6,1'e, 2018 tahminini de yüzde %3,5'ten %4,9'a yükseltmiştir.¹¹⁴ Konuyla ilgili açıklamada bulunan OECD Kıdemli Türkiye Analisti Rauf Gönenç, tahminlerin önemli ölçüde artmasının iki nedeni olduğunu; bunlardan birincisinin Türkiye'nin ihracat performansındaki artış olduğu, ikincisinin ise ekonomi politikasının sağladığı konjonktürel destek ve bilhassa KGF'deki hızlı başarı olduğunu belirtmiştir.¹¹⁵ Ayrıca raporda Türkiye için enflasyon beklentisi de yukarı revize edilmiş, buna göre TÜFE beklentisi 2017 için %10,4'ten %10,7'ye; 2018 için %8,1'den %9,9'a çıkacağı öngörülmüştür.

Dünya Bankası ise Nisan 2017'de yayınladığı ekonomik büyüme tahminlerini revize ederek, 0,4 puan artışla %4 olarak revize öngörmüştür.¹¹⁶

Netice itibarıyla kredi hacmindeki genişleme ile ekonomik büyüme arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Bu, konuyla ilgili daha evvel yapılan birçok araştırma sonucu ile de örtüşmektedir. Kaldı ki KGF kredileri ile uygulanan diğer teşvikler, hükümet tarafından ekonomik büyümeyi sağlamak ve ekonomiyi canlandırmak için yürürlüğe konulmuştur. Yani öncelikle 2016 yılı sonundan başlayarak KGF destekli krediler kullanılmaya başlanmış, izleyen süreçte ekonomik anlamda olumlu neticeler alınmıştır. 2017 yılı içerisinde 208 milyar TL civarında KGF destekli kredi kullanılmış ve Türkiye ekonomisi, 2017 yılı sonunda beklentilerin de üzerinde %7,4 oranında büyümüştür. Özellikle de çift haneli rakamlara ulaşan üçüncü çeyrekteki büyüme oranı, yüksek, kapsayıcı ve istihdam yaratan bir büyüme oranı olarak değerlendirilmektedir.

4.2.2. Sanayi Üretimi Üzerindeki Etkileri

Bir önceki bölümde KOBİ, ticari/kurumsal nitelikli krediler ile ekonomik büyüme arasındaki ilişki incelenmiş, yapılan ölçümler neticesinde ilgili değişkenler arasında yüksek derecede, pozitif ve anlamlı bir ilişki bulunmuştu. Bu bölümde ise ekonomik büyümenin öncü göstergelerinden olan sanayi sektöründeki üretim ve en büyük alt sektörü olan imalat

¹¹³ IMF – World Economic Outlook, April 2017, s.18 ve 63.

¹¹⁴ Developments in Individual OECD and Selected Non-Member Economies, OECD, October 2017, s. 238-239.

¹¹⁵ <http://www.businessht.com.tr/ekonomi/haber/1734702-oecd-nin-turkiye-tahminlerini-yukseltmesindeki-iki-neden>

¹¹⁶ The World Bank in Turkey, Country Snapshot, October 2017, www.worldbank.org/turkey

sanayiindeki üretim ile KOBİ, ticari/kurumsal nitelikli krediler arasındaki ilişki yine 2010 yılından bu yana son 8 yıllık dönemi kapsayacak şekilde incelenecek, elde edilen sonuçlar ve diğer ekonomik veriler doğrultusunda, 2017 yılı içerisinde kullanılan KGF kefaletli kredilerin sanayi üretimi, imalat sanayii üretimi ve kapasite kullanım oranına etkileri değerlendirilecektir.

Dış finansman kaynakları ve özkaynak finansmanı imkânlarının yetersiz olduğu ülkemizin de içinde bulunduğu gelişmekte olan ülkelerde, sanayi işletmeleri banka kredilerini sabit varlık ve çalışma sermayesi finansmanında yoğun olarak kullanmaktadır. Literatürde banka kredilerinin sanayi üretimini olumlu yönde etkilediğine yönelik birçok çalışma mevcuttur. Demirci (2017), imalat sanayii üretim endeksiyle banka kredileri arasındaki ilişkiyi 1999-2015 döneminde aylık veriler kullanarak incelemiş, ilgili değişkenler arasında uzun dönemli pozitif bir denge ilişkisinin bulunduğu sonucuna ulaşmıştır.¹¹⁷ Yiğitbaş (2015), aylık veriler kullanarak 2003–2012 yıllarını ele aldığı çalışmada kredi ile sanayi üretim endeksi arasında pozitif bir ilişkinin bulunduğu sonucuna varmıştır.¹¹⁸ Öztürkler ve Çermikli (2007), 1990-2006 yıllarını kapsayan çalışmada banka kredileri ile sanayi üretimi arasında iki yönlü bir ilişkinin bulunduğuna yönelik bulgulara ulaşmıştır.¹¹⁹ Çamoğlu ve Akıncı (2012), yaptıkları araştırmada 1999–2010 döneminde imalat sektörünün toplam kredi hacmindeki gelişmelerden etkilendiğini belirtmiştir.¹²⁰

Değişkenlerin Tanımlanması: Birinci modelde 2010:Q1–2017:Q4 (32 gözlem sayısı) dönemi arasında üçer aylık veriler kullanılmıştır. Modelde kullanılan değişkenler “Sanayi Üretimi Zincirlenmiş Hacim” ve “KOBİ ve Ticari/Kurumsal Nitelikli Krediler Hacmi”dir. Sanayi üretim göstergesi olarak Sanayi Üretimi Zincirlenmiş Hacim kullanılmıştır. Modelde alınan değişkenlerden Sanayi Üretimi Zincirlenmiş Hacim, Hazine Müsteşarlığının Ekonomik Göstergelerinden; KOBİ ve Ticari/Kurumsal Nitelikli Krediler ise BDDK’nın Türk Bankacılık Sektörü Temel Göstergelerinden alınmıştır.

İkinci modelde de 2010:Q1–2017:Q4 (32 gözlem sayısı) dönemi arasında üçer aylık veriler kullanılmıştır. Modelde kullanılan değişkenler “İmalat Sanayii Üretimi Zincirlenmiş Hacim”

¹¹⁷ N. Savaş Demirci, “İmalat Sanayi Sektöründe Üretim ve Banka Kredileri İlişkisi: Türkiye İçin Eşbütünleşme ve Nedensellik Analizi”, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, (2017), Cilt 19, Sayı 1, ss 35-61.

¹¹⁸ Şehnaz Bakır Yiğitbaş, “Türkiye’de Özel Sektör İşletme Kredilerinin Belirleyicileri”, Akademik Bakış Dergisi, Ocak-Şubat 2015, Sayı 47, ss. 287-297.

¹¹⁹ Harun Öztürkler ve A. Hakan Çermikli, “Türkiye’de Bir Parasal Aktarım Kanalı Olarak Banka Kredileri”, Finans Politik & Ekonomik Yorumlar Dergisi, (2007), Cilt: 44, Sayı: 514, 57-68.

¹²⁰ Seval Mutlu Çamoğlu ve Merter Akıncı, “Türkiye’de Sektörel Banka Kredilerinin Gelişimi: Bir Zaman Serisi Analizi”, Ordu Üniversitesi Yönetim ve Ekonomi Dergisi, (2012), Cilt 19, Sayı 1, ss. 193-210.

ve “KOBİ ve Ticari/Kurumsal Nitelikli Krediler Hacmi”dir. İmalat sanayii üretim göstergesi olarak İmalat Sanayii Üretimi Zincirlenmiş Hacim kullanılmıştır. Modelde alınan değişkenlerden İmalat Sanayii Üretimi Zincirlenmiş Hacim, Hazine Müsteşarlığının Ekonomik Göstergelerinden; KOBİ ve Ticari/Kurumsal Nitelikli Krediler ise BDDK’nın Türk Bankacılık Sektörü Temel Göstergelerinden alınmıştır.

Tablo 4.3: 2010-2017 Yılları Arası Çeyrek Dönem Sanayi Verileri (Milyar TL)

Dönem	Sanayi Üretimi Zincirlenmiş Hacim (2009=100)	Sanayi Üretimi Değişim Oranı (%)	İmalat Sanayii Zincirlenmiş Hacim (2009=100)	İmalat Sanayii Değişim Oranı (%)	İmalat Sanayii KKO (Mevsimsellikten Arındırılmış)
2010-Q1	45,0	10,6	36,5	10,0	69,5
2010-Q2	49,9	9,0	41,1	7,9	74,9
2010-Q3	50,2	7,5	40,6	5,2	74,8
2010-Q4	58,0	13,6	47,8	15,0	75,8
2011-Q1	54,8	21,8	46,1	26,3	76,2
2011-Q2	59,0	18,3	49,8	21,4	77,6
2011-Q3	59,7	18,8	49,8	22,5	77,1
2011-Q4	64,8	11,7	53,5	11,9	77,1
2012-Q1	58,6	6,9	48,3	4,6	75,9
2012-Q2	62,0	5,1	51,6	3,5	77,0
2012-Q3	60,5	1,4	50,0	0,4	76,4
2012-Q4	65,6	1,3	53,9	0,8	76,5
2013-Q1	62,5	6,8	51,9	7,6	75,3
2013-Q2	67,9	9,5	56,8	10,1	76,5
2013-Q3	66,7	10,2	54,9	9,9	77,6
2013-Q4	71,8	9,4	59,0	9,5	77,4
2014-Q1	67,6	8,1	55,6	7,1	75,6
2014-Q2	71,2	4,9	59,7	5,2	75,2
2014-Q3	70,3	5,4	58,3	6,2	74,5
2014-Q4	74,9	4,3	62,5	5,9	74,7
2015-Q1	68,2	0,9	57,1	2,6	75,1
2015-Q2	75,1	5,5	63,2	5,8	77,4
2015-Q3	73,0	3,9	60,6	4,0	77,4
2015-Q4	82,0	9,5	69,2	10,7	77,5
2016-Q1	73,8	8,1	61,5	7,8	77,4
2016-Q2	78,6	4,7	66,2	4,8	77,5
2016-Q3	71,7	-1,8	58,8	-3,1	77,0
2016-Q4	86,9	5,9	73,1	5,7	77,7
2017-Q1	78,7	6,7	65,2	6,0	77,7
2017-Q2	83,9	6,7	70,5	6,4	78,8
2017-Q3	82,4	14,9	67,8	15,4	78,4
2017-Q4	94,6	8,8	79,1	8,2	79,3

Kaynak: TCMB Elektronik Veri Dağıtım Sistemi, Hazine Müsteşarlığı Ekonomik Göstergeleri

“Sanayi üretimi ile KOBİ, ticari ve kurumsal kredilerin hacmi arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?” sorusunun cevabı için yapılan korelasyon (r) katsayı hesaplaması neticesinde katsayı **0,9304** olarak belirlenmiştir. Yani krediye dayalı sanayi üretimi tezini destekleyici nitelikte, ilgili iki değişken arasında çok yüksek derecede, pozitif yönde ve anlamlı bir ilişkinin bulunduğu gözlemlenmiştir.

“İmalat sanayii üretimi ile KOBİ, ticari ve kurumsal kredilerin hacmi arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?” sorusunun cevabı için yapılan korelasyon (r) katsayı hesaplaması neticesinde ise katsayı **0,9237** olarak belirlenmiştir. Yani krediye dayalı imalat sanayii gelişimi tezini destekleyici nitelikte, ilgili iki değişken arasında çok yüksek derecede, pozitif yönde ve anlamlı bir ilişkinin bulunduğu gözlemlenmiştir.

Tablo 4.3'ten de görüleceği üzere, sanayi üretiminde, 2017 yılının üçüncü çeyreğinde önemli bir büyüme eğilimi yakalanmış, yılın son çeyreğinde artış oranı bir miktar azalsa da büyüme eğilimi korunmaya devam etmiştir. Özellikle 2017 yılının üçüncü çeyreğindeki %14,9 seviyesine ulaşan yüksek oranlı artış göze çarpmaktadır.

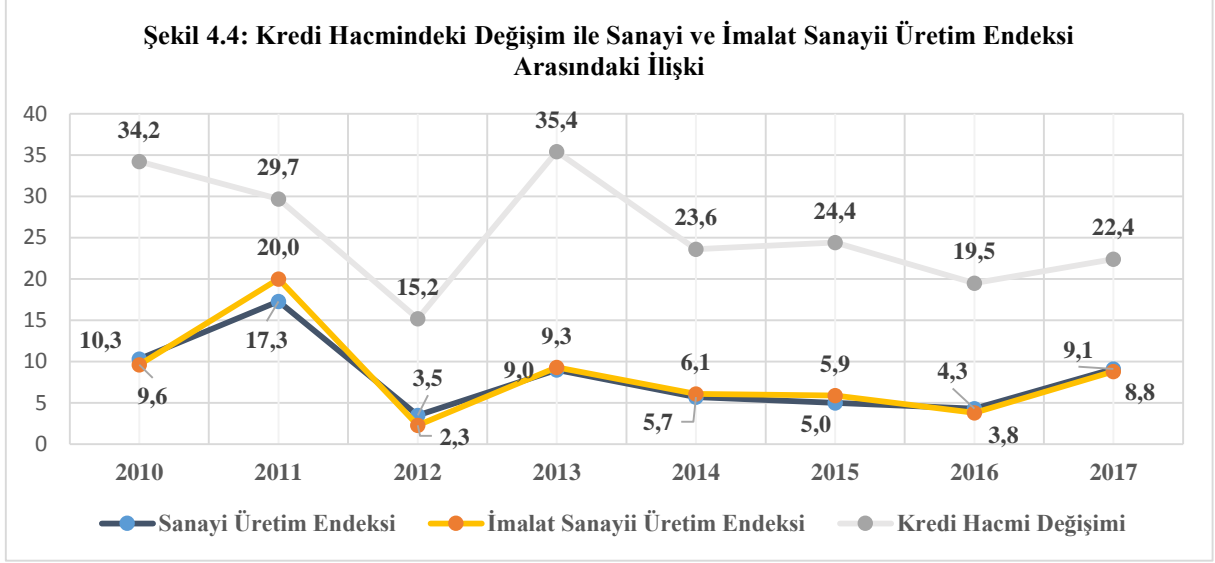
İmalat sanayii üretimi ise 2017 yılında, 2016 yılına kıyasla %8,8'lik bir artış göstermiştir. %8,8'lik oran 2013 yılından bu yana gerçekleşen en yüksek orandır.

Tablo 4.4: 2010-2017 Yılları Arası Yıllık Sanayi ve Kredi Verileri (Milyar TL)

Dönem	Sanayi Üretimi Zincirlenmiş Hacim (2009=100)	Sanayi Üretim Endeksi (%)	İmalat Sanayii Zincirlenmiş Hacim (2009=100)	İmalat Sanayii Üretim Endeksi (%)	KOBİ + Ticari ve Kurumsal Krediler Hacmi (Milyar TL)	Kredi Değişim Oranı (%)
2010	203,1	10,3	166,0	9,6	353	34,2
2011	238,2	17,3	199,2	20,0	458	29,7
2012	246,7	3,5	203,7	2,3	528	15,2
2013	268,9	9,0	222,7	9,3	715	35,4
2014	284,1	5,7	236,2	6,1	884	23,6
2015	298,5	5,0	250,1	5,9	1.100	24,4
2016	311,4	4,3	259,8	3,8	1.315	19,5
2017	339,7	9,1	282,8	8,8	1.610	22,4

Kaynak: TCMB Elektronik Veri Dağıtım Sistemi, Hazine Müsteşarlığı Ekonomik Göstergeleri

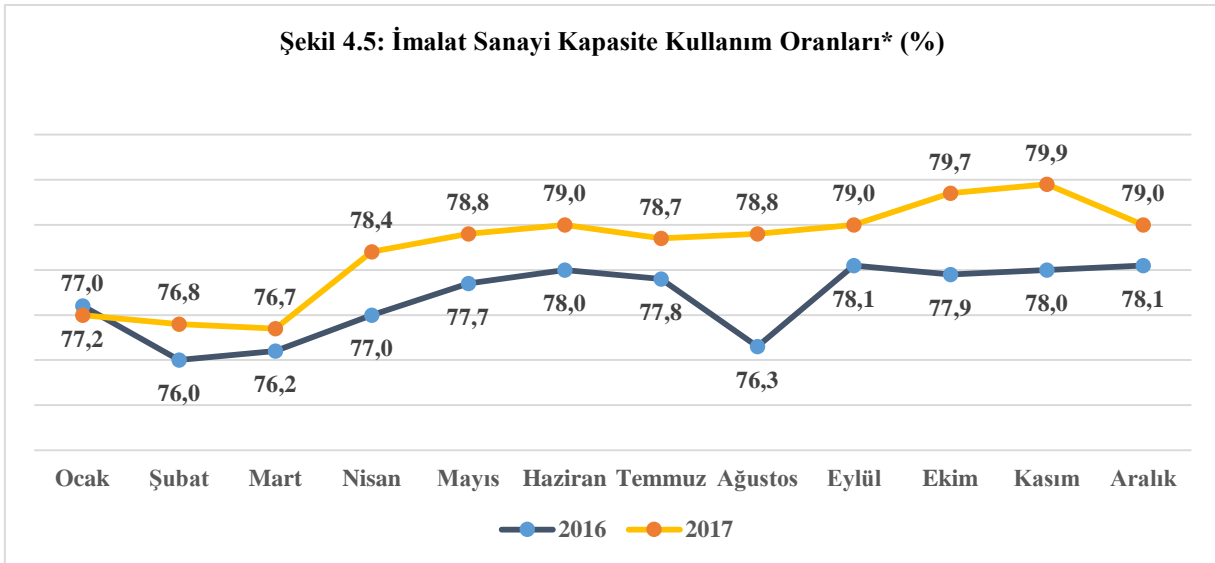
Diğer taraftan Şekil 4.4'ten görüleceği üzere, 2009–2017 yılları arasında kredi hacimlerinin yıllık değişim oranları ile sanayi üretim endeksi ve imalat sanayii üretim endeksini grafiksel olarak gösterilmiştir.

Kaynak: TCMB Elektronik Veri Dağıtım Sistemi, Hazine Müsteşarlığı Ekonomik Göstergeleri

Grafik incelendiğinde, ilgili değişkenlerin seyrinin hemen hemen aynı yönde olduğu, kredi hacmindeki değişimin artarak veyahut azalarak arttığı dönemlerde, sanayi üretim endeksi ve imalat sanayii üretim endeksinde de aynı yönde hareket ettiği, yatay seyrettiği dönemlerde ise ilgili değişkenlerin yatay seyrettiği görülmektedir.

Ekonomi açısından önem arz eden bir diğer gösterge ise imalat sanayi kapasite kullanım oranıdır. Kapasite kullanım oranı (KKO) çalışması, imalat sanayi sektöründe faaliyet gösteren iş yerlerinin anket döneminde mevcut fiziki kapasitelerine göre filen gerçekleşen kapasite kullanımlarının belirlenmesi amacıyla yapılmaktadır.

* Mevsimsel etkiden arındırılmış

Kaynak: TCMB İmalat Sanayi Kapasite Kullanım Oranı Raporu – Aralık 2017

TCMB tarafından hazırlanan İmalat Sanayi Kullanım Oranı Raporu'na göre, Aralık 2017 döneminde imalat sanayinde faaliyette bulunan 2.624 işyerine gönderilen “İktisadi Yönelim Anketi” formuna 2.101 katılımcının verdiği cevapların ağırlıklı olarak toplulaştırılan sonuçlarında; İmalat Sanayi KKO aylık bazda 0,9 puan azalmış, yıllık bazda ise 0,9 puan artarak %79 olarak gerçekleşmiştir. Ortalama kapasite kullanım oranlarının gelişimine bakıldığında ise; 2016 yılında ortalama %77,4 olarak hesaplanan KKO'nun, 2017 yılında 1,1 puan artarak %78,5 olarak hesaplandığı görülmektedir.

Netice itibarıyla kredi hacmindeki genişleme ile sanayi üretimi ve imalat sanayii üretimi arasında yüksek derecede, pozitif yönde ve anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Bu, ülkemizde konuyla ilgili daha evvel yapılan birçok araştırma sonucu ile de örtüşmektedir. 2016 yılı sonu itibarıyla KGF ve vergi indirimleri vb. tedbir ve teşviklerin etkisiyle sanayi üretiminin, özellikle de imalat sanayii üretiminin önemli ölçüde arttığı, sanayi üretimi zincirlenmiş hacminin 2016 yılı sonunda 311,4 milyar TL iken %9,1 artışla 2017 yılı sonunda 339,7 milyar TL'ye yükseldiği, %9,1'lik artışın 2011 yılından bu yana en yüksek oran olduğu görülmüştür. Aynı şekilde imalat sanayii üretimi zincirlenmiş hacminin 259,8 milyar TL'den, 282,8 milyar TL'ye yükseldiği, %8,8'lik artışın 2013 yılından bu yana gerçekleşen en büyük artış olduğu görülmüştür. Diğer taraftan, KKO son yılların en yüksek oranına ulaşmıştır. KGF kefaletiyle kullanılan kredilerin %31,3'ünün imalat sanayiine aktarıldığı göz önünde bulundurulduğunda¹²¹, söz konusu artıştaki KGF kredilerinin rolü ortaya koymaktadır.

4.2.5. İstihdam Üzerindeki Etkileri

KOBİ'ler tüm dünya ekonomilerinde olduğu gibi ülkemizde de, daha az yatırımla daha çok kişiye istihdam olanağı veren, teknolojik değişime daha yatkın, ekonomik dalgalanmalardan çok daha az etkilenen, talep değişiklik ve çeşitlerine kolay uyum sağlayan kuruluşlardır.¹²² Türkiye'nin önemli sorunlarından biri de işsizliktir. Kuşkusuz yatırımların artması işsizlik ile mücadelede en etkili çözümlerden birisidir.

Bu bölümde Türkiye'deki KOBİ, ticari/kurumsal nitelikli kredilerin işsizlik üzerindeki etkisi 2010-2017 verileri kullanılarak incelenecek, elde edilen sonuç ve diğer ekonomik göstergeler doğrultusunda, özellikle de 2017 yılı içerisinde kullanılan KGF kefaletli kredilerin işsizlik üzerindeki etkileri değerlendirilecektir.

¹²¹ Kredi Garanti Fonu A.Ş. 2017 Yılı Faaliyet Raporu.

¹²² Rebii Savaşır, *Türkiye ve Avrupa Birliği Ülkelerinde Küçük ve Orta Boyutlu İşletmeler Açısından İstihdam Politikaları*, (Ankara: Kamu-İş Sendikası, 1999) 189.

Banka kredileri ile istihdam arasındaki ilişkiye dair ilk araştırmalardan birisi Bernanke ve Blinder (1992) tarafından ABD için yapılmıştır. Söz konusu çalışma neticesinde banka kredileri ile istihdam oranı arasındaki ilişkinin pozitif yönlü ve anlamlı olduğu kanısına varılmıştır.¹²³ Han (2009), ABD’de yaptığı çalışmada finansal kaynaklara erişimde karşılaşılan engellerin, ekonomide istihdam kaybına neden olduğu, bilhassa finansal belirsizliklerin, işsizliği arttırdığı sonucuna ulaşmıştır.¹²⁴ Benlemech vd. (2010), 1993–2009 yıllarını kapsayan çalışmasında ABD’deki büyük şehirlerde yaşanan işsizlik ile finansal kaynaklara erişimde karşılaşılan engeller arasında ilişki olduğunu belirlemiştir.¹²⁵ Shabbir vd. (2012), 1973–2007 yıllarını kapsayan çalışmasında, Pakistan’da finansal genişlemenin uzun dönemde istihdam üzerinde olumlu etkisinin bulunduğunu, bankalarca özel sektöre kullandırılan kredilerin, ülkedeki iş imkânlarını arttırdığını ve dolayısıyla istihdam oranına olumlu etki ettiğini belirtmiştir.¹²⁶ Pagano ve Pica (2012), 1970–2003 yıllarını kapsayan çalışmasında, 63 ülke için kredi hacmindeki genişlemenin istihdam ve ücretler üzerindeki etkilerini araştırmış, finansal genişlemenin ücretler üzerinde herhangi bir etkisi olmasa da, istihdam oranını arttırdığı sonucuna ulaşmıştır.¹²⁷ Gatti vd. (2012), 1980–2004 yıllarını kapsayan çalışmalarında, 18 OECD ülkesi için finansal piyasaların işsizlik üzerindeki etkilerini incelemiştir. Çalışma sonucunda elde edilen bulgulara göre finansal değişkenlerin istihdam üzerindeki etkisi pozitif yönde ve anlamlı bulunmuştur.¹²⁸ Monacelli vd. (2012), 1984–2011 yıllarını kapsayan çalışmasında, İtalya’daki finansal piyasalar ile işsizlik ilişkisini analiz etmiştir. Elde edilen bulgular neticesinde, kredi şoklarının istihdam üzerinde önemli ölçüde etkili olduğu sonucuna ulaşmışlardır.¹²⁹

Konuyla alakalı Türkiye’de yapılan araştırmalar da mevcuttur. Tuğcu ve Aslan (2012), 1961-2010 yıllarını kapsayan çalışmasında, finansal genişlemenin istihdam seviyesini arttırdığını

¹²³ Ben Shalom Bernanke ve Alan Stuart Blinder, “*The Federal Funds Rate and the Channels of Monetary Transmission*”, *The American Economic Review*, (1992), Sayı 82(4), ss. 901-921.

¹²⁴ Chang-Keun eHan, “*Unemployment, Financial Hardship and Savings in Individual Development Accounts*”, *Journal of Poverty*, (2009), Cilt 13, Sayı 1, ss. 74-95.

¹²⁵ Efraim Benmelech, Nittai Bergman ve Amit Seru, “*Finance and Unemployment*”, National Bureau of Economic Research Working Paper, (2011), No: 17144.

¹²⁶ Ghulam Shabbir, Sofia Anwar, Zakir Hussain ve Muhammad Imran, “*Contribution of Financial Sector Development in Reducing Unemployment in Pakistan*”, *International Journal of Economics and Finance*, (2012), Cilt 4, Sayı 1, ss. 260-268.

¹²⁷ Marco Pagano, ve Giovanni Pica, “*Finance and Employment*”, *Economic Policy*. 2012, Cilt 27, Sayı 69, ss. 5-55.

¹²⁸ Donatello Gatti, Christophe Rault ve Anne-Gael Vaubourg, “*Unemployment and finance: how do financial and labour market factors interact?*”, *Oxford Economic Papers*, (2012), Cilt 64, Sayı 3, ss. 464-489.

¹²⁹ Tommaso Monacelli, Vincenzo Quadrini ve Antonella Trigari, “*Financial Markets and Unemployment*”, Paolo Baffi Centre Research Paper Series, Sayı 2012-129, ss. 1-50.

belirtmiştir.¹³⁰ Kanberoğlu (2014), 1985–2010 yıllarını kapsayan çalışmada, Türkiye ekonomisi için finansal gelişmişliğin işsizlik üzerindeki etkisini incelemiş, özel sektör kredilerinin işsizliği azalttığı sonucuna ulaşmıştır.¹³¹

Tablo 4.5: Mevsimsel Etkilerden Arındırılmış Temel İşgücü Göstergeleri

Dönem	İşgücü (Bin)	İstihdam (Bin)	İşsiz Sayısı (Bin)	İşgücüne Katılım Oranı (%)	İstihdam Oranı (%)	İşsizlik Oranı (%)	Tarım Dışı İşsizlik Oranı (%)
2010-Q1	23.906,0	20.728,7	3.177,0	45,6	39,5	13,3	16,0
2010-Q2	24.841,0	22.233,3	2.607,7	47,1	42,1	10,5	13,0
2010-Q3	25.034,7	22.438,0	2.596,7	47,2	42,3	10,4	13,0
2010-Q4	24.679,7	22.104,7	2.575,0	46,3	41,4	10,4	12,8
2011-Q1	24.736,0	22.105,7	2.630,0	46,2	41,2	10,6	12,9
2011-Q2	25.863,0	23.557,3	2.306,0	48,0	43,8	9,0	11,1
2011-Q3	26.182,3	23.976,3	2.206,0	48,4	44,3	8,4	10,6
2011-Q4	25.526,3	23.337,7	2.188,3	47,0	42,9	8,6	10,5
2012-Q1	25.113,0	22.761,7	2.351,7	46,0	41,7	9,3	11,2
2012-Q2	26.239,3	24.224,0	2.015,3	47,8	44,2	7,7	9,5
2012-Q3	26.632,0	24.513,3	2.118,7	48,4	44,5	8,0	9,9
2012-Q4	26.659,0	24.331,0	2.327,7	48,2	44,0	8,7	10,6
2013-Q1	26.364,7	23.836,0	2.529,0	47,4	42,9	9,6	11,5
2013-Q2	27.398,7	25.108,7	2.289,7	49,1	44,9	8,3	10,2
2013-Q3	27.493,7	25.034,0	2.459,7	49,0	44,6	8,9	11,1
2013-Q4	27.037,3	24.521,0	2.516,3	47,9	43,5	9,3	11,1
2014-Q1	27.805,0	25.012,7	2.792,3	49,1	44,1	10,1	11,9
2014-Q2	29.034,0	26.439,3	2.594,7	51,1	46,5	9,0	10,9
2014-Q3	29.255,3	26.297,3	2.958,3	51,2	46,1	10,1	12,3
2014-Q4	28.979,3	25.884,7	3.094,7	50,6	45,2	10,7	12,7
2015-Q1	28.846,0	25.661,0	3.184,7	50,2	44,6	11,0	13,1
2015-Q2	29.820,3	26.990,3	2.830,0	51,6	46,7	9,5	11,6
2015-Q3	30.259,3	27.216,0	3.043,7	52,2	46,9	10,1	12,3
2015-Q4	29.818,7	26.660,0	3.158,7	51,2	45,8	10,6	12,6
2016-Q1	29.753,7	26.574,7	3.179,0	50,9	45,5	10,7	12,5
2016-Q2	30.667,7	27.718,7	2.948,7	52,3	47,3	9,6	11,5
2016-Q3	31.005,0	27.557,7	3.446,7	52,7	46,8	11,1	13,5
2016-Q4	30.745,0	27.001,0	3.744,7	52,0	45,7	12,2	14,4
2017-Q1	30.881,3	27.039,0	3.842,3	51,8	45,4	12,4	14,6
2017-Q2	31.703,7	28.449,3	3.254,3	53,0	47,6	10,3	12,3
2017-Q3	32.216,0	28.794,3	3.422,0	53,7	48,0	10,6	12,9
2017-Q4	31.767,0	28.482,7	3.284,3	52,8	47,3	10,3	12,3

Kaynak: TCMB Elektronik Veri Dağıtım Sistemi, Hazine Müsteşarlığı Ekonomik Göstergeleri

¹³⁰ Can Tansel Tuğcu ve Alper Aslan, “Financial Development and Employment: A Var Analysis for the Case of Turkey”, Clute Institute International Conference. 6–9 Haziran 2012, Roma, İtalya, ss. 561-565.

¹³¹ Zafer Kanberoğlu, “Finansal Sektör Gelişimi ve İşsizlik: Türkiye Örneği”, Abant İzzet Baysal Üniversitesi Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi, Cilt 10, Sayı 1, ss. 83-93.

Değişkenlerin Tanımlanması: Modelde 2010:Q1–2017:Q4 (32 gözlem sayısı) dönemi arasında üçer aylık veriler kullanılmıştır. Modelde kullanılan değişkenler “İstihdam Oranı” ve “KOBİ ve Ticari/Kurumsal Nitelikli Krediler Hacmi”dir. İstihdam göstergesi olarak Mevsimsel Etkilerden Arındırılmış İstihdam Oranı kullanılmıştır. Modelde değişkenlerden İstihdam Oranı, TÜİK verilerinden; KOBİ ve Ticari/Kurumsal Nitelikli Krediler ise BDDK’nın Türk Bankacılık Sektörü Temel Göstergelerinden alınmıştır.

“İstihdam oranı ile KOBİ, ticari ve kurumsal kredilerin hacmi arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?” sorusunun cevabı için yapılan korelasyon (r) katsayı hesaplaması neticesinde katsayı **0,8533** olarak belirlenmiştir. Yani krediye dayalı istihdam artışı tezini destekleyici nitelikte, ilgili iki değişken arasında yüksek derecede, pozitif yönde ve anlamlı bir ilişkinin bulunduğu gözlemlenmiştir.

Diğer taraftan TÜİK tarafından açıklanan verilere göre, 2017 yılının başında %13 seviyelerinde olan işsizlik oranı, belirgin bir şekilde azalmaya başlamış, Aralık ayının sonunda %10,3 seviyesine gerilemiştir. Yani bir taraftan işgücüne katılım oranı artarken, diğer taraftan işsizlik oranında önemli ölçüde düşüş gerçekleşmiştir. Ülke genelinde 15 yaş ve üzerindeki işsiz sayısı Aralık 2016 döneminde 3.744 bin kişi iken, 2017 yılının ilk çeyreğinde yükselerek 3.842 bin kişi olmuş, piyasadaki olumlu gelişmelerle birlikte yıl sonunda 3.284 bin kişiye gerilemiştir.

Yine Tablo 4.5’ten görüleceği üzere 2016 yılının başından 2017 yılı ilk çeyrek dönemine kadar artış trendinde olan işsizlik oranı söz konusu dönemden sonra düzenli olarak gerilemektedir. Aynı dönemde, %14,4 olan tarım dışı işsizlik oranı %12,3 seviyesine düşmüştür.

Mevsimsel etkilerden arındırılmış işgücüne katılma oranı Aralık 2016 döneminde %52,0 iken, geçen sürede artış göstermiş ve Aralık 2017 dönemi itibarıyla %52,8 seviyesine yükselmiştir. Ekonomik faaliyetlere göre istihdam edilenlerin sayısı, tarım sektöründe 68 bin kişi azalırken, sanayi sektöründe 16 bin, inşaat sektöründe 22 bin, hizmet sektöründe ise 107 bin kişi artmıştır.¹³²

IMF, 2017 yılı Nisan ayında yayınladığı Dünya Ekonomik Görünüm (DEG) Raporu’nda¹³³ 2017 ve 2018 için öngörülen %11,5 ve %11’lik işsizlik oranlarını, 2017 yılı Ekim ayında yayınladığı diğer raporda %11,2 ve %10,7 olarak revize etmiştir.¹³⁴ Söz konusu olumlu

¹³² TÜİK İşgücü İstatistikleri, Eylül 2017.

¹³³ IMF – World Economic Outlook, April 2017, s.18 ve 46.

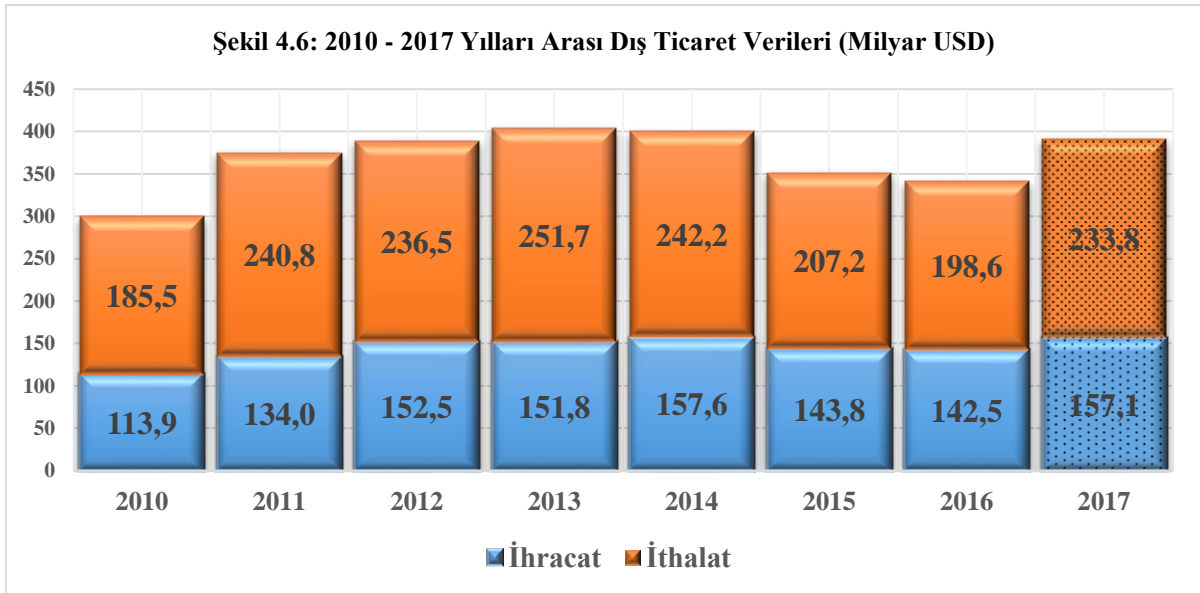
¹³⁴ IMF – World Economic Outlook, October 2017, s.18 ve 63.

gelişmeyi ise ihracatın toparlanması ve genişlemeci maliye politikalarının beklenenden güçlü etki etmesine bağlamıştır.

Netice itibarıyla kredi hacmindeki genişleme ile istihdam oranı arasında yüksek derecede, pozitif yönde ve anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Bu, konuyla ilgili daha evvel yapılan birçok araştırma sonucu ile de örtüşmektedir. Kaldı ki KGF kredileri ile uygulanan diğer politikalar, hükümet tarafından iktisadi faaliyeti canlandırmak ve işsizliği azaltmak için yürürlüğe konulmuştur. Kullandırılan krediler sonrasında üretimin artması, ekonomik büyümenin artan bir ivme kazanması ile birlikte firmalar daha çok kişi istihdam etmeye başlamıştır. 2017 yılı KGF Faaliyet Raporu'nda da belirtildiği üzere, KGF kefaletinden yararlanan firmalar, Kasım 2017 itibarıyla, 2016 yılı sonuna kıyasla %7,8 istihdam artışı sağlamıştır. Bu oran yaklaşık 250 bin kişiye tekabül etmektedir.¹³⁵

4.2.4. Dış Ticaret Rakamlarındaki Gelişmeler

Ekonomideki teşvik ve desteklerin de etkisiyle sanayi ve istihdam verilerinin yanı sıra ihracat rakamlarında da büyüme meydana geldiği görülmüştür. KGF kefaleti kapsamında 7.568 ihracatçıya 27,7 milyar TL ihracat kredisi kullanılmıştır. Kullandırılan krediler içerisinde, ihracat ve döviz kazandırıcı faaliyeti olan firmaların payı yaklaşık %12,8 olarak gerçekleşmiştir.¹³⁶

Kaynak: TÜİK Dış Ticaret İstatistikleri – Aralık 2017

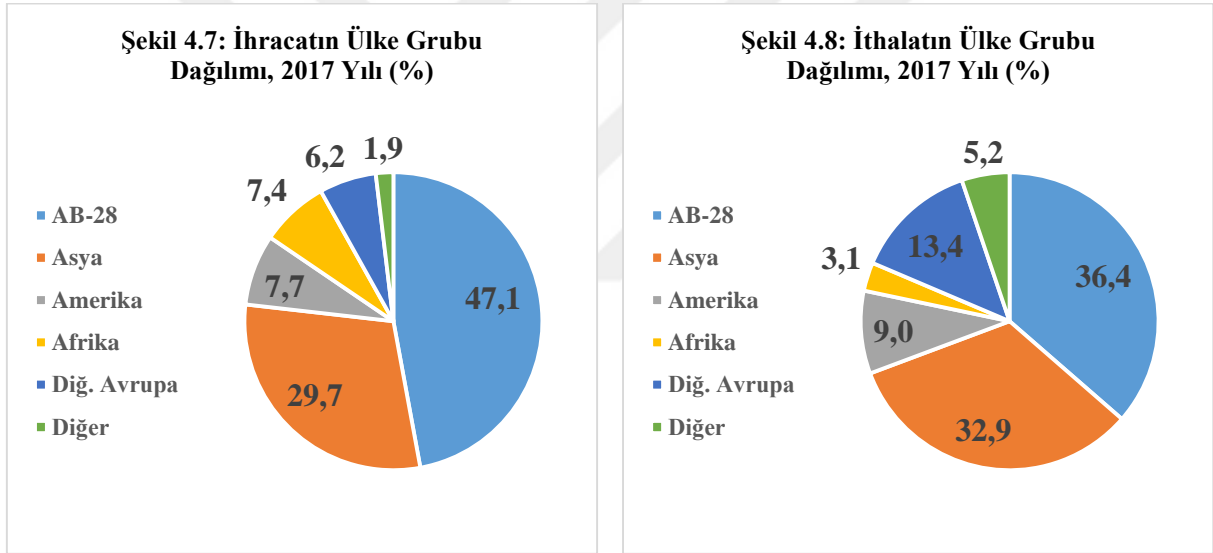
¹³⁵ Kredi Garanti Fonu A.Ş. 2017 Yılı Faaliyet Raporu, s. 33.

¹³⁶ Dünya Gazetesi, 3'üncü Çeyrek Büyümesinde Anahtar Unsurlar KGF Oldu, 18 Aralık 2017 <<https://www.dunya.com/kredi-garanti-fonu/3uncu-ceyrek-buyumesinde-anahtar-unsur-kgf-oldu-haberi-394913>>

TÜİK Aralık dönemi dış ticaret istatistiklerine göre; ihracat 2017 yılı Aralık ayında, 2016 yılının aynı ayına göre %8,6 artarak 13 milyar 878 milyon USD, ithalat ise %25,4 artarak 23 milyar 84 milyon USD olarak gerçekleşmiş, dış ticaret açığı %63,5 artarak 9 milyar 206 milyon USD olmuştur. Ayrıca ihracatın ithalatı karşılama oranı 2016 yılı sonunda %69,4 iken, 2017 yılı sonunda %60,1'e düşmüştür.

Mevsim ve takvim etkilerinden arındırılmış seriye göre; 2017 yılında ihracat bir önceki yıla kıyasla %10,2 artarak toplam 157,05 milyar USD, ithalat ise %17,7 artarak 233,79 milyar USD olarak gerçekleşmiş, dış ticaret açığı 76,74 milyar USD gibi rekor bir seviyeye ulaşmıştır.

İmalat sanayiindeki ürünlerin ise toplam ihracattaki payı %92,2, ithalattaki payı ise %81 olarak gerçekleşmiştir.

Kaynak: TÜİK Dış Ticaret İstatistikleri – Aralık 2017

2017 yılının sonunda bir önceki yılın aynı dönemine göre ihracat AB-28'e (AB Ülkeleri) %8,2 artış gösterip 73,94 milyar USD'ye yükselirken, Asya ülkelerinde %13,7 artış göstererek 46,62 milyar USD'ye yükselmiştir.¹³⁷

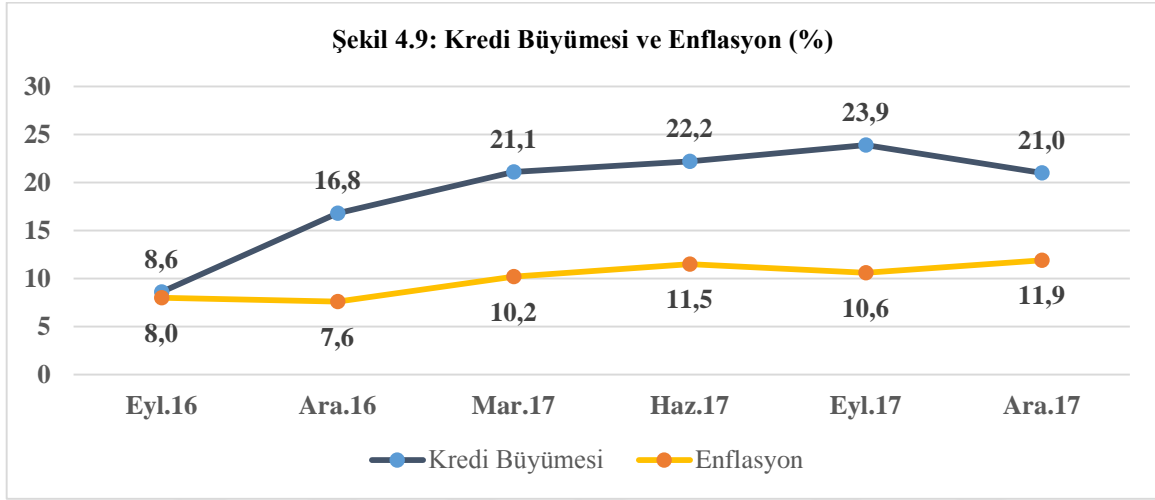
Yurtiçi iktisadi faaliyetler, 2017 yılının boyunca kullanılan KGF kefaletli krediler ve diğer teşviklerin de desteğiyle özel tüketim harcamaları ve güçlü seyreden mal ve hizmet ihracatı yoluyla canlanmıştır. 2017 yılında iktisadi faaliyet hem nihai yurtiçi talep hem de net ihracatın

¹³⁷ TÜİK Dış Ticaret İstatistikleri – Aralık 2017

olumlu katkısı ile büyümüştür. Başta Avrupa Birliği Bölgesi olmak üzere küresel ölçekte görülen toparlanma eğilimi ihracatı desteklemeye devam etmiştir.

4.2.5. Enflasyondaki Gelişmeler

Ekonominin temel kuralı olan-arz talep kuralı gereğince, KGF destekli kredilerin de etkisiyle para talebi para arzından fazla olduğu için faizler yüksek kalmaya devam etmektedir. 2016 yılının üçüncü çeyreğinden itibaren başlayan genişlemeci politikalar (vergi indirimi, kredi teşviki gibi), iç talebin da artması sonucu enflasyona neden olmaktadır.

Kaynak: TBB Bankacılık Sektörü Değerlendirme Raporu – Eylül 2017

Ülkemizdeki son dönem enflasyon hem talep hem de maliyet (özellikle de döviz kurundaki artıştan ötürü) kaynaklıdır. Tüketici fiyat endeksi (TÜFE) 2017 yılı Aralık ayında bir önceki aya göre %0,69, bir önceki yılın Aralık ayına göre %11,92 ve on iki aylık ortalamalara göre %11,14 artmıştır.

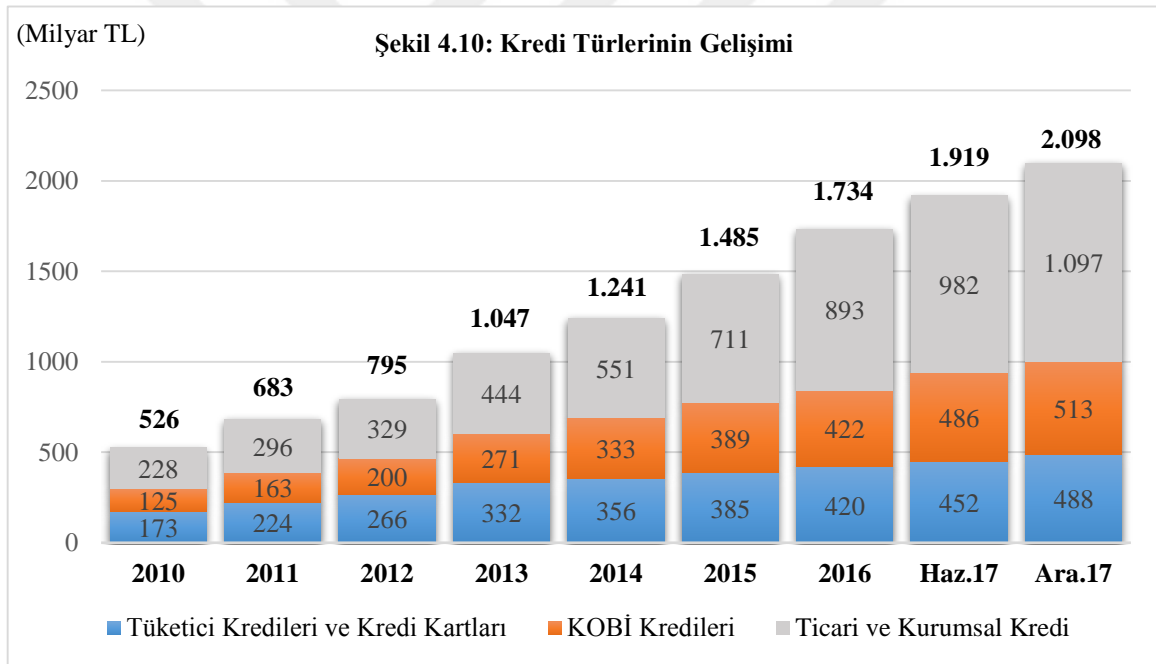
KGF kredilerinin ve diğer teşviklerin etkisiyle artan iç talep, özellikle de artan döviz kuruyla birlikte enflasyonu da yukarı yönlü etkilemiştir.

4.2.6. Bankacılık Sektörüne İlişkin Gelişmeler

a) Firma Kredileri

Ekonomik canlanmanın sağlanabilmesi amacıyla, KOSGEB faizsiz kredi desteği, TOBB düşük faizli Nefes Kredisi ve Hazine destekli KGF kefaleti gibi teşviklerle 2017 yılının ilk çeyreği itibarıyla ivmelenerek artan firma kredileri (KOBİ, ticari ve kurumsal krediler), 2017 yılının sonuna doğru Hazine destekli KGF kefalet limitinin üst sınırına yaklaşılması ve baz etkileri ile artış hızını kaybetse de büyümeye devam etmiştir.¹³⁸

2017 yılı sonunda ticari ve kurumsal krediler 1.097 milyar TL, KOBİ kredileri 513 milyar TL, tüketici kredileri ve kredi kartları ise 488 milyar TL olarak gerçekleşmiştir. KOBİ kredilerinin toplam krediler içindeki payı 2015 yılında %26 iken, 2016 yılında %24 ve 2017 yılında %24 olmuştur.

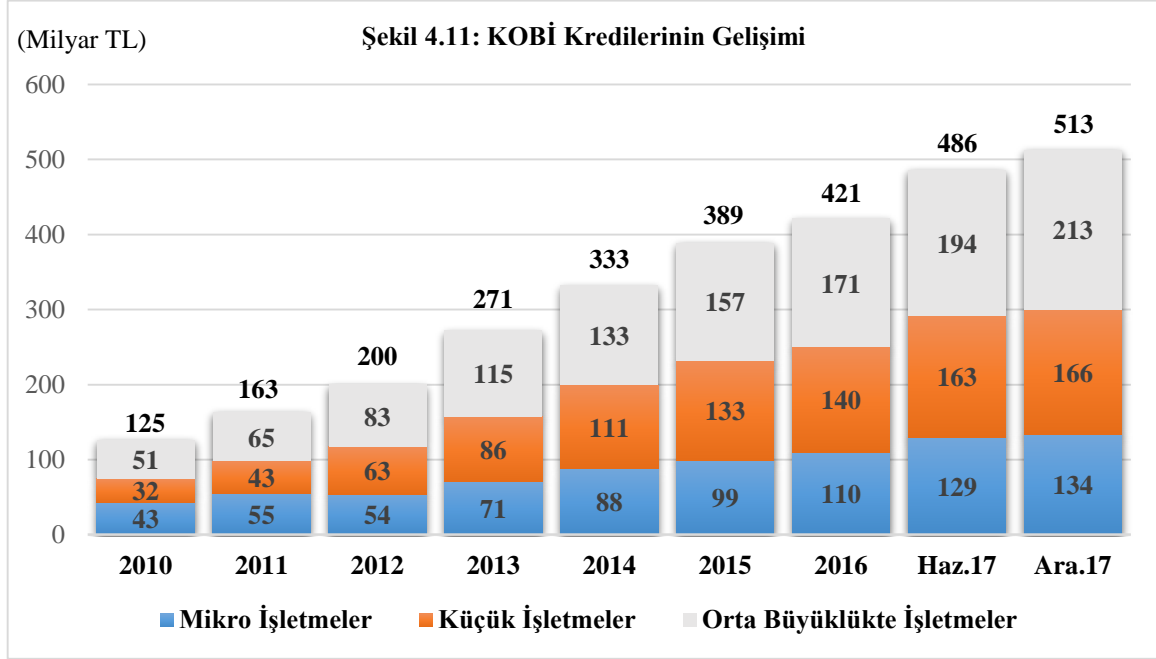
Kaynak: BDDK Türkiye Bankacılık Sektörü Temel Göstergeleri.

Türkiye Bankalar Birliği'nin Bankacılık Sektörü Değerlendirmesi – Mart 2018 Raporu'na göre; bir yıl önce 1.734 milyar TL olan toplam krediler yaklaşık %21'lik bir artışla 2.098 milyar TL seviyesine yükselmiştir. 2017 yılının ilk altı ayında 185 milyar TL artan krediler, ikinci altı ayında ise 179 milyar TL artmıştır.¹³⁹ Kuşkusuz bu artışta KGF destekli kredilerin rolü büyüktür.

¹³⁸ TCMB Finansal İstikrar Raporu – Kasım 2017, s. 39.

¹³⁹ TBB Bankacılık Sektörü Değerlendirmesi – Mart 2018 Raporu

2017 yılı sonu itibarıyla 2.098 milyar TL seviyesine yükselen kredilerin önemli bir bölümünü KOBİ kredileri teşkil etmektedir. Şekil 4.11’den görüleceği üzere, 2016 yılında bir önceki yıla göre yaklaşık %8 oranında büyüyen KOBİ kredileri; 2017 yılında bir önceki yılsonu rakamlarına oranla yaklaşık %22 büyümüştür.

Kaynak: BDDK Türkiye Bankacılık Sektörü Temel Göstergeleri.

2018 Yılı KGF Faaliyet Raporu’nda belirtildiği üzere, KGF kefaletiyle kullanılan kredilerin, yaklaşık %73’ü KOBİ, geri kalanı ise KOBİ dışı firmalara kullanılmıştır. Diğer taraftan kullanılan kredilerin %91,7’si işletme, %2,8’i yatırım ve %5,5’i gayrinakdi kredilerdir.

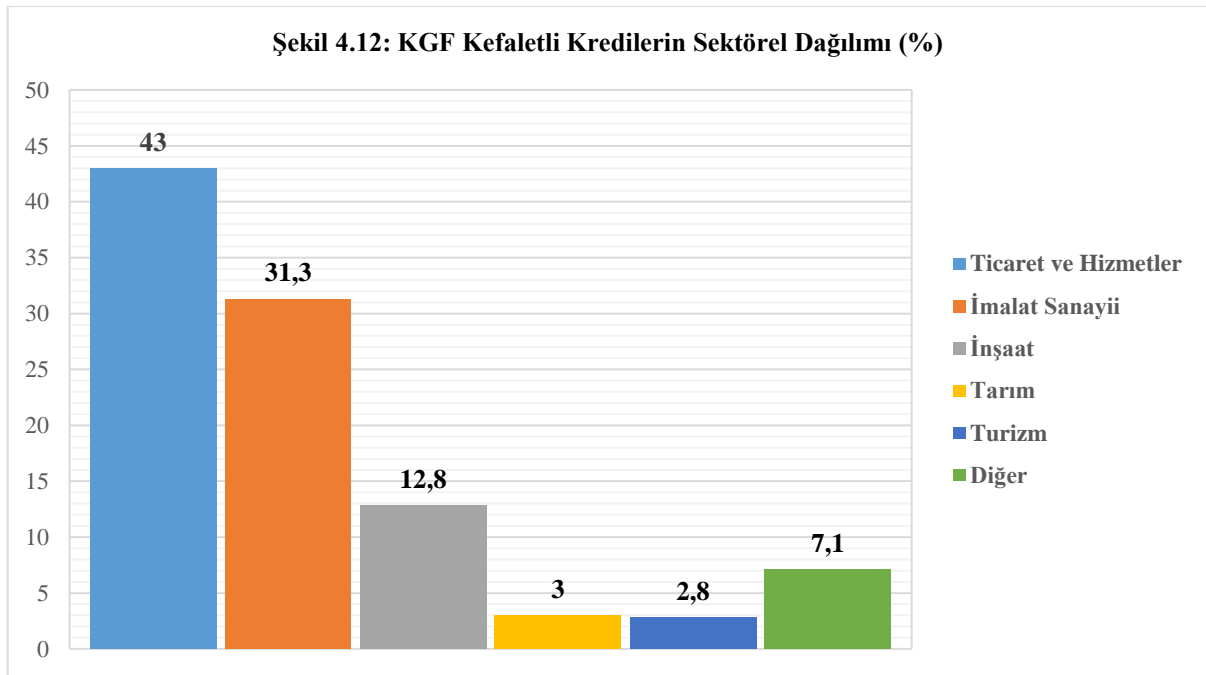
2017 yılı sonu itibarıyla yaklaşık 372 bine yakın firmaya kullanılan toplam 221,5 milyar TL’lik krediye verilen kefalet tutarı 199 milyar TL’ye ulaşmıştır. Bu da demek oluyor ki, KGF kefaletiyle kullanılan krediler kredi arzını önemli ölçüde etkilemiştir.

Diğer taraftan, Türkiye’deki işletmelerin yüzde 99,8’ini KOBİ’lerin teşkil ettiği, çalışanların yaklaşık %78’inin KOBİ’ler tarafından istihdam edildiği, yatırımların yaklaşık 3’te 1’inin KOBİ’ler tarafından yapıldığı, üretimin %54’ünün ve yaratılan katma değer %55’inin KOBİ’ler tarafından gerçekleştirildiği dikkate alındığında, KOBİ’lerin finansmana erişimine verilen bu destekle ne kadar önemli bir görev üstlenildiği anlaşılabilir.

b) Kredilerin Sektörel Dağılımı

Bankalar tarafından 2017 yılı içerisinde kullanılan kredilerin sektörel dağılımı incelendiğinde, imalat ve toptan perakende sektörünün payının yüksek olduğu görülmüştür. Söz konusu sektörleri ise sırasıyla ulaştırma-haberleşme, enerji, genel hizmetler, inşaat sektörleri takip etmektedir.¹⁴⁰

Diğer taraftan KGF kefaletiyle kullanılan krediler içerisinde imalat sanayiine kullanılan kredilerin payı %31,3 olarak gerçekleşirken, toplam kredilerin %43'ünü ticaret ve hizmetler, %12,8'ini inşaat, %3'ünü tarım ve %2,8'ini turizm sektörlerine kullanılan krediler teşkil etmektedir.

Kaynak: Kredi Garanti Fonu A.Ş. 2017 Yılı Faaliyet Raporu.

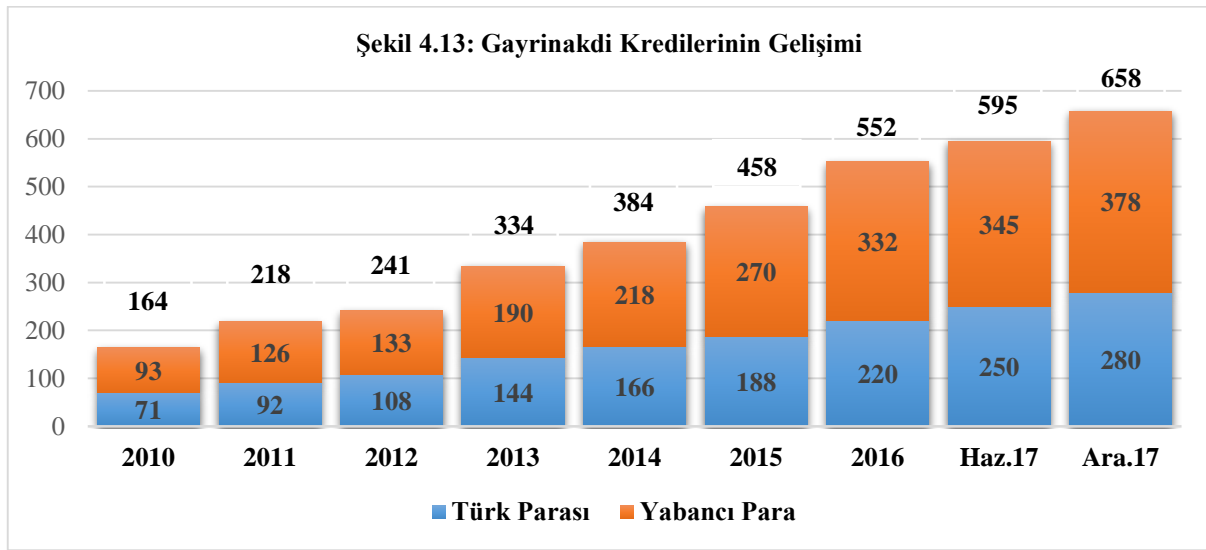
KGF kefaletiyle kullanılan kredilerin de etkisiyle, birçok sektörde 2017 yılında yeni kullanılan krediler uzun dönem ortalamasının üzerinde büyüme kaydetmiştir.

¹⁴⁰ TCMB Finansal İstikrar Raporu – Mayıs 2018, ss. 34-35.

c) Gayrinakdi Krediler

Aralık 2017 itibarıyla gayrinakdi kredilerin toplam hacmi 658 milyar TL seviyesinde gerçekleşmiştir. Söz konusu krediler bir önceki yılsonunda 552 milyar TL seviyesinde iken yaklaşık %19'luk bir yükseliş gerçekleştirmiştir.

KGF tarafından açıklanan verilere göre KGF kefaletiyle kullanılan kredilerin %5,5'ini gayrinakdi krediler teşkil etmektedir.¹⁴¹ 2017 yılı içerisinde KGF kefaletiyle yaklaşık 208 milyar TL kredi kullanıldığı göz önünde bulundurulduğunda, gayrinakdi kredilerin yaklaşık 11 milyar TL'lik kısmının KGF kefaletiyle kullanıldığı sonucuna ulaşılmaktadır.

Kaynak: BDDK Türk Bankacılık Sektörü Temel Göstergeleri

d) Bankacılık Sektörüne İlişkin Başlıca Oranlar

Hazine destekli KGF kefaletli krediler, vadelerinin uzun olması ve maliyet avantajlarının bulunması (düşük faiz ve komisyon) nedeniyle firmalar tarafından yoğun talep görmüştür. Hazine destekli KGF kefaletinin 1. grup teminatlar içerisinde yer alması nedeniyle söz konusu teminat sayesinde bankaların ilgili kredilere daha az karşılık ayırması ve dolayısıyla kredi maliyetlerini düşürmesi sonucunda, sermaye yeterlilik rasyosu (SYR) da bu uygulamalardan pozitif etkilenmiş ve bankaların kredi verme iştahı da artmıştır.

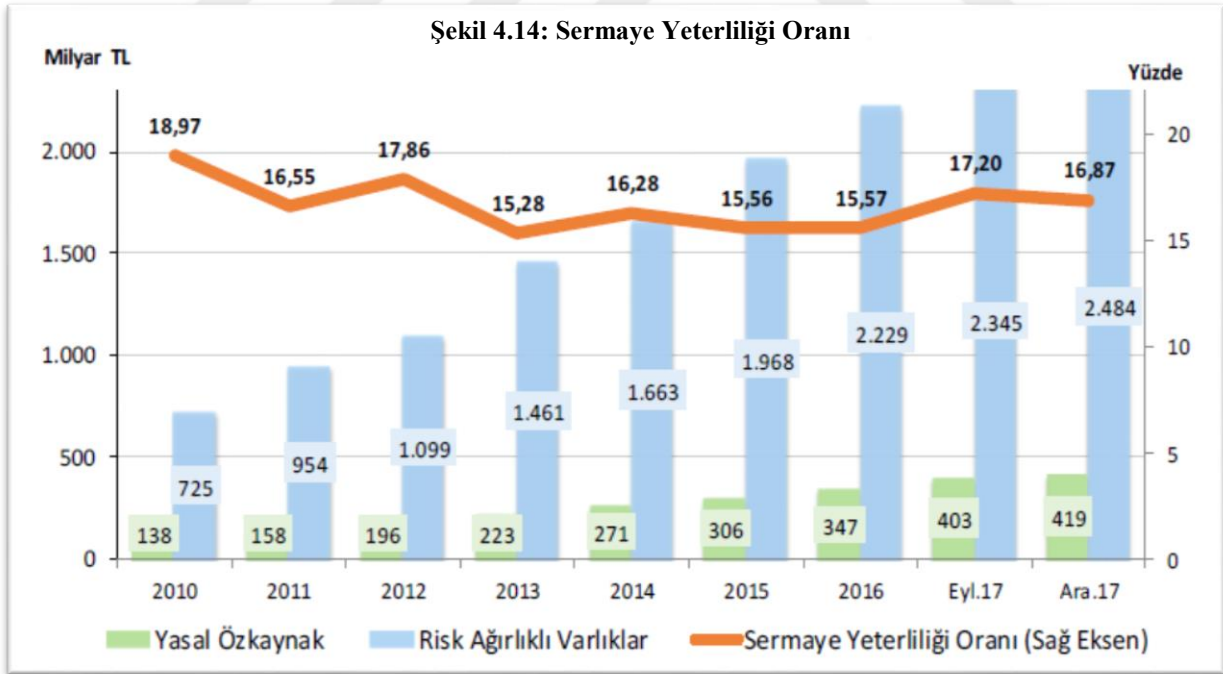
¹⁴¹ Kredi Garanti Fonu A.Ş. 2017 Yılı Faaliyet Raporu.

Tablo 4.6: Bankacılık Sektörüne İlişkin Başlıca Oranlar (2010–2017)

Dönem	Sermaye Yeterliliği	Takipteki Alacaklar / Toplam Krediler	Kredi / Mevduat	Krediler / Varlıklar
2010	19,0	3,7	88,5	52,2
2011	16,5	2,7	101,0	56,1
2012	17,9	2,9	106,1	58,0
2013	15,3	2,7	114,1	60,5
2014	16,3	2,8	121,6	62,2
2015	15,6	3,1	123,4	63,0
2016	15,6	3,2	123,6	63,5
2017	16,8	3,0	126,6	64,4

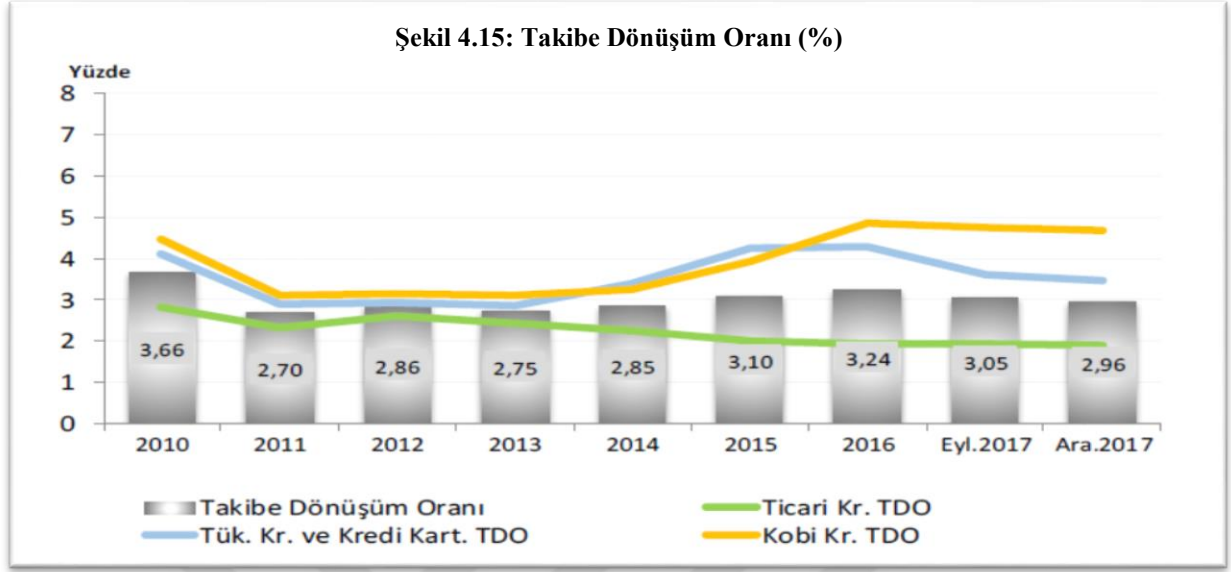
Kaynak: TCMB Elektronik Veri Dağıtım Sistemi, Hazine Müsteşarlığı Ekonomik Göstergeleri

2017 yılı sonu itibarıyla Bankacılık Sektörünün sermaye yeterlilik rasyosu (SYR) %16,80 olarak gerçekleşmiştir. BDDK'nın SYR sınırının %12 olduğu göz önünde bulundurulduğunda; 2016 yılında %15,57 olan SYR oranının Aralık 2017 itibarıyla %16,80 yükselmesi bankacılık sektörünün KGF kefaletli kredilerin de desteği sayesinde oldukça güçlü bir seviyeye ulaştığını göstermektedir.

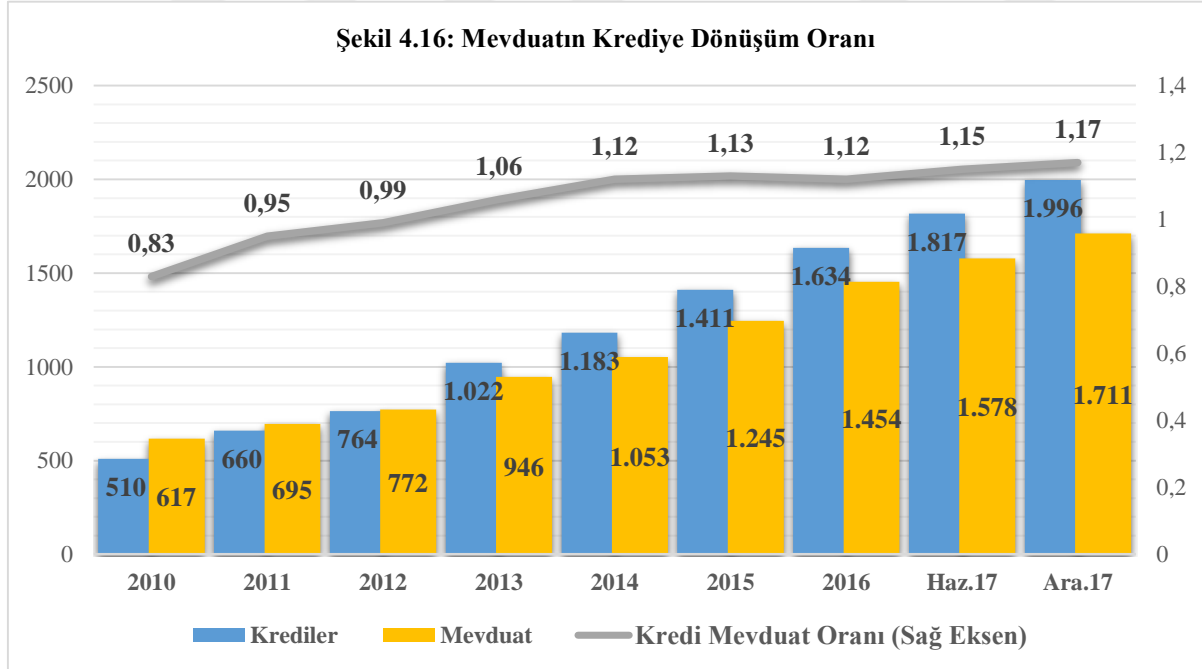
Kaynak: BDDK Türk Bankacılık Sektörü Temel Göstergeleri – Aralık 2017

Kredilerdeki hızlı büyümeye bağlı olarak takibe dönüşüm oranı (TDO) üçüncü çeyrek itibarıyla bir önceki yıla göre yaklaşık 0,3 puan azalarak %2,96 olmuştur.¹⁴²

Kaynak: BDDK Türk Bankacılık Sektörü Temel Göstergeleri – Aralık 2017

KGF kefaletiyle kullanılan takibe dönüşüm oranının %0,45 seviyesinde olması¹⁴³ kuşkusuz TDO'daki azalışta önemli bir rol oynamıştır.

Kaynak: BDDK Türk Bankacılık Sektörü Temel Göstergeleri – Aralık 2017

¹⁴² BDDK Türk Bankacılık Sektörü Temel Göstergeleri – Aralık 2017, ss. 14.

¹⁴³ Kredi Garanti Fonu A.Ş. 2017 Yılı Faaliyet Raporu, s. 63.

Sektördeki toplam mevduat 2016 yılı sonunda 1.454 milyar TL iken, 2017 yılı sonunda %17,7 oranında artışla 1.711 milyar TL olmuştur. Bankacılık sektörünün likidite pozisyonuna dair en önemli göstergelerden biri olan kredi/mevduat oranı, 2014'ten itibaren %110 seviyesinin üzerine çıkmış ve 2017 yılı sonunda %117 seviyelerine yükselmiştir.

Kredi/mevduat oranındaki yatay seyir, 2017 yılı içerisindeki KGF desteğinin de etkisiyle toplam kredi hacmindeki artışın mevduat büyümesini de beraberinde getirdiğini işaret etmektedir.¹⁴⁴ Yani KGF kefaletiyle düşük faizli kredi kullanan girişimcilerin bir bölümü, bu kredileri yükselen mevduat faizinden veyahut kur artışından faydalanmak amacıyla bankaya yatırmaları ve aradaki faiz farkından para kazanmak istemeleri nedeniyle sektördeki kredi hacminde artış olduğu gibi mevduat hacminde de artış gerçekleşmiştir. KGF desteği ve teşviklerle piyasaya yüklü miktarda likidite sunulması kaynak maliyetleri gittikçe artan bankacılık sistemi üzerinde önemli baskılar oluşturmuştur. Mevduat faizleri artarken kredi/mevduat oranları Haziran 2017'de %115 seviyesini aşmış, yılsonu itibarıyla %117 seviyelerine ulaşmıştır.

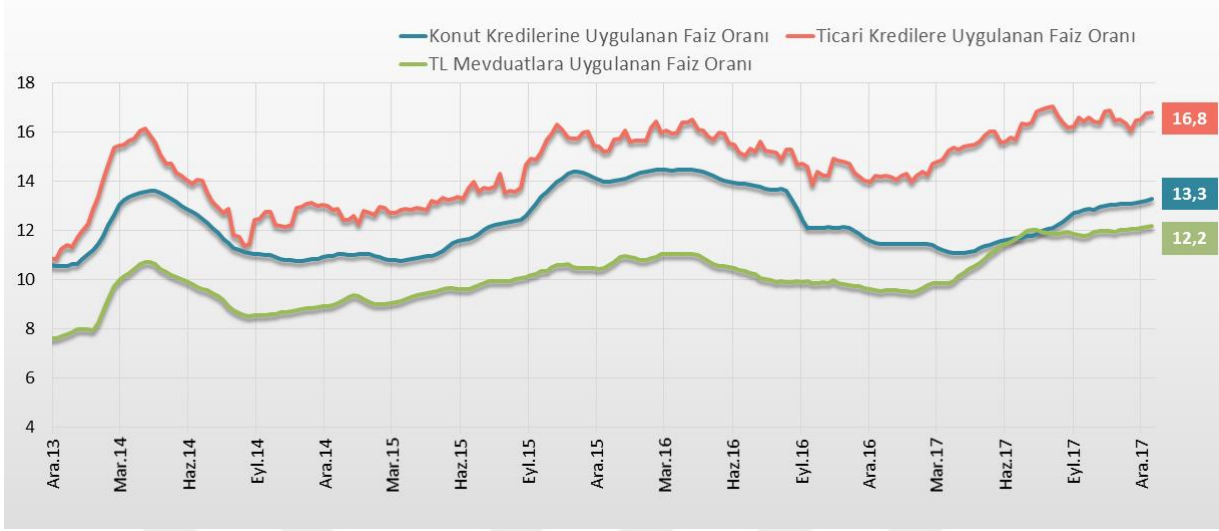
Diğer taraftan, KGF kefaletiyle kullanılan kredilerin sıçrama yapmasıyla birlikte ortaya çıkan bu artışlara kaynak bulmak isteyen bankalar daha çok kredi verebilmek için mevduat yarışına girmiştir. Artan kredi/mevduat oranları bankaları (dışarıdan kaynak bulmak gibi) çekirdek dışı yükümlülöklere yöneltmişlerdir. Dışarıdan kaynak bulmakta zorlanan bankaların mevduata yüklenmesiyle birlikte mevduat faizleri yükselmiş ve bunun doğal sonucu olarak kredi faizlerinde de artış gerçekleşmiştir.

TCMB verilerine göre, 2016 yılının sonunda %14,53 düzeyinde bulunan ticari kredi faiz oranı, 2017 yılının Ocak ayında %13,25 seviyesine gerilese de Ocak ortasından itibaren yükselişe geçmiştir. Temmuz ayında %17'nin üzerini gören ticari kredi faiz oranı, Ağustos ayında %15,7 seviyesine gerilemiştir. Ticari kredi faiz oranları Eylül ayının başında tekrar %17 seviyesini aşarak Mart 2009'dan beri en yüksek seviyesine ulaşmış¹⁴⁵, Aralık ayı itibarıyla 16,8 seviyesine gerilemiştir. Bankalarca açılan ticari kredilere uygulanan ağırlıklı ortalama faiz oranları, 2017 yılı Ocak ayı itibarıyla 355 baz puan artış göstermiştir.

¹⁴⁴ TCMB Finansal İstikrar Raporu – Mayıs 2018, s. 55.

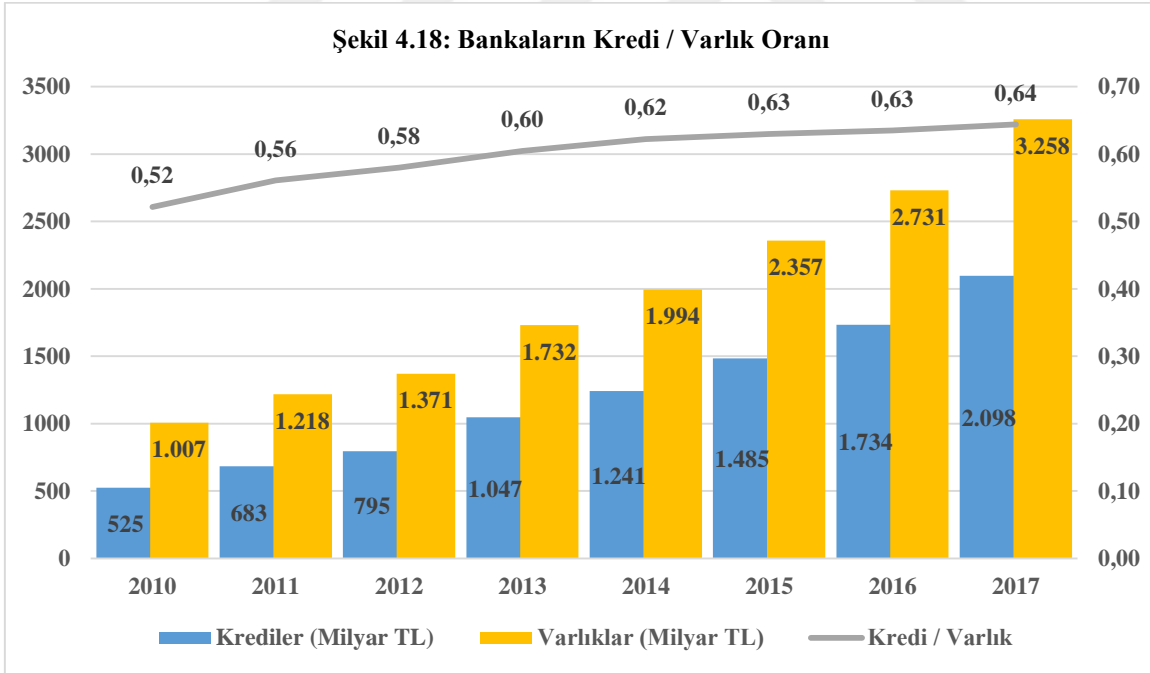
¹⁴⁵ Dünya Gazetesi, “Kredi Faizleri 8 Ayda 150-300 Baz Puan Arttı”, 12 Eylül 2017, <https://www.dunya.com/finans/haberler/kredi-faizleri-8-ayda-150-300-baz-puan-artti-haberi-381339>

**Şekil 4.17: Kredi ve Mevduatlara Uygulanan Ağırlıklı Ortalama Faiz Oranları
(Dört Haftalık Hareketli Ortalama, %)**

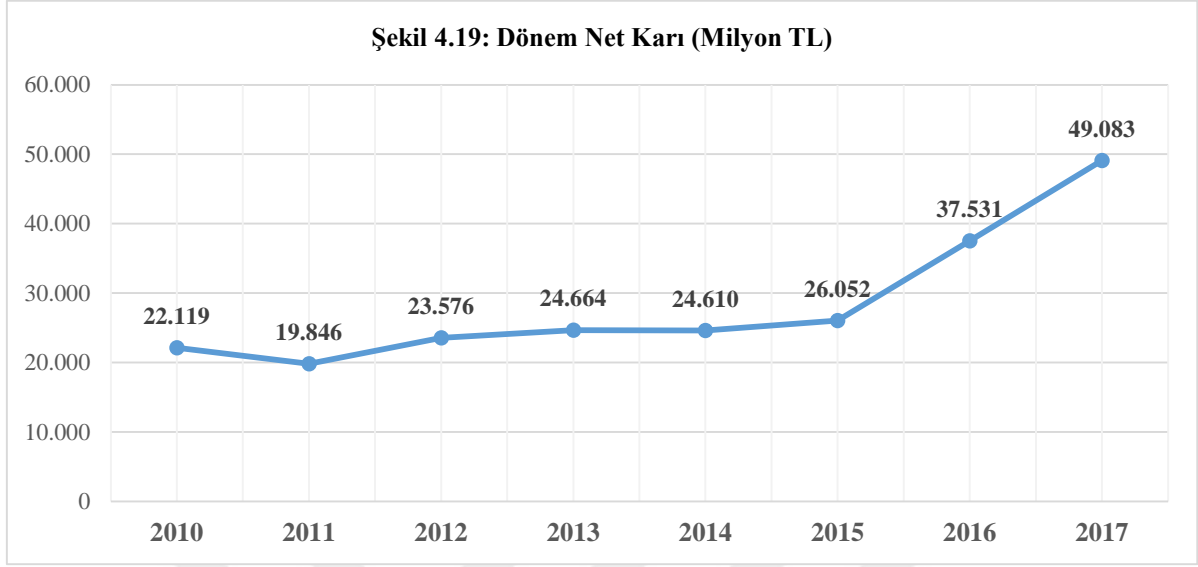
Kaynak: TCMB – Seçilmiş Grafikler, Aralık 2017

Faizlerde gerçekleşen bu artışın yeni kredi almak isteyen veyahut kredisini yenilemek ya da yapılandırmak isteyen şirketler için ciddi yükler getireceği aşikârdır.

Türkiye’deki bankacılık sektörünün aktif büyüklüğü 2017 yılı sonu itibarıyla 3 milyar 258 milyon TL olarak gerçekleşmiştir. Bir önceki yılın verilene göre 2 milyar 731 milyon TL olan aktif büyüklük, 2017 yılında yaklaşık %19 artış göstermiştir. Krediler ise 1 milyar 734 milyon TL seviyesinde iken yaklaşık %21’lik bir artışla 2 milyar 98 milyon TL seviyesine yükselmiştir. Şekil 4.18’den görüleceği üzere bankacılık sektöründeki kredi / aktif oranı 2010 yılında 0,52

iken, bu oran 2017 yılı sonu itibarıyla 0,64 seviyesine yükselmiştir. Kuşkusuz söz konusu oranın artmasında KGF kefaletli kredilerin de etkisi büyüktür.

Kaynak: TCMB Elektronik Veri Dağıtım Sistemi, Hazine Müsteşarlığı Ekonomik Göstergeleri

Şekil 4.19'dan de görüleceği üzere, bankacılık sektörünün 2016 yılı sonunda 37,5 milyar TL olan dönem net karı, 2017 yılı sonu itibarıyla %31 artarak 49,1 milyar TL seviyesinde gerçekleşmiştir. KGF uygulaması nedeniyle kredi hacmindeki meydana gelen artışlar bankacılık sektörünün karlılığını da rekor seviyelere taşımıştır.

4.2.7. Firmaların Likiditesi

2016 yılı Aralık ayı itibarıyla başta KOBİ'ler olmak üzere reel sektör genelinde artan finansman ihtiyacı ve bu ihtiyacın özellikle de KGF gibi devlet teşvikleriyle desteklenen kredi piyasasından karşılanması, firmaların olası likidite ve tahsilat sıkıntılarına çözüm olmuş, ekonominin canlı kalması sağlanmıştır.

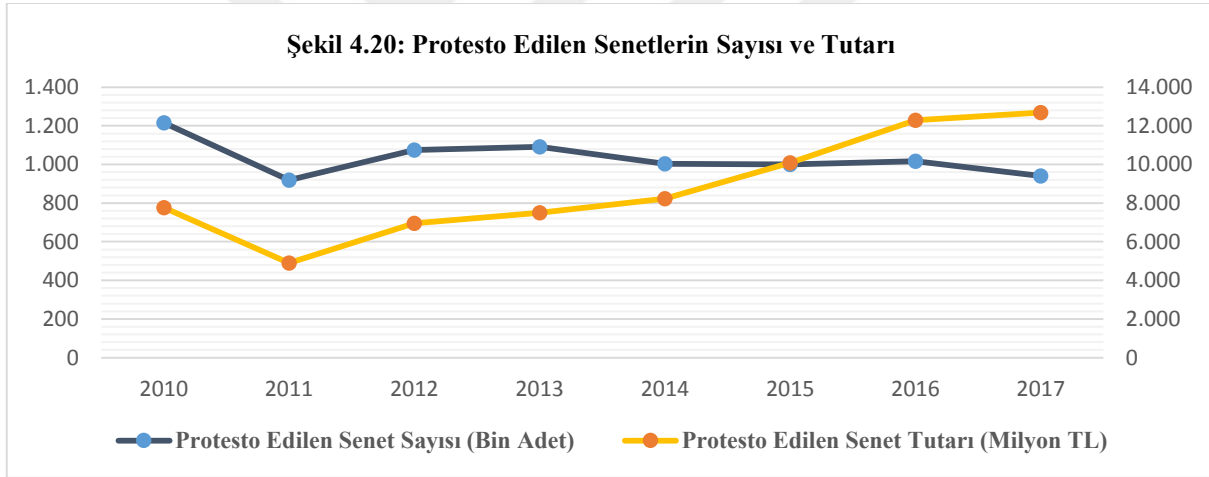
TBB Risk Merkezi istatistiklerine göre, 2016 yılı sonunda protesto edilen toplam senet sayısı 1.016.978 iken, 2017 yılı sonunda bu sayı 939.787'de kalmıştır. Söz konusu protestolu senetlerin toplam tutarı 2016 yılı sonu itibarıyla toplam 12 milyar 288 milyon TL seviyesinde iken bu tutar 2017 yılı sonunda toplam 12 milyar 686 milyon TL seviyesine ulaşmıştır.

Tablo 4.7: Protesto Edilen Senetlerin Sayısı ve Tutarı (2010–2017)

Dönem	Protesto Edilen Senet Sayısı	Protesto Edilen Senet Tutarı (Bin TL)
2010	1.216.173	5.768.822
2011	918.978	4.902.275
2012	1.074.730	6.949.204
2013	1.091.906	7.494.227
2014	1.004.006	8.221.021
2015	999.720	10.080.680
2016	1.016.978	12.288.133
2017	939.787	12.686.258

Kaynak: Türkiye Bankalar Birliği Risk Merkezi İstatistikleri

Diğer taraftan Şekil 4.20'den de görüleceği üzere, protesto edilen senet tutarı 2011 yılı itibarıyla yükseliş trendi içerisinde iken, protesto edilen senet sayısı ise son 8 yılın en düşük seviyesinde gerçekleşmiştir.

Kaynak: Türkiye Bankalar Birliği Risk Merkezi İstatistikleri

Firmaların tahsilatlarındaki artış daha ziyade çek işlemlerinde hissedilmiştir. TBB Risk Merkezi istatistiklerine göre; Bankalararası takas odalarına ibraz edilip de karşılıksız kalan çek adedi ve tutarı son yılların en düşük adet ve tutarına gerilemiştir.¹⁴⁶

TBB Risk Merkezi istatistiklerinden de görüleceği üzere, 2016 yılı sonunda karşılıksız işlemi yapılan çek adedi 592.528 iken, 2017 yılı sonunda bu sayı 325.094'e düşmüştür. Söz konusu çeklerin toplam tutarı 2016 yılı sonunda 20 milyar 214 milyon TL iken, 2017 yılı sonunda 12 milyar 271 milyon TL'ye gerilemiştir.

¹⁴⁶ TBB Risk Merkezi – İstatistik Raporlar <https://www.riskmerkezi.org/tr/istatistikler/23>

Tablo 4.8: Bankalararası Takas Odalarına İbraz Edilip Karşılıksız Kalan Çek Adet ve Tutarı (2010–2017)

Dönem	Karşılıksız Kalan Çek Adedi	Karşılıksız Kalan Çek Tutarı (Bin TL)	Karşılıksız Kalan Çek Adedinin Toplam İbraz Edilen Çek Adedine Oranı	Karşılıksız Kalan Çek Tutarının Toplam İbraz Edilen Çek Tutarına Oranı
2010	778.806	8.476.250	3,94	3,46
2011	515.915	8.550.690	2,71	2,91
2012	800.059	16.217.436	4,05	4,63
2013	611.345	14.119.433	3,36	3,70
2014	533.551	14.974.980	2,91	3,41
2015	601.324	18.957.091	3,35	3,91
2016	592.528	20.214.261	3,60	4,04
2017	325.094	12.271.915	2,15	2,30

Kaynak: Türkiye Bankalar Birliği Risk Merkezi

Tablo 4.8’den görüleceği üzere, 2016 yılında karşılıksız işlemi yapılan çek adedi, toplam ibraz edilen çek adedi içerisinde %3,60’lık bir paya sahip iken 2017 yılında bu pay %2,15 seviyesine inmiştir. Yine aynı şekilde 2016 yılında karşılıksız çek işlemi yapılan toplam çek tutarının, toplam ibraz edilen çek tutarı içerisindeki payı %4,04 seviyesinde iken, 2017 yılında bu pay %2,30 seviyesine inmiştir.

Diğer taraftan Kredi Kayıt Bürosu verilerine göre, 2016 yılının Aralık ayında 15 bin 568 olan karşılıksız çek keşide eden kişi sayısı, son 5 yılın en düşük seviyesine inerek 2017 yılı Aralık’ta 7 bin 395’e gerilemiştir. Ayrıca Kredi Kayıt Bürosu’ndan yapılan açıklamada, karşılıksız çeklerin protestolu senetlerden daha hızlı azaldığı, bunu etkileyen en önemli faktörün karekodlu çek ve KGF’nin yarattığı likidite olduğu belirtilmiştir.¹⁴⁷

¹⁴⁷ https://www.dunya.com/uploads/content/08022018karsiliksizcekjpg_rEkYz.jpg?v=1518028410

5. SONUÇ ve ÖNERİLER

KOBİ'ler, esnek üretim yapıları, değişen piyasa koşullarına çabuk uyum sağlamaları, bölgeler arasında dengeli büyüme, istihdam yaratma katkıları gibi birçok faydalı özelliği nedeniyle ülke ekonomilerinin kalkınmasında önemli bir rol oynamaktadır. Günümüzde KOBİ'lerin birçok sorunu bulunmakla birlikte, bu sorunların temeline inildiğinde, çoğunun finansal kaynak yetersizliği ve ekonomik ortamın elverişsizliğinden dolayı ortaya çıktığı veyahut bu sebeplerle çözülemediği görülmektedir.

KOBİ'lerin yönetim sorunu, denetim sorunu, koordinasyon sorunu, eğitim sorunu, kuşak çatışması, kurumsallaşma sorunu vb. birçok sorunu bulunmaktadır. KOBİ'lerin tedarik, üretim, pazarlama, finansman gibi temel fonksiyonları birbirleriyle etkileşim içinde olduklarından, sorunlar da birbirlerini etkilemektedir. Temeline inildiğinde, her sorunun özünde finansman sorunu yatmaktadır.

Finansman sorunlarının başlıca nedenlerine değinecek olursak; yetersiz ve sınırlı işletme sermayesi, öz sermaye eksikliği, yüksek kredi maliyetleri ve kredilerden yararlanma koşullarının zorluğu, alacakların tahsilinde yaşanan sıkıntılar, teşviklerin yetersizliği, bilgi eksikliği gibi sorunlar göze çarpmaktadır. Finansman sorunlarının diğer nedenlerine değinecek olursak; Türkiye'deki bankacılık sisteminin daha çok büyük firmaların yönetiminde olması, hisse senedi piyasalarının derinlik kazanmamış olması, ekonomik istikrarsızlıklar, devlet teşvik politikalarının yetersizliği, kayıtdışılık ve siyasi istikrarsızlık gibi sorunların ön planda olduğu görülmektedir.

Ülkemizdeki KOBİ'ler daha çok özkaynakları ile faaliyetlerini sürdürmeye çalışmakta ve dış kaynak olarak bankacılığa dayalı sistemlerden yararlanma yoluna gitmektedir. Fakat günümüz şartları yeni ve teknolojik yatırımlar gerektirdiğinden, bunları gerçekleştirebilmek için KOBİ'lerin öz kaynakları yetersiz kalmakta ve dış kaynak ihtiyacı kaçınılmaz olmaktadır.

Türkiye'de KOBİ'lerin; KOSGEB, AB fonları, EBRD, TTGV, banka kredileri, kalkınma ajansları, Eximbank, Türkiye Kalkınma Bankası, TESKOMB, risk sermayesi, satıcı kredisi, factoring, leasing, forfaiting, KOBİ Borsası ve KGF gibi birçok finansman kaynağı bulunmaktadır. Bahsi geçen finansman kaynaklarından KGF'nin önemi gün geçtikçe artmaktadır. Başta gelecek vaat eden işletmeler olmak üzere tüm işletmelerin finansmana erişimini destekleyerek, Türkiye'nin ekonomik büyümesine ve kalkınmasına katkı sağlamak gibi bir misyonu bulunan KGF, teminat yetersizliği sebebiyle çeşitli desteklerden ve kredi

imkânlarından yeterince faydalanamayan KOBİ'lere ve KOBİ dışı işletmelere, kefalet desteği sağlamak suretiyle ilgili işletmelerin krediye erişimlerini kolaylaştırmaktadır.

2016 yılının son çeyreği itibarıyla iktisadi faaliyette atıl kapasitenin arttığı, durgunluğun başladığı çeşitli ekonomik göstergeler tarafından da teyit edilmiştir. Bu doğrultuda, yavaşlayan iktisadi faaliyet ve daralan kredi arzının olumsuz bir döngüye yol açmasını engellemek; üretimi, yatırımı ve istihdamı teşvik etmek amacıyla bir dizi maliye politikası önlemi alınma gereği duyulmuştur. Söz konusu maliye politikası uygulamalardan en etkili ve kapsayıcı olanı Hazine destekli KGF kredileri olmuştur.

Türkiye'de bugüne dek yapılan birçok araştırmadan da görüleceği üzere, KOBİ'lerin özkaynakları haricinde en fazla tercih ettikleri finansman kaynağı banka kredileri olmuştur. KGF kefaletli krediler ile KOBİ'lerin önemli bir kısmı kredilendirilmiş, işsizliğin ciddi anlamda yükseldiği, işletmelerin nakit akışlarının bozulduğu bir ortamda, kısa bir sürede ekonominin tıkalı tüm damarlarının açılmasını sağlamıştır. KGF kefaletli kredilerle yeni kurulan, finansal sorunlar nedeniyle faaliyetleri durma noktasına gelen veyahut teminat yetersizliği nedeniyle kredilere erişemeyen KOBİ'ler, bu sorunların üstesinden gelmeye başlamıştır.

2017 yılı sonu itibarıyla yaklaşık 372 bine yakın firmaya kullanılan toplam 221,5 milyar TL'lik krediye verilen kefalet tutarı 199 milyar TL'ye ulaşmıştır. Söz konusu kredilerin yaklaşık %73'ü KOBİ'lere, geriye kalan kısmı ise KOBİ dışı firmalara kullanılmıştır. Türkiye'deki işletmelerin yüzde 99,8'ini KOBİ'lerin teşkil ettiği, çalışanların yaklaşık %78'inin KOBİ'ler tarafından istihdam edildiği, yatırımların yaklaşık 3'te 1'inin KOBİ'ler tarafından yapıldığı, üretimin %54'ünün ve yaratılan katma değerinin %55'inin KOBİ'ler tarafından gerçekleştirildiği dikkate alındığında, KOBİ'lerin finansmana erişimine sağlanan bu destekle ne kadar önemli bir görev üstlenildiği anlaşılabilir.

KGF kefaletli krediler kullanılmaya başlanmasıyla büyüme rakamlarında olumlu yönde değişiklikler meydana gelmiştir. Bu değişikliklerin daha iyi anlaşılması ve Türkiye'deki kredi hacmi ile büyüme oranı arasındaki ilişkinin saptanması için 2010-2017 yılları arasında kredi hacmi ve ekonomik büyüme oranları kullanılarak yapılan hesaplamalarda, kredi hacmindeki genişlemeyle ekonomik büyüme arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Bu, konuyla ilgili daha evvel yapılan birçok araştırma sonucu ile de örtüşmektedir. Kaldı ki KGF kredileri ile uygulanan diğer teşvikler, hükümet tarafından ekonomik büyümeyi sağlamak ve ekonomiyi canlandırmak için yürürlüğe konulmuştur. Yani öncelikle 2016 yılı sonundan

başlayarak KGF destekli krediler kullandırılmaya başlanmış, izleyen süreçte ekonomik anlamda olumlu neticeler alınmıştır. 2017 yılı içerisinde 208 milyar TL civarında KGF destekli kredi kullandırılmış ve Türkiye ekonomisi, 2017 yılı sonunda beklentilerin de üzerinde %7,4 oranında büyümüştür. Özellikle de çift haneli rakamlara ulaşan üçüncü çeyrekteki büyüme oranı (%11,3), yüksek, kapsayıcı ve istihdam yaratan bir büyüme oranı olarak değerlendirilmektedir.

Konuyla alakalı olarak yapılan diğer hesaplamalarda, kredi hacmindeki genişleme ile sanayi üretimi ve imalat sanayii üretimi arasında çok yüksek derecede, pozitif yönde ve anlamlı bir ilişki; yine kredi hacmi ile istihdam oranı arasında yüksek derecede, pozitif yönde ve anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Yapılan hesaplamalardan elde edilen bulgulara ve diğer ekonomik göstergelere göre, kullanılan KGF kefaletli kredilerin bir taraftan sanayi üretimini, özellikle de imalat sanayiini olumlu yönde etkilediği, diğer taraftan ise üretimi ve kapasite kullanım oranı artan firmaların daha fazla işçi istihdam etmesi sonucunda işsizliği azalttığı görülmüştür.

KGF kapsamında piyasaya enjekte edilen sermayenin de etkisiyle artan iç talebin büyümeye pozitif etkisi olmuştur. Fakat artan iç talep, özellikle de artan döviz kuruyla birlikte enflasyonu da yukarı yönlü etkilemiştir. İhracat artışı yurtiçi taleple birleşerek sanayi üretimini son yılların en yüksek düzeyine taşınmıştır. İhracat üretimi tetiklerken aynı zamanda ticaret ve hizmetleri de destekleyerek ekonominin büyümesine vesile olmuştur.

Türkiye 2016 yılı sonundan itibaren uyguladığı gevşek maliye politikaları uygulamalarıyla, piyasayı canlandırma, büyüme oranını arttırıp işsizlik oranını azaltma politikasına dönmüştür. Bu politika bütçe açığının, cari açığın ve enflasyonun yükselmesi pahasına yaşama geçirilmiştir. Netice olarak bir taraftan bütçe açığı, cari açık ve enflasyon hızla yükselirken, diğer taraftan büyüme oranı %7,4 düzeyine çıkmış, 2017 yılı başında %11,8 olan işsizlik oranı yılsonunda %10,3 seviyelerine gerilemiştir.

Aşırı hızlı kredi büyümesinin, dolayısıyla firmaların borcunun artmasının izleyen dönemlerde güven ve beklentilerin bozulmasına ve hatta bir finansal krize yol açma ihtimali bulunmaktadır. Sürdürülebilir bir makroekonomik denge için büyüme, istihdam, cari açık, borcun milli gelire oranı ve bütçe açığı gibi birden fazla değişkenin makul seviyelerde olması gerekmektedir. Kredi hacmindeki sürekli bir artışın; enflasyon ve işsizlik rakamlarının çift hanelerde gezdiği, faizlerin %15-17 aralığında sabitlendiği, cari açığın ve bütçe açığının arttığı bir ortamda kırılabilirlik yaratabileceği hususu göz ardı edilmemelidir. Sanayinin gelişmesi ve ihracatın artması, kapasite kullanımının artması ile bir noktaya kadar mümkündür. Sanayide arzulanan

ölçüde bir gelişmenin olabilmesi ve bunun sürdürülebilmesi için öncelikle ekonomik istikrarın sağlanması gerekir.

Türkiye’de son dönemde KGF destekli krediler başta olmak üzere uygulanan finansman destekleri, istihdam teşvikleri ve vergi indirimlerinin ekonomideki yavaşlama derinleşmeden devreye girmiş olması ve alınan önlemler akabinde bir yıl gibi kısa bir süre içerisinde iktisadi faaliyetin toparlanmaya başlanması uygulanan politikaların zamanlılığına işaret etmektedir.

2016 yılı sonu itibarıyla KGF kefaletli kredilerin yoğun olarak kullanılması ile birlikte bankacılık sektöründeki bazı rasyolarda olumlu gelişmeler görülmüştür. 2016 yılında yaklaşık %8 büyüyen KOBİ kredileri; 2017 yılı sonunda bir önceki yılsonu rakamlarına oranla yaklaşık %22 büyümüştür. Diğer taraftan, Hazine destekli KGF kefaletinin 1. grup teminatlar içerisinde yer alması nedeniyle söz konusu teminat sayesinde bankaların ilgili kredilere daha az karşılık ayırması ve dolayısıyla kredi maliyetlerini düşürmesi sonucunda, SYR oranı da bu uygulamalardan olumlu etkilenmiş, 2016 yılı sonunda %15,6 olan SYR, 2017 yılında %16,8 seviyesine yükselmiştir. BDDK’nın SYR sınırının %12 olduğu göz önünde bulundurulduğunda, SYR’nin KGF kefaletli kredilerin de etkisiyle oldukça iyi bir seviyeye ulaştığı görülmüştür.

Ayrıca kredilerdeki hızlı büyümeye bağlı olarak takibe dönüşüm oranı 2017 yılı sonunda, bir önceki yıl seviyesi olan %3,24’ten gerileyerek %2,96 seviyesine düşmüştür. Kuşkusuz bu gerilemede KGF kefaletiyle kullanılan kredilerin rolü yüksektir. Çünkü KGF kefaletiyle kullanılan kredilerin takibe dönüşüm oranının %0,45 gibi düşük bir seviyede olması, genel ortalamayı da olumlu yönde etkilemiştir.

KGF uygulaması nedeniyle kredi hacmindeki meydana gelen artışlar bankacılık sektörünün karlılığını da rekor seviyelere taşımıştır. Bankacılık sektörünün 2016 yılı sonunda 37,5 milyar TL seviyesinde olan dönem net karı, 2017 yılı sonu itibarıyla %31 artarak 49,1 milyar TL seviyesine ulaşmıştır.

KGF uygulaması sayesinde karlılığı artan, takibe dönüşüm oranları ve SYR oranları iyileşen ve dolayısıyla risk iştahı artan bankalar daha çok kredi kullanırmak istemiştir. KGF ile kısa vadede ekonomik olarak çalışamayan birçok işletmeye, yaşamlarını sürdürebilme şansı verilmiştir. Fakat bu desteğin doğru bir şekilde kullanılmaması durumunda, ileride daha büyük bir risk ile karşılaşılabilceği muhtemeldir. İzleyen süreçte bankacılık sektöründe batık kredi sorunu ile karşılaşmamak için, KGF kredilerinin daha dikkatli ve amacına uygun olarak gerçek

ihtiyaç sahiplerine kullandırılması; kredi sisteminin sağlıklı bir faaliyet yapısına ve finansal tabana dayandırılması gerekmektedir.

Bazı firmalar da düşük faizli olan KGF kefaletli kredileri yedek akçe olarak kullanmayı tercih etmiştir. Bu kadar uygun faizli bir krediyi daha sonra bulma ihtimalinin olmayabileceğinin beklentisi ile firmalar kredi kullanıp paralarını vadeli mevduat veyahut DTH olarak değerlendirmişlerdir. Fakat KGF desteği ve teşviklerle piyasaya yüklü miktarda likidite sunulması kaynak maliyetleri gittikçe artan bankacılık sistemi üzerinde önemli baskılar oluşturmuştur. Mevduat faizleri artarken kredi/mevduat oranları da %117 seviyesine ulaşmıştır.

Özellikle de KGF kredileri sonrası Bankalar topladıkları mevduatların çok üzerinde bir miktarda kredi açmaya başlamıştır. Bu nedenle bankalar kredi açabilmek için yurtdışı kaynaklara daha çok ihtiyaç duyar hale gelmesi muhtemeledir. Dış koşulların belirsizliklerle dolu olduğu ve sürekli değiştiği günümüzde, bankaların dış kaynak bulmakta eskisi kadar rahat olmadığı da dikkate alındığında, bankaların farklı türden risklerle karşı karşıya kalabileceği düşünülmektedir.

KGF kredileri ayrıca firmaların olası likidite ve tahsilat sıkıntılarına da çözüm olmuştur. Ekonomide protesto edilen senet adedi, karşılıksız kalan çek adedi ve karşılıksız kalan toplam çek tutarı istatistikleri, son yılların en düşük seviyelerine gerilemiştir.

2017 yılının sonu itibarıyla KGF kefaletli kredilerde 250 milyar TL'lik üst limite doğru yaklaşılmasının yanı sıra bankaların kaynak bulmada yaşadıkları sıkıntılar nedeniyle KGF kefaletli kredi kullanımları azalmaya başlamıştır. Kredilerin artış ivmesindeki yavaşlama ile birlikte, önümüzdeki dönemlerde baz etkisinin de olmayacak olması büyümenin aynı hızda devam etmeyeceğine işaret etmektedir.

Netice olarak devletin uyguladığı maliye politikalarından vergi indirimleri ile hane halkı tüketimi, KGF kefaletli kredilerle de şirketler desteklenmiştir. KGF kredilerinin devam ediyor olması, iç tüketimi canlı tutmaya yönelik gevşek maliye politikalarına devam edileceğinin güçlü bir işaretidir. İç talebin daha da büyümesi halinde fiyatların daha da yükselmesi ve enflasyonun çift haneli rakamlardaki yükselişini sürdürmesi kaçınılmazdır.

Büyümenin sağlıklı ve sürdürülebilirliği için özel sektör sabit sermaye yatırımlarını özendirmek gerekir. Etkin ve faydalı bir büyümenin devamı için, KGF kefaletli kredilerin; imalat sektörüne, ihracat ve başta turizm olmak üzere döviz kazandırıcı işlemlere yönlendirmesi faydalı olacaktır.

KAYNAKLAR

A. Kitaplar

Ak, Bihder Güngör. *Aile İşletmelerinde Çatışmalar ve Çözüm Önerileri: Aydın İlinde Faaliyet Gösteren Bir Aile İşletmesine Ait Değerlendirme*. İstanbul: 2. Aile İşletmeleri Kongresi Bildiriler Kitabı, İKÜ Yayınları, No 53, 2006, s. 150.

Akgemci, Tahir. *KOBİ'lerin Temel Sorunları ve Sağlanan Destekler*. Ankara: KOSGEB Yayınları, 2001

Alpay, Yalın, Emre Alkin. *Olaylarla Türkiye Ekonomisi*. İstanbul: Hümanist Kitap Baskı, 2017.

Alpugan, Oktay. *Küçük İşletmeler Kavramı, Kuruluşu ve Önemi*. Ankara: Der Yayınları, 2. Basım, 1994.

Aslanoğlu, Erhan. *Küreselleşme ve Düşen Enflasyon Sürecinde Türkiye ve Dünya Ekonomisi*. İstanbul: Başlık Yayın Grubu, 2011.

Aykaç, Mustafa, Zeki Parlak, Süleyman Özdemir. *Küreselleşme Sürecinde Rekabet Gücünün Artırılması ve Türkiye'de KOBİ'ler*. İstanbul: İstanbul Ticaret Odası-Artus Basım, 2008.

Bağımsız Sosyal Bilimciler. *Türkiye'de ve Dünyada Ekonomik Bunalım, 2008-2009*, İstanbul: Yordam Kitap, 2009.

Bulutay, Tuncer, Yahya S. Tezel ve Nuri Yıldırım, *Türkiye Milli Geliri (1923-1938)*. Ankara: AÜSBF Yayını, 1974.

Çelik, Adnan, Abdullah Soysal ve Sedat Alıcı. *Aile İşletmelerinde Kuşak Çatışmasından Kaynaklanan Yönetim Sorunları: K. Maraş Örneği*. İstanbul: 1. Aile İşletmeleri Kongresi Bildiriler Kitabı, İKÜ Yayınları, No 40, 2004.

Çolak, Ömer Faruk, Alaattin Aktaş. *Makro Ekonomik Göstergelerin Yorumlanması*. Ankara: Eflatun Yayınevi, 2009.

Dinçer, Ömer. *Stratejik Yönetim ve İşletme Politikası*. İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım, 1998.

Doğruel, Fatma, A. Suut Doğruel, "Türkiye'de Sanayileşme ve Kriz," Geçmişten Geleceğe Türkiye Ekonomisi, Ed. Murat Koyuncu, Hakan Mihci ve Erinç Yeldan, İstanbul: İletişim Yayınları, 2017.

- Eğilmez, Mahfi. *Küresel Finans Krizi*. İstanbul: Remzi Kitabevi, 2. Basım, 2008.
- Eğilmez, Mahfi. *Makro Ekonomi*. İstanbul: Remzi Kitabevi, 6. Basım, 2009.
- Eğilmez, Mahfi, Ercan Kumcu. *Ekonomi Politikası Teori ve Türkiye Uygulaması*. İstanbul: Remzi Kitabevi, 2004.
- Ekin, Nusret. *Küçük İşyerlerinde Endüstri İlişkileri*. Ankara: Kamu-İş Sendikası Yayınları, 1993.
- Erdoğan, B. Zafer. *Girişimcilik ve KOBİ'ler*, Bursa: Ekin Basım Yayın Dağıtım, 2012.
- Fındıklı, Remzi. *Küçük Sanayi İşletmelerinin Gerekliliği ve Sorunları*. İstanbul: Küçük İşletmelerin Problemleri ve Çözüm Yolları Sempozyumu, 12-13 Aralık 1983.
- Garih, Üzeyir. *Globalleşme Sürecinde Türkiye*. İstanbul: Hayat Yayıncılık, 2007.
- Gök, Mehmet. *İşgücü Piyasası ve KOBİ'ler*. Ankara: Roma Yayınları, 2004.
- İraz, Rıfat. *Girişimciler ve KOBİ'ler*. Konya: Çizgi Kitabevi, 2005.
- Karaca, Coşkun. *Türkiye'nin Güncel Ekonomik Mali Sorunları ve Politikaları*. Bursa: Ekin Basım Yayın Dağıtım, 2016.
- Koyuncu, Murat, Hakan Mıhçı ve A. Erinç Yeldan. *Geçmişten Geleceğe Türkiye Ekonomisi*. İstanbul, İletişim Yayıncılık, 2017.
- Küçük, Orhan. *Girişimcilik ve Küçük İşletme Yönetimi*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2005.
- Melemen, Mehmet. *Sektörel Dış Ticaret Şirketleri*. İstanbul: Türkmen Kitabevi, 2001.
- Müftüoğlu, Tamer, Tülin Durukan. *Girişimcilik ve KOBİ'ler*. Ankara: Gazi Kitabevi, 2004.
- Özdemir, Süleyman, H. Yunus Ersöz ve İbrahim Sarıoğlu. *İşsizlik Sorununun Çözümünde KOBİ'lerin Desteklenmesi*. İstanbul: İTO Yayını, 2006.
- Özkan, Aziz. *Her Yönüyle KOBİ'lerin Yönetim Sorunları ve Çözüm Önerileri*. İstanbul: Nobel Bilimsel Eserler, 2017.
- Pamuk, Şevket. *Türkiye'nin 200 Yıllık İktisadi Tarihi, Büyüme Kurumlar ve Bölüşüm*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2014.
- Parasız, İlker. *1923'ten Günümüze İktisat ve İstikrar Politikaları*. Bursa: Ezgi Kitap, 1998.

Sarıaslan, Halil. *Orta ve Küçük Ölçekli İşletmelerin Finansal Sorunları*. Ankara: TOBB Yayınları, 1994.

Sarısoy, İdris. *Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelere Yönelik Vergi Teşvik Politikası*. İstanbul: İstanbul Ticaret Odası Yayınları, 2008.

Savaşır, Rebi. *Türkiye ve Avrupa Birliği Ülkelerinde Küçük ve Orta Boyutlu İşletmeler Açısından İstihdam Politikaları*. Ankara: Kamu-İş Sendikası, 1999.

Sezer, Sezgin. *KOBİ'nin Gücü*. İstanbul: Ceres Yayınları, 2014.

Soral, Bartu. *Türk Ekonomisinde Değişim*. İstanbul: Kırmızı Kedi Yayınevi, 2011.

Şahin, Dilek. *Küreselleşme Sürecinde Rekabet Gücünün Artırılması ve KOBİ'ler*. Ankara: Murat Kitabevi, 2016.

Şahin, Hüseyin. *Türkiye Ekonomisi*. Bursa: Ezgi Kitabevi, 2014.

Şimşek, Muhittin. *Ekonominin Lokomotifi KOBİ'lerin Olmazsa Olmazları*. İstanbul: Alfa Yayınları, 2002.

Tanta, Gülden, Gazi Uçkun, Hasan Latif. *Küçük ve Orta Büyüklükteki Aile İşletmelerinde Yönetim Sorunları (Sakarya İli Örneği)*. İstanbul: 1. Aile İşletmeleri Kongresi Bildiriler Kitabı, İKÜ Yayınları, No 40, 2004.

Taş, H. Yunus, Selami Özcan. *Yenilikçi ve Sosyal Boyutlarıyla Avrupa Birliği ve Türkiye'de KOBİ'ler*. Bursa: Ekin Basım Yayın Dağıtım, 2015.

Taymaz, Erol, Alpay Filiztekin, Mahir Fisunoğlu, Yılmaz Kılıçaslan ve Aykut Lenger. *KOBİ'lerde Dönüşüm: Küçük Firmaların Büyük Başarıları*. İstanbul: TÜRKONFED Yayını, 2008.

TMMOB. *Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi İşletmeleri (KOBİ'ler)*. Ankara: TMMOB Makine Mühendisleri Odası Yayını, 4. Baskı, 2012.

Uğur, Arif. *KOBİ'ler İçin Alternatif Finansman Yöntemleri*. Ankara: Sinemis Yayınları, 2006.

Vurucu, Mehmet, Mustafa Ufuk Arı. *Güncel Gelişmeler Işığında Bankacılıkta Kredi Bilgisi*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2017.

Yentürk, Nurhan. *Körlerin Yürüyüşü, Türkiye Ekonomisi ve 1990 Sonrası Krizler*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2003.

Yıldırım, Kemal, Doğan Karaman ve Murat Taşdemir. *Makro Ekonomi*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2016.

B. Tez, Makale, Rapor, Dergi ve Diğer Yayınlar

4 Kasım 2012 Tarih ve 28457 Sayılı Resmi Gazete

Aslan, Özgür ve Korap, H. Levent. “Türkiye’de Finansal Gelişme Ekonomik Büyüme İlişkisi”, Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 2006, Sayı 17, ss. 1–20.

BDDK Türk Bankacılık Sektörü Temel Göstergeleri Raporu – Eylül 2017

Beck Thorsten ve Levine Ross. *Stock Market, Banks and Growth: Panel Evidence*. Journal of Banking and Finance, 2004, Cilt 3, Sayı 28, ss. 423-442.

Benmelech, Efraim, Nittai Bergman ve Amit Seru. *Finance and Unemployment*. National Bureau of Economic Research Working Paper, (2011), No: 17144.

Bernanke, Ben Shalom ve Blinder, Alan Stuart. *The Federal Funds Rate and the Channels of Monetary Transmission*. The American Economic Review, (1992), Sayı 82, ss. 901-921.

Birgili, Erhan ve Şakir Sakarya. *Kaynak Sağlamada Bir Zorunluluk: Halka Açılma ve 1986-2000 Eğilimleri*. Banka-Mali Ekonomik Yorumları Dergisi, Ağustos, 2001, s. 61.

Caporale, Guglielmo Maria vd. *Financial Development and Economic Growth: Evidence from Ten New EU Members*. Discussion Paper of DIW Berlin, 2009, Sayı 940, ss. 1-39.

Çamoğlu, Seval Mutlu ve Merter Akıncı. *Türkiye’de Sektörel Banka Kredilerinin Gelişimi: Bir Zaman Serisi Analizi*. Ordu Üniversitesi Yönetim ve Ekonomi Dergisi, (2012), Cilt 19, Sayı 1, ss. 193-210.

Demirci, N. Savaş. *İmalat Sanayi Sektöründe Üretim ve Banka Kredileri İlişkisi: Türkiye İçin Eşbütünleşme ve Nedensellik Analizi*. Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, (2017), Cilt 19, Sayı 1, ss 35-61

Demirez, Murat, Rıfat Cebeci. *Türkiye’de Girişimciliğin Tarihçesi ve Girişimcilerin Sosyolojik Profili*. KOSGEB Ulusal Girişimcilik Raporu, Bölüm II, 2005.

Diken, Ahmet. *KOBİ’lerin İhracat Sorununun Çözümünde Sektörel Dış Ticaret Şirketlerinin Rolü*. Erzurum: Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, Cilt 12, Sayı 1-2, 1998 ss. 39-53.

Oktay Ertan, Alptekin Güney, *Türkiye’de KOBİ’lerin Finansman Sorunu ve Çözüm Önerileri*, K.K.T.C: 21. Yüzyılda KOBİ’ler: Sorunlar, Fırsatlar ve Çözüm Önerileri Sempozyumu, İşletme ve Ekonomi Fakültesi, İşletme Bölümü, 3-4 Ocak 2002.

Fındıklı, Remzi, *Küçük Sanayi İşletmelerinin Gerekliđi ve Sorunları*, İstanbul: Küçük İşletmelerin Problemleri ve Çözüm Yolları Sempozyumu, 12-13 Aralık 1983.

Gatti, Donatello, Cihristophe Rault, ve Anne-Gael Vaubourg. *"Unemployment and finance: how do financial and labour market factors interact?"*, *Oxford Economic Papers*. (2012), Cilt 64, Sayı 3, ss. 464-489.

Günel, Alev. *Esnaf ve Sanatkârların Sorunları ve Çözüm Önerileri*. İzmir, 2. İktisat Kongresi, DPT Yayın, 1981, 233-240.

Han, Chang-Keun. *"Unemployment, Financial Hardship and Savings in Individual Development Accounts"*, *Journal of Poverty*, (2009), Cilt 13, Sayı 1, ss. 74-95.

Kalkan, Mehmet. *Türkiye’de KOBİ’lerin Finansman Olanakları*. Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim Dalı Para Banka Programı Yüksek Lisans Tezi, 2010.

Kanberoğlu, Zafer. *Finansal Sektör Gelişimi ve İşsizlik: Türkiye Örneği*. Abant İzzet Baysal Üniversitesi Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi, Cilt 10, Sayı 1, ss. 83-93.

Karaca, Orhan. *"Finansal Gelişme ve Ekonomik Büyüme: Türkiye İçin Bir Nedensellik Analizi"*, BDDK Bankacılık ve Finansal Piyasalar Dergisi, 2012, Cilt 6, Sayı 2, ss. 85-111.

Karaerkek, Saadettin. *Dünyada ve Türkiye’de Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler*. A.S.O Dergisi, 1993

Karayılmazlar, Selman, Aysin Aşkın ve Yıldız Çabuk. *Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelerin Tarihsel Gelişimi ve Tanımlama Kriterleri*. Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi, 2007, Cilt 2, Sayı 1, ss. 151-164

King, Robert G. and Ross Levine. *"Finance and Growth: Schumpeter Might Be Right"*, *The Quarterly Journal of Economics*, 1993, Cilt 108, Sayı 3, 717–737.

Kredi Garanti Fonu A.Ş. 2016 Yılı Faaliyet Raporu.

Kredi Garanti Fonu A.Ş. 2017 Yılı Faaliyet Raporu.

Kuyucu, Aslı Deniz Helvacıoğlu, Abdülmecit Karataş, İ. Hakkı Eraslan. *AB'ye Aday lkeler Perspektifinde Stratejik İşbirlikleri: Çerçeve Programları Kapsamında KOBİ Destekleri*. İstanbul: 4. KOBİ'ler ve Verimlilik Kongresi, İstanbul Kültür Üniversitesi, İİBF, İşletme Bölümü, 2007, s. 25-33.

Küçükaltan, Derman. *Genel Bir Yaklaşım ile Girişimcilik*. Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi (2009), Cilt 4, Sayı 1, s. 22-27.

Mercan, Mehmet. *Kredi Hacmindeki Değişimlerin Ekonomik Büyümeye Etkisi: Türkiye Ekonomisi İçin Sınır Testi Yaklaşımı*. TBB Bankacılar Dergisi, 2013, Sayı 84, ss. 54-71.

Monacelli, Tommaso, Vincenzo Quadrini ve Antonella Trigari. *Financial Markets and Unemployment*. Paolo Baffi Centre Research Paper Series, Sayı 2012-129, ss. 1-50.

Morgil, Orhan. "Büyüme ve Sanayileşme Politikaları", *Atatürk'ten Günümüze Türkiye Ekonomisi*. (Ed. Bahaeddin Yediylıdız), Ankara, 2002, Hacettepe Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü Yayınları, ss. 37-51.

Öktem, Mustafa Kemal, Mehmet Devrim Aydın ve Serdar Ekinci. *Türkiye'de Girişimciliğin Geliştirilmesinde KOSGEB'in Rolü ve nemi: Uygulamalı Bir Çalışma*. Sosyoekonomi Dergisi, 2007, Sayı 5, ss. 47-76.

zdemir, Süleyman, Halis Yunus Ersöz ve Halil İbrahim Sarioğlu. *Girişimciliğin ve KOBİ'lerin Ekonomik ve Sosyal Sistem İçindeki Yeri ve İşsizliği nlemedeki Rolü*. ÇOMÜ Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi, Cilt 2, Sayı 1, Haziran 2007, ss. 55-101.

zdemir, Süleyman, Halis Yunus Ersöz ve Halil İbrahim Sarioğlu. *Küçük Girişimciliğin Artan nemi ve KOBİ'lerin Türkiye Ekonomisindeki Yeri*. İstanbul: Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi, İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Yayını, 2007, Sayı: 53, ss. 173-230.

Öztürkler, Harun ve Affan Hakan Çermikli. *Türkiye'de Bir Parasal Aktarım Kanalı Olarak Banka Kredileri*. Finans Politik & Ekonomik Yorumlar Dergisi, (2007), Cilt: 44, Sayı: 514, ss. 57-68.

Pagano, Marco ve Giovanni Pica. "Finance and Employment", Economic Policy. 2012, Cilt 27, Sayı 69, ss. 5-55.

Shabbir, Ghulam, Sofia Anwar, Zakir Hussain ve Muhammad Imran. *Contribution of Financial Sector Development in Reducing Unemployment in Pakistan*. International Journal of Economics and Finance, (2012), Cilt 4, Sayı 1, ss. 260-268.

Şeker, Murat, Paulo Guilherme Correa. *Küçük ve Orta Ölçekli Firmaların Büyümesini Engelleyen Unsurlar: Karşılaştırmalı Türkiye Örneği*. TBB Bankacılar Dergisi, Eylül 2017: ss. 14-36.

TBB Bankacılık Sektörü Değerlendirme Raporu – Eylül 2017.

TBB Bankacılık Sektörü Değerlendirme Raporu – Aralık 2017.

TCMB Finansal İstikrar Raporu – Kasım 2017.

TCMB Finansal İstikrar Raporu – Mayıs 2018.

T.C. Kalkınma Bakanlığı, *Dünya Ekonomisindeki Son Gelişmeler Bülteni*, Sayı 47, 15 Temmuz – 15 Ekim 2017.

Tuğcu, Can Tansel ve Alper Aslan. *Financial Development and Employment: A Var Analysis for the Case of Turkey*. Clute Institute International Conference, 6–9 Haziran 2012, Roma, İtalya, ss. 561-565.

Tuna, Kadir ve Hakan Bektaş. *Kredi Hacminin Ekonomik Büyüme Üzerindeki Rolünün İncelenmesi: Türkiye Örneği*. Finansal Araştırmalar ve Çalışmalar Dergisi, 2013, Sayı 9, ss. 140-150.

Turgut, Ahmet ve Hacı İsa Ertay. *Bankacılık Sektörünün Ekonomik Büyüme Üzerindeki Etkisi: Türkiye Üzerine Nedensellik Analizi*, Aksaray Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi. 2016, Sayı 8, ss. 114-128.

Tutar, Filiz ve Yıldız Ünlüleblebici. *Türkiye'deki KOBİ Kredilerinin Ekonomik Büyümeye Etkisi (2006-2011)*. Küresel İktisat ve İşletme Çalışmaları Dergisi, 2014, Cilt 3, Sayı 5, ss. 1-14.

Ümit, Asiye Öznur. *Türkiye'de Cari Açıklık, Kredi Hacmi ve Ekonomik Büyüme Arasındaki İlişkiler: Çoklu Yapı Kırılmalı Zaman Serisi Analizi*. Çankırı Karatekin Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 2016, Cilt 6, Sayı 1, ss. 471-479.

Yalçın, İrfan. *Türkiye'de Küçük ve Orta Boy İşletmelerin Finansman Sorunları Çerçevesinde Finansman sorunu ve Çözümüne Katkı Olarak Kredi Garanti Fonları*. Ankara: Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2006.

Yiğitbaş, Şehnaz Bakır. *Türkiye'de Özel Sektör İşletme Kredilerinin Belirleyicileri*. Akademik Bakış Dergisi, Ocak-Şubat 2015, Sayı 47, ss. 287-297.

Yüksel, Aycan. *Türkiye’de KOBİ’lerin Banka Kredilerine Erişimi*, Ankara: T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı Uzmanlık Tezi, 2011.

C. Elektronik Kaynaklar

<http://www.izto.org.tr/tr/i-kurulus-donemi>

<http://ahika.gov.tr/kalkinma-ajansi-nedir/>

<http://www.halkbank.com.tr/channels/1.asp?id=932>

<http://itb.org.tr/Sayfa/15-tarihce>

<http://www.kgf.com.tr/index.php/tr/>

<http://www.borsaistanbul.com/urunler-ve-piyasalar/piyasalar/pay-piyasasi>

<http://www.worldbank.org/turkey>

<https://halkbankkobi.com.tr/>

<https://www.hazine.gov.tr/>

<https://www.garanti.com.tr/tr>

<http://www.kobi.org.tr/index.php/finansman-bilgileri/exmbank>

<http://www.ebrd.com/where-we-are/turkey/data.html>

http://ec.europa.eu/growth/smes/business-friendly-environment/sme-definition_en

<http://www.teskomb.org.tr/index.asp?p=40>

Dünya Gazetesi, *3’üncü Çeyrek Büyümesinde Anahtar Unsur KGF Oldu*, 18 Aralık 2017,

<https://www.dunya.com/kredi-garanti-fonu/3uncu-ceyrek-buyumesinde-anahtar-unsur-kgf-oldu-haberi-394913>

Dünya Gazetesi, *Karşılıksız Çek Yazan Kişi Sayısı 7 bin 395’e İndi*, 1 Mart 2018,

https://www.dunya.com/uploads/content/08022018karsiliksizcekjpg_rEkYz.jpg?v=1518028410

Dünya Gazetesi, *Kredi Faizleri 8 Ayda 150-300 Baz Puan Arttı*, 12 Eylül 2017,

<https://www.dunya.com/finans/haberler/kredi-faizleri-8-ayda-150-300-baz-puan-artti-haberi-381339>

İş Bankası'nın Kuruluşu, <https://www.isbank.com.tr/TR/hakkimizda/bizi-taniyin/tarihimiz/o-gunlerden-bugunlere/Sayfalar/o-gunlerden-bugunlere.aspx>

Rakamlarla KGF, Kasım 2017, <http://www.kgf.com.tr/index.php/tr/bilgi-merkezi/rakamlarla-kgf>

Haber Turk Business, *OECD'nin Türkiye Tahminlerini Yükseltmesindeki İki Neden*, 29 Kasım 2017, <http://www.businessht.com.tr/ekonomi/haber/1734702-oecd-nin-turkiye-tahminlerini-yukseltmesindeki-iki-neden>

Türkiye Bankalar Birliği Risk Merkezi – İstatistiki Raporlar, 1 Haziran 2018, <https://www.riskmerkezi.org/tr/istatistikler/23>

